

ZAVIČAJNI MUZEJ BENKOVAC | GRAD BENKOVAC

Plan upravljanja kulturnom baštinom grada Benkovca 2019. - 2024. godine

Projekt je sufinancirala Europska Unija iz Europskog fonda za regionalni razvoj

NARUČITELJ

Zavičajni muzej Benkovac
Obitelji Benković 6
23420 Benkovac
Kontakt: 023/681-055
Web stranica: www.muzej-benkovac.hr

ZA NARUČITELJA

Marin Ćurković, dipl. Arheolog, *Ravnatelj*

IZVOĐAČ

Karzen i Karzen d.o.o.
Liješće 35
10040 Zagreb

AUTORICA

Mirna Karzen, *direktorica i voditeljica procesa izrade Plana upravljanja kulturnom baštinom grada Benkovca, Karzen i Karzen d.o.o.*

SURADNICI

Edita Bilaver, *Bilaver Consulting d.o.o.*
Josip Matassi, *Bilaver Consulting d.o.o.*
Nina Vrančić, *Karzen i Karzen d.o.o.*

OBLIKOVANJE

Stella Kalac, *Laboratorij za društvene inovacije/Karzen i Karzen d.o.o.*

LEKTURA

Nikolina Vrančić, *Karzen i Karzen d.o.o.*

Projekt je sufinancirala Europska Unija iz Europskog fonda za regionalni razvoj. Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost Zavičajnog muzeja Benkovac.

Za više informacija o EU fondovima posjetite www.strukturnifondovi.hr i <https://razvoj.gov.hr/>.

Zagreb, 2018.

Sadržaj:

1. Uvod	5
1.1. Metodologija.....	6
1.2. Opis tima	9
2. Analiza stanja i okruženja.....	11
2.1. Socio-ekonomski i zakonodavni okvir	21
2.2. Kulturna ponuda i potražnja	27
2.3. Analiza stanja kulturne baštine grada Benkovca.....	34
Pokretna kulturna dobra i nematerijalna baština	71
2.4. Uloga kulturne baštine u poticanju razvoja grada Benkovca.....	71
2.4.1. Kulturni i kreativni turizam	72
2.4.2. Poduzetništvo temeljeno na kulturi i KKI	73
2.4.3. Integrirani pristup kroz povezivanje kulturne i prirodne baštine	74
2.5. Analiza i kategorizacija posjetitelja	77
2.6. Analiza budućih trendova i mogućnosti razvoja – benchmark	81
2.6.1. Interpretacija i prezentacija kulturne baštine	81
2.7. Analiza moguće potražnje i potencijala rasta broja posjetitelja.....	86
2.7.1. Projekcija broja posjetitelja	86
2.7.2. Ukupni izletnički potencijal užeg i šireg geografskog područja - projekcija	88
2.7.3. Procjena prihoda prema mogućem potencijalu rasta posjetitelja	89
3. Model upravljanja kulturnom baštinom grada Benkovca.....	93
3.1. SWOT analiza / Vizija / Strateški okvir.....	93
3.1.1. SWOT analiza	93
3.1.2. Vizija / Strateški ciljevi, mjere i aktivnosti	94
3.2. Strateški kulturni projekti Grada Benkovca.....	105
4. Akcijski plan.....	109
5. Upravljanje razvojem	121
6. Monitoring i izvještavanje	125
7. Literatura	126

Uvod

1. Uvod

Suvremen način upravljanja oblikuje se na strateški način, u svrhu dugoročnog očuvanja i prezentacije kako materijalne tako i nematerijalne baštine svakog lokaliteta. Bazira se na temeljitim procjenama i planu te iskustvima i znanju upravljačkih tijela koja koordiniraju sve aktivnosti vezane uz zaštitu, valorizaciju, interpretaciju i promociju kulturnih dobara. U tom je procesu važno od samih začetaka aktivno tražiti suradnju sa znanstvenim, gospodarskim, turističkim i civilnim sektorom te blisko surađivati s lokalnim, regionalnim i državnim vlastima. Potrebno je učiniti kulturnu baštinu i lokalitete dijelom lokalne zajednice, poticati njenu aktivnu participaciju u svim pa tako i u procesima upravljanja.

Ciljevi upravljanja Grada Benkovca temeljeni su na prethodno utvrđenim i već navedenim problemima u upravljanju koji bez obzira na bogatstvo kulturnih i prirodnih resursa onemogućavaju razvoj kulturne baštine grada Benkovca kao glavnu atrakciju kulturnog, ali i drugih oblika turizma. Osim velikog broja lokaliteta koji su neistraženi, nedostupni, u minski sumnjivim područjima, u potpunosti ili nedovoljno vidljivi zbog nedostatne signalizacije, tu se mogu navesti između ostalog i nedostatak atraktivne i integrirane kulturne ponude sa suvremeno oblikovanim i interpretiranim proizvodima; lokalizirana događanja i manifestacije; manjak smještajnih kapaciteta; te nedostatna svijest lokalne zajednice o važnosti kulturne baštine i njezinom utjecaju na gospodarski razvoj benkovačkog područja.

Strateški ciljevi definirani u ovom Planu usmjereni su prije svega na jačanje kapaciteta glavnog provedbenog tijela, Zavičajnog muzeja Benkovac, kroz dodatno zapošljavanje stručnjaka te edukaciju djelatnika u relevantnim područjima i temama, od kulturnog poduzetništva pa do interpretacije i marketinga. Također su usmjereni na procjenu, prezentaciju i interpretaciju kulturne baštine kroz suvremene metode kao što su digitalna interpretacija, „*storytelling*“ i iskustveno učenje; osiguravanje veće dostupnosti i označavanja naročito onih lokaliteta koji se trenutno nalaze u kategoriji stanja zatečenosti 2 i 3; bolju informiranost i komunikaciju, i najvažnije, uvođenje suvremenog načina upravljanja kroz partnerstvo s drugim sektorima i dionicima. Upravo takav pristup u sljedećem će periodu učiniti provedbeno tijelo Plana upravljanja, Zavičajni muzej Benkovac financijski održivijim entitetom koji će se na taj način razviti kao generator kulturnih aktivnosti i turističke potražnje te njome povezanih ekonomskih aktivnosti.

U ovom se Planu navode ključni strateški projekti koji su temelj dugoročnog i održivog razvoja kulturne baštine benkovačkog kraja, a koji su detaljno obrađeni u Intervencijskom planu Grada Benkovca i Strateškom programu ukupnog razvoja Grada Benkovca 2012. – 2016. Tu se prvenstveno misli na revitalizaciju i uređenje Zavičajnog muzeja Benkovac, uređenje povijesne jezgre te daljnji razvoj kulturno-tematskih ruta na temu „Starih antičkih i srednjovjekovnih gradova na prostoru Grada Benkovca – od mora do Velebita preko Ravnih Kotara i Bukovice“. Bitno je, međutim, napomenuti da je naglasak u Planu stavljen prvenstveno na mapiranje lokaliteta te na predlaganje „jednostavnijih“ projekata kojima se na učinkovitiji način može utjecati na jačanje kapaciteta Zavičajnog muzeja Benkovac, mapiranje kulturne baštine, poboljšanje informiranja i signalizacije kao i na valorizaciju i interpretaciju kulturne baštine kroz aspekte kreativnog, volonturizma i outdoor turizma.

U okviru Plana upravljanja izrađen je i detaljan Akcijski plan za period od 2019-2024 . godine sa opisom aktivnosti i projekata; prioritetima; periodom provedbe; nositeljima projektnih aktivnosti; troškovnikom; izvorima financiranja te indikatorima provedbe.

U Planu se također navodi i proces Monitoringa i praćenja provedbe te primjeri raznih kulturnih proizvoda koji bi se mogli prilagoditi za benkovačko područje.

1.1. Metodologija

U izradi Plana upravljanja korištena je izravna procjena situacije na terenu, na temelju obilaska i mapiranja **186 lokaliteta i kulturnih dobara** te njihove kategorizacije u tri razine stanja zatečenosti:

- **Razina 1** – koja označava lokalitete koji su pretežno uređeni, održavani u većoj mjeri i u funkciji. Za neke od lokaliteta ove razine nužno je postaviti dodatnu signalizaciju – smjerokazi, info table i sl.
- **Razina 2** – lokaliteti koji su zapušteni i devastirani, te
- **Razina 3** – lokaliteti koji su evidentirani prostornim planom, zapušteni, neistraženi te gotovo nevidljivi u prostoru, odnosno za dio njih nije moguće odrediti točnu lokaciju smještaja

Kako bi se preglednije prezentirali rezultati terenskog istraživanja, područje grada Benkovca je za potrebe ove analize podijeljeno na sljedeća područja, kartografski prikazana u Planu upravljanja:

- Područje 1 – **Sjeverozapad grada Benkovca** – obuhvaća naselja Islam Grčki, Donji Kašić, Gornje Biljane, Korlat i Kula Atlagić
- Područje 2 – **Sjever grada Benkovca** – obuhvaća naselja Donji Karin, Popovići, Bruška, Medviđa, Brgud, Rodaljice i Bjelina
- Područje 3 – **Centralno područje** – obuhvaća naselja Benkovac, Benkovačko Selo, Šopot, Podlug i Lisičić
- Područje 4 – **Istok grada Benkovca** – Podgrađe, Kožlovac, Donji Lepuri, Bulić, Vukšić, Prović, Kolarina i Perušić Benkovački
- Područje 5 – **Jug grada Benkovca** – Miranje, Gornje Ceranje, Donje Ceranje, Pristeg, Dobra Voda i Radašinovci
- Područje 6 – **Jugozapad grada Benkovca** – Donje Biljane, Nadin, Zagrad, Raštević, Zapužane, Tinj i Lišane Tinjske

Osim terenskog istraživanja, provedeni su i razgovori sa ključnim dionicima, prvenstveno sa glavnim provedbenim tijelom, Zavičajnim muzejem Benkovac i Gradom Benkovcem te Turističkom zajednicom grada Benkovca. Cilj ovog Plana bio je, osim postavljanja strateškog okvira, izraditi i operativni dokument koji osim definiranih strateških ciljeva i projekata također nudi i akcijski plan ciljan na ostvarivanje konkretnih rezultata koji ne iziskuju prevelika ulaganja u infrastrukturu, dodatna arheološka istraživanja ili konzervatorske podloge. Osim na reorganizaciju i jačanje kapaciteta djelatnika Muzeja, tu se također misli na uvođenje suvremenijih i interaktivnih načina interpretacije kulturne baštine (materijalne i naročito nematerijalne), jačanje svijesti lokalne zajednice i ciljanih posjetitelja te podizanje informiranosti o kulturnim dobrima kroz integraciju sa drugom turističkom ponudom (biciklističke rute, kreativne radionice i školski turizam).

Osim terenskog rada, analiza je uključila i pregled relevantnih strateških i drugih dokumenata, strategija i planova te istraživanje primjera dobre prakse u Hrvatskoj i Europi. Situacijska analiza i strateški okvir temeljio se i na već provedenim analizama, naročito SWOT analizi. Izvođači su smatrali da nije potrebno ponavljati neke korake (npr. radionice sa dionicima za izradu još jedne SWOT analize), već konstruktivno iskoristiti i nadograditi na već provedeno te proces usmjeriti na terensko mapiranje lokaliteta kao i operativne korake sa akcijskim planom i prijedlogom novih tematskih tura i kulturno-turističkih proizvoda.

Strateški i drugi dokumenti koji su analizirani:

Ustav RH

Zakoni:

- Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, NN 151/03; NN 157/03 Ispravak, NN 87/09, NN 88/10, NN 61/11, NN 25/12, NN 136/12, NN 157/13, NN 152/14 i 44/17)

Pravilnici:

- Pravilnik o iskaznici i znački inspektora zaštite kulturnih dobara te načinu vođenja očevidnika o obavljenim pregledima (NN 117/12, NN 124/12- Ispravak)
- Pravilnik o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 74/03, NN 44/10)
- Pravilnik o postupku i načinu izdavanja dopuštenja za obavljanje podvodnih aktivnosti u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske u područjima gdje se nalaze kulturna dobra (NN 22/09, NN 36/11, NN 58/14)
- Pravilnik o arheološkim istraživanjima (NN 102/10)
- Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske (NN 89/11, NN 130/13)
- Pravilnik o stručnim zvanjima u konzervatorsko-restauratorskoj djelatnosti te uvjetima i načinu njihova stjecanja (NN 59/09, 117/12, NN 57/13)
- Pravilnik o određivanju kulturnih predmeta koji se smatraju nacionalnim blagom država članica Europske unije (NN 38/04)
- Pravilnik o sadržaju, obliku i načinu izdavanja službene iskaznice službenika Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i službene iskaznice službenika Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu (NN 110/04)
- Pravilnik o mjerilima za utvrđivanje vrijednosti pokretnina koje imaju kulturnu, umjetničku ili povijesnu vrijednost (NN 77/04)
- Pravilnik o označavanju nepokretnih kulturnih dobara i objekata u kojima su smještene zbirke kulturnih dobara (NN 12/06)
- Pravilnik o uvjetima za davanje dozvole radi izvoza i iznošenja kulturnih dobara iz Republike Hrvatske (NN 75/13)
- Pravilnik o upisniku koncesija na kulturnom dobru (NN 77/15)
- Pravilnik o načinu vođenja i sadržaju upisnika i evidencije o prometu pokretnim kulturnim dobrima i drugim kulturnim predmetima koji imaju umjetničko, povijesno, arheološko i drugo značenje (NN 77/15, 110/16)
- Pravilnik o uvjetima, načinu i postupku čuvanja i korištenja dokumentacijske građe (NN 77/15)
- Pravilnik o dokumentaciji za izdavanje prethodnog odobrenja za radove na kulturnom dobru (NN 134/15)
- Uredba Vijeća (EZ) br. 116/2009 od 18. prosinca 2008. o izvozu kulturnih dobara
- Provedbena Uredba Komisije (EU) br. 1081/2012 od 9. studenoga 2012. godine za potrebe Uredbe Vijeća (EZ) br. 116/2009 o izvozu kulturnih dobara (kodificirani tekst)

Međunarodni pravni propisi:

- Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti podvodne kulturne baštine, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 10/04
- Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba i Protokol u vezi sa zabranom izvoza kulturnih dobara s okupiranih teritorija, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 12/93 i 6/02 objava

- Konvencija Vijeća Europe o zaštiti arhitektonskog blaga Europe, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 6/94
- Zakon o potvrđivanju UNIDROIT-ove Konvencije o ukradenim ili nezakonito izvezenim kulturnim dobrima, sklopljen u Rimu 24. lipnja 1995, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 5/00, 6/02 objava
- Zakon o ratifikaciji Europske konvencije o zaštiti arheološke baštine (revidirana) iz 1992. godine sastavljene u Valetti 16. siječnja 1992. godine, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 4/04 i 9/04 objava
- Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, Narodne novine, Međunarodni ugovori br. 5/05, 5/07-objava
- UNESCO-va Konvencija o mjerama zabrane i sprečavanju nedozvoljenog uvoza, izvoza i prijenosu vlasništva kulturnih dobra, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 12/93
- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine, Narodne novine Međunarodni ugovori 12/93
- Uredba o objavi Sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Sjedinjenih Američkih Država o zaštiti i očuvanju određenih kulturnih dobara Narodne novine, Međunarodni ugovori 9/06, 2/07-objava
- Zakon o potvrđivanju drugog Protokola uz Konvenciju za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (NN Međunarodni ugovori, br.11/05)
- Zakon o potvrđivanju Okvirne konvencije Vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za društvo (NN Međunarodni ugovori 5/07)
- Zakon o potvrđivanju Konvencije o europskim krajobrazima (NN; Međunarodni ugovori, br. 12/02)

Relevantne strategije i drugi strateški dokumenti i planovi:

- Europa 2020, Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast, Europska komisija
- 2030 Agenda for Sustainable development, Europska komisija
- Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, Ministarstvo turizma, travanj 2016.
- Vodič za volontistička putovanja, Inovacije u održivom turizmu, Vodič je nastao u sklopu projekta "Otvorite granice za pustolovine i nove mogućnosti putovanja" koji se provodi na području Dubravačko neretvanske županije i priobalja Crne Gore i Cetinja.
- Županijska razvojna strategija Zadarske županije do 2020, ZADRA; Zadarska županija, 2016. god.
- Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije 2013.-2023.
- Operativni plan razvoja cikloturizma Šibensko-kninske županije, 2018. - 2020., 2018. god.
- Plan prostornog uređenja Grada Benkovca, 4. izmjene i dopune, 2017. godina
- Strateški program ukupnog razvoja Grada Benkovca 2012-2016, Grad Benkovac, lipanj 2012.
- Plan razvoja turizma destinacije Benkovac, Institut za turizam, 2005.
- Intervencijski plan Grada Benkovca, Grad Benkovac, Ministarstvo regionalog razvoja i fondova EU
- Relevantni dokumenti Zavičajnog muzeja Benkovac, <http://www.benkovac.hr/ustroj/ustanove-i-poduze%C4%87a/zavi%C4%8Dajni-muzej>
- Relevantni materijali Turističke zajednice Grada Benkovca, <http://www.tz-benkovac.hr/>

1.2. Opis tima

mr.sc. Mirna Karzen, voditeljica tima i direktorica tvrtke **Karzen i Karzen**, glavnog izvođača Plana upravljanja kulturnom baštinom grada Benkovca, stručnjakinja je za strateško planiranje i pripremu projekata za EU fondove s posebnim naglaskom na projekte kulturne baštine/kreativnih industrija i kulturnog turizma kao i urbane revitalizacije te unaprjeđenja turističke infrastrukture kroz integrirani pristup i povezivanje kulturnih i prirodnih resursa. Osim višegodišnjeg iskustva na području međunarodnog, regionalnog i lokalnog razvoja, predložena stručnjakinja posjeduje i specifično znanje koje se odnosi na izradu strategija i akcijskih planova usklađenih s EU, nacionalnim, regionalnim i lokalnim smjernicama i zakonodavstvom. Posjeduje iznimne vještine u moderiranju i facilitaciji multisektorskih radionica, iskusna je predavačica i trenerica koja je pripremila i provela preko 300 radionica i individualne tehničke pomoći za mikro, male i srednje poduzetnike, jedinice lokalne i regionalne samouprave, organizacije civilnog društva i druge. Pri izradi Plana bila je zadužena za koordinaciju svih faza pripreme Plana upravljanja u smislu provedbe svih pojedinih aktivnosti navedenih u ovom planu, podršku drugim stručnjacima u analizi i procjeni lokaliteta te osiguranje kvalitete provedbe Također je koordinirala sve administrativne i logističke aktivnosti u suradnji sa naručiteljem, Zavičajnim muzejem Benkovac i Gradom Benkovcem.

Edita Bilaver Galinec, direktorica tvrtke **BILAVER savjetovanje d.o.o.**, kao vanjska stručnjakinja pružila je stručnu podršku glavnom izvođaču pri izradi Plana upravljanja. Njena specijalnost se očituje u strateškom planiranju u području kulture i turizma kao i u strateškom marketingu. Posjeduje značajno iskustvo u radu s javnim sektorom kao i s malim i srednjim tvrtkama (izrada razvojnih i strateških dokumenata, priprema i provedba projekata, izrada studija isplativosti s cost benefit analizom, savjetovanje u procesima restrukturiranja, internacionalizacije poslovanja, i dr.). Samo u posljednjih 3 godine izradila je preko 10 strateških dokumenata u području kulture i turizma, analiza i studija isplativosti. Provodi brojne radionice na temu strateškog planiranja u kulturnom sektoru (u RH i inozemstvu). Pri izradi Plana upravljanja bila je zadužena za provedbu analize stanja kao i analizu tržišnih potencijala, a zajedno sa ostalim članovima tima definira ciljeve, mjere i aktivnosti nužne za efikasno upravljanje kulturnom baštinom Grada Benkovca.

Mr.sc. Josip Matassi, izvršni direktor tvrtke **Bilaver savjetovanje d.o.o.** svoje iskustvo u radu u turističkom sektoru upotpunjava sa znanjima i vještinama Strateškog planiranja, te pripreme i provedbe EU i nacionalnih projekata. Specijaliziran je za pripremu i provedbu EU i nacionalnih projekata (osigurao je ugovaranje i provedbu preko 20 projekata) te je sudjelovao u izradi najvažnijih strateških dokumenata u području turizma i kulture u Zadarskoj županiji (županijska razvojna strategija, strategija razvoja grada Zadra, planovi razvoja općine, strategije turističkog razvoja Grada Zadra, Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije i dr.). Provodi edukacije za potencijalne korisnike EU fondova, a radi i kao naslovni asistent na Sveučilištu u Zadru (kolegij Upravljanje projektima). Njegov doprinos u izradi Plana je u provedbi analize stanja i terenskom istraživanju. Zajedno sa ostalim članovima tima definira ciljeve, mjere i aktivnosti nužne za efikasno upravljanje kulturnom baštinom Grada Benkovca.

Analiza stanja i okruženja

2. Analiza stanja i okruženja

Područje grada Benkovca prostire se na površini od 513,8 km² te obuhvaća 41 administrativno naselje (Benkovac, Benkovačko Selo, Bijelina, Brgud, Bruška, Buković, Bulić, Dobra Voda, Donje Biljane, Donje Ceranje, Donji Karin, Donji Kašić, Lepuri, Gornje Biljane, Gornje Ceranje, Islam Grčki, Kolarina, Korlat, Kožlovac, Kula Atlagić, Lisičić, Lišane Tinjske, Medviđa, Miranje, Nadin, Perušić Benkovački, Perušić Donji, Podgrađe, Podlug, Popovići, Pristeg, Prović, Radašinovci, Rašević, Rodaljice, Smilčić, Šopot, Tinj, Vukšić, Zagrad, Zapužane). Cijelo ovo područje kontinuirano je naseljeno od prapovijesti, o čemu svjedoče brojni arheološki lokaliteti, sakralne i civilne građevine, memorijalna područja, tradicionalna gradnja i dr. Kulturna dobra, materijalna i nematerijalna, uključena u analizu stanja i okruženja kao prvom koraku pri definiranju plana upravljanja kulturnom baštinom grada Benkovca, definirani su Prostornim planom uređenja Grada Benkovca¹ i Registrom kulturnih dobara Republike Hrvatske. U registar kulturnih dobara Ministarstva kulture upisana su sljedeća kulturna dobra s područja grada Benkovca²:

Tablica 1: Kulturna dobra područja grada Benkovca - Registar kulturnih dobara RH

OZNAKA DOBRA	MJESTO	NAZIV	VRSTA KULTURNOG DOBRA
N-27	Benkovac	Kaštel Benković i crkva sv. Ante	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-1212	Benkovac	Kaštel Benković i crkva sv. Ante	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-4430	Benkovac	Kulturno-povijesna cjelina grada Benkovca	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Z-4197	Benkovac	Mauzolej obitelji Meštrović	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-6098	Brgud	Arheološko nalazište gradina Jarebinjak	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
P-5795	Brgud	Crkva Sv. Prepodobnog Lazara	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
P-5000	Donje Biljane	Crkva i arheološko nalazište u Veljanima	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-6173	Donji Karin	Arheološka zona gradine Miodrag s ostacima antičkoga Coriniuma i srednjovjekovnoga Karina	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-2626	Donji Karin	Ostaci crkve sv. Marka (Nikole)	Nepokretno kulturno dobro -

¹Prostorni plan uređenja Grada Benkovca, Službeni glasnik Zadarske županije br. 01/03, Službeni glasnik Grada Benkovca 02/08, 04/12, 02/13, 05/13, 06/13, 02/16 - pročišćeni tekst

² Uvid u registar 25 srpnja 2018

pojedinačno			
Z-4199	Donji Lepuri	Arheološki kompleks s ostacima ranokršćanske i srednjovjekovne crkve sv. Martina na groblju	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-1213	Gornje Biljane	Crkva sv. Đurđa i okolno groblje	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-2805	Islam Grčki	Kula Stojana Jankovića i crkva sv. Đurđa	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-1312	Islam Grčki	Šesterolisna crkva i samostan na nalazištu Manastirine	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
P-5796	Kolarina	Crkva Sv. Paraskeve (Petke)	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-2807	Korlat	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije - "Runjavica" na groblju	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
N-8	Kula Atlagić	Crkva sv. Nikole	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-1221	Kula Atlagić	Crkva sv. Nikole	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-1222	Kula Atlagić	Crkva sv. Petra	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-7035	Medviđa	Crkva sv. Ivana	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
P-4546	Nadin	Arheološki ostaci građevine s mozaičnim podom na položaju Trnovac/Lužine	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
P-4666	Nadin	Arheološko nalazište gradina Nadin-zapadna padina	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-3024	Nadin	Niz od tri gradine - Križova glavica, Nadin (Nedinum) i Vijenac	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
P-5305	Perušić Benkovački	Crkva Uznesenja BDM u Perušiću	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-7121	Perušić Benkovački	Kaštel Perušić	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-1310	Podgrađe	Arheološko nalazište Asseria	Nepokretno kulturno dobro -

pojedinačno			
Z-2123	Podgrađe	Crkva sv. Duha	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
P-5801	Pristeg	Ostaci crkve sv. Frane na groblju	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-6138	Rašević	Arheološko nalazište Kutlovića gradina	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-1226	Rašević	Utvrda Kličevica	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-1735	Šopot	Arheološki lokalitet Crkvina	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
P-4830	Šopot	Arheološko nalazište Mala gradina	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-3023	Tinj	Ostaci utvrde i crkva sv. Ivana Krstitelja na arheološkom nalazištu Gradina	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-3026	Vukšić	Gradina	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno

U Prostornom planu uređenja Grada Benkovca evidentirana je sljedeća kulturno-povijesna baština:

Tablica 2: Popis kulturne baštine Grada Benkovca - Plan prostornog uređenja Grada Benkovca

LOKACIJA	NAZIV	TIP KULTURNE BAŠTINE
Benkovac	povijesna jezgra iz 19 st.(Z-4430)	gradsko naselje
	graditeljski sklop Grubić	ruralno-urbana cjelina
	Kaštel Benković iz 15 st. Z-1212	civilna građevina
	crkva Sv. Ante 15-18 st. (N-27)	sakralna građevina
	crkva Sv. Jovana	sakralna građevina
	zgrada općine 18-19 st.	civilna građevina
	Mauzolej obitelji Meštrović (Z-4197)	sakralna građevina
	Barice (P-3648)	arheološki lokalitet
	položaj Ponaiti - k.č. 79/5, 79/8 k.o. Buković	arheološki lokalitet
	ostaci starohrvatske crkve iz 9.st.(Z-1735)	arheološki lokalitet

Benkovačko Selo	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina
	Brdine	arheološki lokalitet
Buković	Lastvina (P-3649)	arheološki lokalitet
	položaj Veleševo	arheološki lokalitet
	predio Vrcelji (k.č. 571/1, 572/1, 572/2, 599, 581/1, 581/2, 581/3, 582/2 k.o. Buković	arheološki lokalitet
Biljane Donje	ostaci pučkog graditeljstva	ruralno-urbana cjelina
	nekropola Begovača ant.,rsrvj. (Z-1313)	arheološki lokalitet
	grobni humak Kosa	arheološki lokalitet
	crkva sv. Petke	arheološki lokalitet
Biljane Gornje	ostaci pučkog graditeljstva	ruralno-urbana cjelina
	crkva Sv. Đurđa (Z-1213)	sakralna građevina
	Rimski gospodarski kompleks ispod crkve sv. Đurđa	arheološki lokalitet
	ispod brežuljka Čelinka, srednjevjekovno groblje	civilna građevina
Bjelina	lokalitet Gradina	prapovijesni lokalit
	lokalitet Piljina kosa, srednjevjekovna kula	arheološki lokalitet
	crkva Sv. Paraskeve (Petke)	sakralna građevina
Brgud	Jarebnjak (liburnska gradina)	arheološki lokalitet
	crkva Sv. Lazara iz 17 st.	sakralna građevina
	ostaci turske kule 16-17 st.	civilna građevina
	nekoliko pučkih dvorova 18-19 st.	ruralno-urbana cjelina
	Varoš Banića	ruralno-urbana cjelina
Bruška	nekoliko pučkih dvorova 17-18.st	ruralno-urbana cjelina
	„pudarice“ ispod Grede Jugove	ruralno-urbana cjelina
	lokalitet Pod, k.č. 540 k.o. Bruška	prapovijesni lokalitet
	gradina Samograd	civilna građevina
	Župna crkva sv. Nikole	sakralna građevina

Bulić	crkva Sv. Antuna Pustinjaka	sakralna građevina
	položaj Brig	arheološki lokalitet
Ceranje Donje	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina
	liburnska gradina Miovac / dio	arheološki lokalitet
	crkva Sv. Ilije iz 18 st.	sakralna građevina
Ceranje Gornje	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina
Islam Grčki	Crkvina	arheološki lokalitet
	crkva Sv. Đurđa(Z-2805)	sakralna građevina
	Kula Janković 17-20 st. (Z-2805)	civilna građevina
	lokalitet Vreline-Ciciline bujaduše	arheološki lokalitet
	lokalitet Graduša-Lokve	prapovijesni lokalitet
Karin Donji	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina
	liburnski nasip uz Karišnicu	arheološki lokalitet
	Gradina Miodrag - ostaci antičkog grada Coriniuma	arheološki lokalitet
	Franjevački samostan i crkva začeca Blažene Djevice Marije(Z-1215)	sakralna građevina
	ostaci RK crkve Sv. Marka iz 12. st. (Z-2626)	arheološki lokalitet
	pravoslavna crkva Sv. Kirika i Julite	sakralna građevina
	ostaci srednjovjekovnih kula 13-14 st.	civilna građevina
Kašić Donji	Mastirine (Z-1312)	arheološki lokalitet
	nekropola Razbojine ranosrednjovjekovna	arheološki lokalitet
	nekropola Glavčurak 8-9 st.	arheološki lokalitet
	nekropola Greda ant., rsvj.	arheološki lokalitet
	nekropola Maklinovo brdo rsvj.	arheološki lokalitet
	nekropola Drače	arheološki lokalitet
Kolarina	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina
Korlat	ostaci pučkog graditeljstva	ruralno-urbana cjelina

	crkva Sv. Jerolima iz 13. st.	sakralna građevina
	Crkva Marijina uznesenja srvj.(Z-2807)	sakralna građevina
	ostaci crve Sv. Nediljice rsvj.	arheološki lokalitet
	zajedničko mirilo uz groblje	memorijalna baština
Kožlovac	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina
	grob Vuka Močivune, nar. jun. 17.st.	civilna građevina
Kula Atlagića	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina
	crkva Sv. Petra 11-13 st. (Z-1222)	sakralna građevina
	crkva Sv. Nikole iz 15 st.(Z-1221, N-8)	sakralna građevina
	12 grobnih humaka u naselju	arheološki lokalitet
Lepuri	Arheološki kompleks na groblju sa crkvom Sv. Martina - (Z-4199)	arheološki lokalitet
	kula (k.č. 24 i 175 k.o. Lepuri)	civilna građevina
Lisičić	pučko graditeljstvo: Bačići, Uskoci, Žilići i dr.	ruralno-urbana cjelina
	crkva Male Gospe	sakralna građevina
	Čatrnja, lokalitete kod izvora Sušac	arheološki lokalitet
Lišane Tinjske	lokalitet Vinogradine iznad zaseoka Miljovići	arheološki lokalitet
	crkva Sv. Trojice	sakralna građevina
	lokalitet Grudine, ostaci rimske ville	arheološki lokalitet
	lokalitet Međine, ostaci rimske ville	arheološki lokalitet
Medviđa	crkva Sv. Ivana Krstitelja srvj.	sakralna građevina
	crkva Male Gospe iz 19 st.	sakralna građevina
	Župna crkva prikazanja BDM 19 st.	sakralna građevina
	pučka arhitektura	seoska naselja
	Sidrona-Gradina Dubrave(k.č.3730)	arheološki lokalitet
	mirila Genda	memorijalna baština
	mirila Birkići	memorijalna baština
	Šarića gradina	arheološki lokalitet

	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina
Miranje	crkva Sv. Arhandela (Sv. Mihovila) prije 1390.	sakralna građevina
	ostaci kasnoantičke zgrade uz crkvu	arheološki lokalitet
	liburnska gradina Ljubčen	arheološki lokalitet
Nadin	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina
	crkva sv. Ante Padovanskog	sakralna građevina
	niz od tri gradine – Križova glavica, Nadin (Nadinum) i Vijenac – Z-3024 / dio	arheološki lokalitet
	32 grobna humka na području naselja	arheološki lokalitet
	"Cigansko groblje" uz južni rub Nadinskog blata	arheološki lokalitet
	Ostaci antičke vile na položaju Trnovac (P-4546)	arheološki lokalitet
Perušić Benkovački	pučko graditeljstvo: zaseok Ljutić	ruralno-urbana cjelina
	Kaštel – utvrda iz 1546.g.	civilna građevina
	crkva Uznesenja BDM obn.1684.	sakralna građevina
	kapela Sv. Jurja srvj. i župna kuća	sakralna građevina
	crkva Sv. Paraskeve iz 12. st. (P-2940)	sakralna građevina
	lokalitet Podjaruge	arheološki lokalitet
Podgrađe	crkva Sv. Duha srvj.(Z-2123)	sakralna građevina
	Asseria (Z-1310)	arheološki lokalitet
	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina
Podlug	više zaseoka	ruralno-urbana cjelina
Popovići	kula Otavac srvj.	arheološki lokalitet
	ost. rim. kamenol. uz Otavac ant.	arheološki lokalitet
	Podotavac ant.	arheološki lokalitet
	crkva Sv. Mihovila	arheološki lokalitet
	crkva Sv. Ante Padovanskog iz 17.st.	sakralna građevina
	mirila	memorijalna baština
Pristeg	crkva Sv. Nikole Putnika 1750.g.	sakralna građevina

	crkva Sv. Sv. Franje Asiškog 1670.g	arheološki lokalitet
	crkva Gospe od zdravlja	sakralna građevina
	ostaci kule neistr.	civilna građevina
Radašinovci	Zidine – Barica (k.č. 81/2, 185/1, 185/4, 186/1)	arheološki ostaci kasno srednjovjekovnog sela P-2341
	brdo Visoko	prapovijesni lokalitet
	Zečeva glavica	arheološki lokalitet
	crkva Sv. Ante Padovanskog	sakralna građevina
	brdo Zmijevača	prapovijesni lokalitet
	lokalitete Brdo	prapovijesni lokalitet
	ostaci naselja uz Vransko jezero	arheološki lokalitet
	Vinogradine	arheološki lokalitet
Rašević	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina
	liburnski grad Kutlović Gradina na k.č. 1283/1 (Z-6138)	arheološki lokalitet
	crkva Sv. Jurja iz 12. st; 1845.	sakralna građevina
	hrvatska utvrda Kličevica iz 14. st. (Z-1226)	civilna građevina
	Stari most preko Kličevice	civilna građevina
	Mala pećina u kanjonu Kličevica (P-2989)	arheološki lokalitet
	Velika pećina u kanjonu Kličevica (P-3724)	arheološki lokalitet
	gradina Čauševica / dio	arheološki lokalitet
	57 grobnih humaka na području naselja	arheološki lokalitet
	Mlinice u podnožju utvrde Kličevica	etnološko područje
	lokalitet Buđaci-starohrvatska nekropola	arheološki lokalitet
Rodaljice	crkva Uznesenja BDM svj.	sakralna građevina
	rur. arhitek.,više objekata 18-19.st.	ruralno-urbana cjelina
	rsvj nekropola u blizini naselja	arheološki lokalitet
Smilčić	neolitski lokalitet Barice 3000 p.n.e.	arheološki lokalitet

	tumulus Zemunjača	arheološki lokalitet
	crkva Gospe od Zdravlja 1869.g	sakralna građevina
	ladanj.-gospodarski sklop 18-19 st.	civilna građevina
	crkva Sv. Mihovila	sakralna građevina
	centar naselja Smilčić	ruralno-urbana cjelina
	Čerinac	arheološki lokalitet
	Crkvina	arheološki lokalitet
	Kulica	arheološki lokalitet
	Jazbine	arheološki lokalitet
	Dolac	arheološki lokalitet
	Kvartir	arheološki lokalitet
Tinj	Radonje	arheološki lokalitet
	Gomile ant.	arheološki lokalitet
	nekropola kod kuća Pedišić ant.	arheološki lokalitet
	ostaci crkve Sv. Petra – P-2868	arheološki lokalitet
	ostaci utvrde i crkve Sv. Ivana Krstitelja na lokalitetu Gradina Z-3023	sakralna građevina, civilna građevina i arheološki lokalitet
	lokalitet Podlivade	prapovijesni lokalitet
	lokalitet Vinogradine, crkva i groblje	arheološki lokalitet
	lokalitet Međine	arheološki lokalitet
	lokalitet Dračice	arheološki lokalitet
	Oko 200 grobnih humaka na području naselja	arheološki lokalitet
	pučko graditeljstvo: zaseok Erlići Jurjevići	ruralno-urbana cjelina
Vukšić	ostaci liburnskog naselja Gradina (Z-3026)	arheološki lokalitet
	nekropola ant.	arheološki lokalitet
	crkva Sv. Kate rsvj.	arheološki lokalitet
	crkva Sv. Mihovila	sakralna građevina
	lokalitet Crkvina, villa rustica	arheološki lokalitet

Zagrad	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina
	rimska vila ispred crkve SV. Marije srednjovjekovna nekropola na Bašića zemlji starohrvatska nekropola na padini Runjavice gradina Čauševica / dio	arheološki lokalitet
	niz od tri gradine – Križova glavica, Nadin (Nadinum) i Vijenac –Z-3024 / dio	arheološki lokalitet
Zapužane	Vela gradina	arheološki lokalitet

Postojeći popisi su dopunjeni sljedećim kulturnim dobrima na temelju zahtjeva naručitelja - Zavičajnog muzeja Benkovac:

- Crkva Rođenja BDM, Benkovac
- Crkva sv. Martina (novogradnja), Lepuri
- Crkva sv. Ilije sa grobljem, Kašić donji
- Crkva sv. Nediljice, Kožlovac
- Crkva sv. Ilije, Medviđa / Parčići
- Crkva sv. Petra, Prović / Morpolača
- Crkva sv. Kate (nova), Vukšić
- Crkva sv. Mihovila, Dobra Voda
- Kapelica na vidikovcu Kamenjak (PP Vransko jezero), Radašinovci
- Crkva sv. Nikole (nova), Kula Atlagić
- Ostaci crkva sv. Mihovila, Smilčić

Na području Grada Benkovca ne postoji pokretna kulturna dobra koja je upisana u Registar kulturnih dobara RH. Nematerijalna baština koja se njeguje na području Benkovca, nije isključivo vezana za ovo područje, već se vezuje uz šire područje Dalmacije i Dalmatinskog zaleđa. Kao takva baština izdvaja se:

- Glazbeni izričaj otkanje s područja Dalmatinskog zaleđa
- Umijeće izrade ukrasnog veza građa/četverokuka
- Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore
- Umijeće suhozidne gradnje

2.1. Socio-ekonomski i zakonodavni okvir

U zaključcima analize područja grada Benkovca provedeni tijekom izrade Intervencijskog plana grada Benkovca³ (financiranog sredstvima iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova - ESI fondova) ističe se kako područje grada Benkovca još uvijek trpi posljedice ratnih zbivanja tijekom kojih je velik broj preživjelog stanovništva raseljen, a komunalna, kulturna, gospodarska, stambena, socijalna, zdravstvena, prometna i ostala infrastruktura uništena. Nužno je istaknuti kako učinkovito upravljanje kulturnom baštinom, njezina zaštita kao i valorizacija između ostalog ovisi i o svijesti lokalnog stanovništva o važnosti kulturnog nasljeđa kao i o razini njihove uključenosti u kulturne aktivnosti. Slijedom navedenog, nužno je analizirati socio-ekonomski prilike kao i gospodarske i demografske trendove o kojima ovisi smjer i dinamika kulturnog razvoja i valorizacije baštine na području grada Benkovca. Godine 1991. tadašnja općina Benkovac obuhvaćala je 53 naselja u kojima je živjelo 33.378 stanovnika. Izdvajanjem novoosnovanih općina područje se smanjilo tako da je za Popisa 2001. godine u 41 naselju Grada Benkovca živjelo 9.786 stanovnika. Prema posljednjem popisu iz 2011. godine u Gradu Benkovcu živi 11.015 stanovnika (12,6% više nego 2001. godine), što je najvećim dijelom posljedica **pozitivnih migracijskih kretanja** na području Grada. Prema broju stanovnika, Benkovac se nalazi na drugom mjestu u županiji, odmah iza županijskog središta - Grada Zadra. U samom gradu Benkovcu živi 26,0% stanovništva, dok ih je u ostalim naseljima 74,0%. Posebno je naglašen trend starenja stanovništva i depopulacije.

Tablica 3: Statistički pokazatelji

OPIS		HRVATSKA	ZADARSKA ŽUPANIJA	GRAD BENKOVAC
POVRŠINA	km ²	56.594	3.646	516.19
	% u odnosu na RH	100%	6,44%	0,91%
STANOVNIŠTVO	broj	4.284.889	170.017	11.026
	u odnosu na RH	100%	3,97%	0,26%
GUSTOĆA NASELJENOSTI	br. stanovnika/km ²	75,7	46,6	21,4
AKTIVNO STANOVNIŠTVO	broj	1.796.149	64.548	3.359
	% u ukupnom broju stanovnika	42%	37,97%	30,46%
BROJ NEZAPOSLENIH	broj	292.282	11.795	695
	% u ukupnom broju stanovnika	6,82%	6,94%	6,30%
	% u broju aktivnog stanovništva	16,27%	18,27%	20,69%
PROSJEČNA	Broj godina	41,7	41,09	40,8

³ <http://www.benkovac.hr/images/stories/dokumenti/novo/Intervencijski-plan-Grada-Benkovca.pdf>

Izrada dokumenta je financirana kroz Program integrirane fizičke, gospodarske i socijalne regeneracije malih gradova na ratom pogođenim područjima

STAROST				
KOEFICIJENT STAROSTI	Udio starijih od 60 godina u ukupnom stanovništvu	24,1	25,5	24,26
KOEFICIJENT MLADOSTI	Udio mlađih od 19 godina u ukupnom stanov.	20,9	21,7	24,90
INDEKS STARENJA	Koeficijent starosti / koeficijent mladosti	115	117,4	97,41
BROJ DJECE I MLADIH	0 – 6 godina	296.204	12.210	895
	6 -14 godina	356.224	14.627	1.148
	5 – 19 godina	244.177	10.095	703
	UKUPNO 0 – 19 godina	896.605	36.932	2.746

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2011.

Kako je vidljivo u prethodnoj tablici, grad Benkovac ima izrazito nižu gustoću naseljenosti u usporedbi s županijskim i državnim prosjekom, a lošiji su i pokazatelji vezani uz gospodarsku i ekonomsku aktivnost. Tako udio aktivnog stanovništva iznosi 30,46%, a od toga je njih nezaposleno 20,69%. Analizirajući **dobnu strukturu** stanovništva, grad Benkovac pokazuje bolje pokazatelje u odnosu na županiju i državu. Prosječna starost stanovništva iznosi 40,8 godina a udio mlađih od 19 godina iznosi 25% što je isto znatno pozitivniji pokazatelj od županijske i nacionalne razine. Obrazovna struktura na području grada Benkovca – u usporedbi sa Zadarskom županijom i Republikom Hrvatskom, prikazana je niže u tablici.

Tablica 4: Struktura stanovništva prema stupnju obrazovanja

OBRAZOVNA PODRUČJA		REPUBLIKA HRVATSKA		ZADARSKA ŽUPANIJA		GRAD BENKOVAC	
Bez škole		62.092	1,7%	4.153	2,9%	723	8,0%
Osnovna škola	1 – 3 razreda	34.786	1,0%	2.145	1,5%	214	2,4%
	4 -7 razreda	249.081	6,9%	11.266	7,9%	1.088	12,1%
	8 razreda	773.489	21,3%	27.742	19,4%	2.095	23,3%
	ukupno	1.057.356	27,5%	41.153	28,7%	3.397	37,8%
Srednja škola	trogodišnje	998.648	27,5%	41.515	29,0%	2.834	31,5%
	četverogodišnje	727.520	20,0%	27.223	19,0%	1.278	14,2%
	gimnazija	185.647	5,1%	7.359	5,1%	229	2,5%

	ukupno	1.911.815	52,6%	76.097	53,1%	4.341	48,3%
Visoko obraz.	<i>viša škola</i>	212.059	5,8%	8.102	5,7%	225	2,5%
	<i>fakultet</i>	352.145	9,7%	12.420	8,7%	273	3,0%
	<i>magisterij</i>	19.327	0,5%	434	0,3%	7	0,1%
	<i>doktorat</i>	11.702	0,3%	223	0,2%	1	0,0%
	ukupno	595.233	16,4%	21.179	14,8%	506	5,6%
Nepoznato		5.965	0,2%	598	0,4%	16	0,2%
UKUPNO		3.632.461	100%	143.180	100%	8.983	100%

Iz tablice je vidljivo da se pokazatelji na razini županije ne razlikuju značajno od kretanja na državnoj razini. Najveći broj stanovnika ima završeno srednjoškolsko obrazovanje. Na području grada Benkovca pokazatelji su nešto lošiji jer podaci pokazuju veći udio stanovništva bez završene škole te s **nižim stupnjem obrazovanja** od državnog prosjeka. Podaci također ukazuju na **manji broj stanovnika s visokim stupnjem obrazovanja**.

Vezano uz gospodarske aspekte, na području grada Benkovca djeluju:

- 1150 poljoprivrednih gospodarstava na području grada Benkovca (prikaz podataka iz baze podataka Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju APPRRR na dan 31.12.2017.)
- 117 aktivnih trgovačkih društava na području grada Benkovca (izvor: Gospodarska kretanja Zadarske županije br. 33 Zadar, srpanj 2017. Hrvatska gospodarska komora Županijska komora Zadar)
- 136 obrta u radu na području grada Benkovca (rezultati pretrage baze podataka Obrtnog registra za obrte u radu – uvid na dan 20.8.2018)

Na području TZ grada Benkovca (prema podacima TZ grada Benkovca) ima ukupno 380 turističkih ležajeva i ukupno 84 registriranih smještajnih objekata. Od toga 14 kuća za odmor, 27 obveznika s apartmanima, 40 vikendica, jedan kamp i jedan objekt sa sobama (19 stalnih postelja + 1). Na području grada Benkovca djeluje 10 vinara koji, kao i brojni maslinari uz primarnu poljoprivrednu proizvodnju, plasman svojih proizvoda planiraju i kroz turizam.

- Ruta **Putevima baštine od antičke luke do liburnsko-rimskog grada Asseria i benkovačkih kamenoloma**: Pakoštane, kamp Crkvina, PP Vransko jezero, Vrana, vidikovac Vrana, Donje Miranje, Šopot, Benkovac, Buković, Podgrađe (Asseria).
- Ruta **Po „Via Magni“ uz srednjovjekovne crkve i gradine do kanjona Karišnice i najmanjeg hrvatskog mora**: Benkovac, Kula Atlagić, Korlat, Gornje Biljane, Smilčić, Donji Karin, Popovići, Lisičić, Podgrađe (antička Asseria), Buković, Benkovac.
- Ruta **U potrazi za srednjovjekovnim utvrdama Karin, Nadin, Kličevica i kanjonom rječice Karišnice**: Benkovac, Kula Atlagić, Korlat, Gornje Biljane, Smilčić, Škabrnja, Nadin, Raštevčić, utvrda Kličevica, Šopot, Benkovac.
- Ruta **Kroz kanjon rijeke Karišnice**: Donji Karin, kanjon Karišnice, Dmijovići, Alavanje, Lakići.

Zaključci navedeni u SWOT analizi Intervencijskog plana Grada Benkovca kao **razvojne snage** ističu:

- Razvijena prometna infrastruktura i dobra povezanost s državnom autocestom A1
- Postojanje preduvjeta za razvoj poduzetništva
- Raspoloživi prirodni resursi za razvoj turizma, rekreacijskih i sportskih aktivnosti

- Tradicija poljoprivredne proizvodnje
- Izraženi interes lokalnog stanovništva za razvojem ruralnog turizma
- Postojanje poduzetničkih zona
- Kamenarska tradicija
- Povoljna struktura zaposlenika (dob, kvalifikacija, struka)

S druge strane, kao najveće **slabosti** izdvajaju se:

- Neriješeni imovinsko-pravni odnosi nekretnina na području grada
- Nema sustavnog plana zaštite okoliša
- Slabo naseljena područja
- Slabo obrazovano i starije stanovništvo
- Nedostatno razvijena komunalna infrastruktura
- Slaba mobilnost i nedovoljna dostupnost društvenih i socijalnih usluga
- Nedostatak specifičnih znanja u poduzetništvu i poljoprivredi
- Poduzetnička klima nije dovoljno razvijena (nepovezanost institucija i nema platforme za privlačenje investicija)
- Postojeći potencijal i tradicija u poduzetništvu i industriji ne koristi se dovoljno
- Nerazvijena poduzetnička infrastruktura
- Nerazvijena turistička ponuda i prepoznatljivost Grada
- Neprepoznatljivi poljoprivredni proizvodi bez dodane vrijednosti

Jasno je da **ovakvo okruženje utječe i na model upravljanja kulturnom baštinom**. Proračunski prihodi su manji zbog nedovoljno razvijenog gospodarstva, a većina proračunskih sredstava se usmjerava u razvoj komunalne infrastrukture i poticanje poduzetništva. Valorizaciji kulturne baštine nerijetko prethode skupa i dugotrajna znanstvena i arheološka istraživanja, a neriješeni imovinsko-pravni odnosi dodatno usporavaju sanaciju i valorizaciju baštine. U **uvjetima gospodarske stagnacije izdvajanja za kulturu su smanjena**, što treba uzeti u obzir pri definiranju smjernica upravljanja.

Međutim, upravljanje baštinom, kao i sve aktivnosti vezane uz skrb, eventualnu sanaciju i valorizaciju ovise i o zakonodavnom i planskom okviru. Već se s **Ustavom RH** ističe interes zaštite kulturnih dobara od strane RH:

„More, morska obala i otoci, vode, zračni prostor, rudno blago i druga prirodna bogatstva, ali i zemljište, šume, biljni i životinjski svijet, drugi dijelovi prirode, nekretnine i stvari od osobitog kulturnoga, povijesnoga, gospodarskog i ekološkog značenja, za koje je zakonom određeno da su od interesa za Republiku Hrvatsku, imaju njezinu osobitu zaštitu.

Zakonom se određuje način na koji dobra od interesa za Republiku Hrvatsku mogu upotrebljavati i iskorištavati ovlaštenici prava na njima i vlasnici, te naknada za ograničenja kojima su podvrgnuti.“

(USTAV RH čl. 52.)

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara⁴ uređuje i definira vrste kulturnih dobara, uspostavljanje zaštite nad kulturnim dobrom, obveze i prava vlasnika kulturnih dobara, mjere zaštite i očuvanja kulturnih dobara, obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, obavljanje upravnih i inspekcijskih poslova, rad i djelokrug Hrvatskog vijeća za kulturna dobra, financiranje zaštite i očuvanja kulturnih dobara, kao i druga pitanja u svezi sa zaštitom i očuvanjem kulturnih dobara.

Prema navedenom zakonu **kulturna dobra** jesu:

⁴ NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17

- pokretne i nepokretne stvari od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja,
- arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru, a imaju umjetničku, povijesnu i antropološku vrijednost,
- nematerijalni oblici i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti kao i dokumentacija i bibliografska baština i
- zgrade, odnosno prostori u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima.

U nastavku se donose ostali propisi koji reguliraju teme zaštite i očuvanja kulturnih dobara:

Ustav RH

Zakoni:

- Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, NN 151/03; NN 157/03 Ispravak, NN 87/09, NN 88/10, NN 61/11, NN 25/12, NN 136/12, NN 157/13, NN 152/14 i 44/17)

Pravilnici:

- Pravilnik o iskaznici i znački inspektora zaštite kulturnih dobara te načinu vođenja očevidnika o obavljenim pregledima (NN 117/12, NN 124/12- Ispravak)
- Pravilnik o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 74/03, NN 44/10)
- Pravilnik o postupku i načinu izdavanja dopuštenja za obavljanje podvodnih aktivnosti u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske u područjima gdje se nalaze kulturna dobra (NN 22/09, NN 36/11, NN 58/14)
- Pravilnik o arheološkim istraživanjima (NN 102/10)
- Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske (NN 89/11, NN 130/13)
- Pravilnik o stručnim zvanjima u konzervatorsko-restauratorskoj djelatnosti te uvjetima i načinu njihova stjecanja (NN 59/09, 117/12, NN 57/13)
- Pravilnik o određivanju kulturnih predmeta koji se smatraju nacionalnim blagom država članica Europske unije (NN 38/04)
- Pravilnik o sadržaju, obliku i načinu izdavanja službene iskaznice službenika Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i službene iskaznice službenika Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu (NN 110/04)
- Pravilnik o mjerilima za utvrđivanje vrijednosti pokretnina koje imaju kulturnu, umjetničku ili povijesnu vrijednost (NN 77/04)
- Pravilnik o označavanju nepokretnih kulturnih dobara i objekata u kojima su smještene zbirke kulturnih dobara (NN 12/06)
- Pravilnik o uvjetima za davanje dozvole radi izvoza i iznošenja kulturnih dobara iz Republike Hrvatske (NN 75/13)
- Pravilnik o upisniku koncesija na kulturnom dobru (NN 77/15)
- Pravilnik o načinu vođenja i sadržaju upisnika i evidencije o prometu pokretnim kulturnim dobrima i drugim kulturnim predmetima koji imaju umjetničko, povijesno, arheološko i drugo značenje (NN 77/15, 110/16)
- Pravilnik o uvjetima, načinu i postupku čuvanja i korištenja dokumentacijske građe (NN 77/15)
- Pravilnik o dokumentaciji za izdavanje prethodnog odobrenja za radove na kulturnom dobru (NN 134/15)
- Uredba Vijeća (EZ) br. 116/2009 od 18. prosinca 2008. o izvozu kulturnih dobara

- Provedbena Uredba Komisije (EU) br. 1081/2012 od 9. studenoga 2012. godine za potrebe Uredbe Vijeća (EZ) br. 116/2009 o izvozu kulturnih dobara (kodificirani tekst)

Međunarodni pravni propisi:

- Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti podvodne kulturne baštine, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 10/04
- Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba i Protokol u vezi sa zabranom izvoza kulturnih dobara s okupiranih teritorija, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 12/93 i 6/02 objava
- Konvencija Vijeća Europe o zaštiti arhitektonskog blaga Europe, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 6/94
- Zakon o potvrđivanju UNIDROIT-ove Konvencije o ukradenim ili nezakonito izvezenim kulturnim dobrima, sklopljen u Rimu 24. lipnja 1995, Narodne novine „Međunarodni ugovori, 5/00, 6/02 objava
- Zakon o ratifikaciji Europske konvencije o zaštiti arheološke baštine (revidirana) iz 1992. godine sastavljene u Valetti 16. siječnja 1992. godine, Narodne novine , Međunarodni ugovori, 4/04 i 9/04 objava
- Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, Narodne novine, Međunarodni ugovori br. 5/05,5/07-objava
- UNESCO-va Konvencija o mjerama zabrane i sprečavanju nedozvoljenog uvoza, izvoza i prijenosu vlasništva kulturnih dobara, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 12/93
- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine, Narodne novine Međunarodni ugovori 12/93
- Uredba o objavi Sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Sjedinjenih Američkih Država o zaštiti i očuvanju određenih kulturnih dobara Narodne novine, Međunarodni ugovori 9/06, 2/07-objava
- Zakon o potvrđivanju drugog Protokola uz Konvenciju za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (NN Međunarodni ugovori, br.11/05)
- Zakon o potvrđivanju Okvirne konvencije Vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za društvo (NN Međunarodni ugovori 5/07)
- Zakon o potvrđivanju Konvencije o europskim krajobrazima (NN; Međunarodni ugovori, br. 12/02)

U kontekstu **Strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine**, grad Benkovac možemo uvrstiti u kategoriju selektivnog turizma pod kulturni turizam, koji zbog svoje lokacije i sadržaja dopunjava proizvod gastronomija i enologija. Danas su po analizama te strategije takvi oblici turizma u Hrvatskoj postigli visoku atraktivnost, ali su se, imajući u vidu svjetske trendove, sposobni još razviti i u pravcu konkurentnosti. Pored toga Plan je dopunjen i drugim za Benkovac relevantnim oblicima turizma – pustolovnim/sportskim te cikloturizmom koji se mogu dalje razvijati i nadograđivati radi povećanja konkurentnosti. Strategija razvoja turizma RH do 2020 izdvaja kulturni turizam kao jednu od posebno važnih grupa proizvoda. U okviru kulturnog turizma prepoznati su različiti oblici, uključujući turizam baštine, događanja te kreativni turizam (2013: 35).

Pri upravljanju, skrbi i valorizaciji osim prethodno navedenih nacionalnih i međunarodnih propisa, nužno je poštivati i **smjernice definirane Planom prostornog uređenja Grada Benkovca**. Planom je dan popis kulturnih dobara te je definirana potreba očuvanja svih arheološki nalazišta iz raznih vremenskih perioda, cjeline graditeljskog naslijeđa ruralnog obilježja, pojedinačni objekti sakralnog i svjetovnog obilježja te svi registrirani i neotkriveni nepokretni spomenici kulturno-povijesne baštine. Nadalje se navodi težnja da se u sustavu zaštite kulturno-povijesnih cjelina postigne najviši mogući stupanj zaštite kako registriranih tako i onih evidentiranih kulturnih

vrijednosti – ruralno-urbanih kompleksa, arheoloških lokaliteta te pojedinačnih spomenika graditeljske baštine.

Smjernice za uređenje, mjere zaštite i način prezentacije određuje nadležna ustanova za zaštitu kulturno-povijesne baštine, tj. **Konzervatorski odjel u Zadru** za područje Zadarske županije.

Osim Planom prostornog uređenja, grad Benkovac mjerama definiranim kroz **Strateški program ukupnog razvoja Grada Benkovca 2012-2016** kao i mjerama definiranim kroz **Plan razvoja turizma destinacije Benkovac** veliku važnost usmjeruje na očuvanje i valorizaciju (pretežno turističku) kulturnih dobara svog područja.

I konačno, kroz **Intervencijski plan Grada Benkovca**, osigurana su sredstva za izradu nužnih strateških i planskih dokumenata kao i za provedbu projekta uređenja i valorizacije kulturnih dobara grada Benkovca.

2.2. Kulturna ponuda i potražnja

Kulturna ponuda Grada Benkovca pretežno prezentirana je radom javnih ustanova kao i djelovanjem civilnog sektora. U području kulture Grad Benkovac kao osnivač, osigurava sredstva za financiranje djelatnosti **Gradske knjižnice Benkovac** i **Zavičajnog muzeja Benkovac**⁵. Također, Grad Benkovac osigurava sredstva za financiranje programske djelatnosti radio postaje **Radio Benkovac**, za provođenje programske djelatnosti **Turističke zajednice grada Benkovca**, te za provođenje programa u kulturi koje provodi Upravni odjel za gospodarstvo i društvene djelatnosti grada Benkovca. Vodi se sustavna briga o zaštiti i očuvanju bogate kulturno-povijesne baštine Benkovca i benkovačkog kraja s ciljem njihove gospodarske iskoristivosti i održivosti u životu lokalne zajednice. Muzej provodi razne aktivnosti od skupljanja građe i terenskog istraživanja (npr. Utvrda Kličevica-Rašević kod Benkovca; Medviđa – crkva Sv. Ivana, sustavna istraživanja na lokalitetu Asseria), pa do izložbene djelatnosti (Rašević kroz povijest, 134. domobranska pukovnija u „Oluji“) do edukativne i stručne djelatnosti. Uspostavljena je suradnja sa edukativnim institucijama, vrtićim, školama i fakultetima za edukativne ali i stručne djelatnosti. Muzej godišnje posjeti oko 5000 osoba. Najveći broj posjetitelja bilježi se u turističkoj sezoni. 70% posjetitelja su individualni posjetitelji i stranci⁶.

Zavičajni muzej Benkovac djeluje kao samostalna ustanova čiji je osnivač Grad Benkovac, a djelokrug djelovanja odnosi se na prostor bivše općine Benkovac. Muzej je smješten u Benkovcu u kulturno-povijesnom objektu Kaštel Benkoviću iz 15. st. Plan grada Benkovca je da kaštel Benković bude ishodišna točka za upoznavanje prošlosti benkovačkog kraja i mjesto gdje bi se dobile sve informacije za samostalno istraživanje bogatih spomenika kulturno-povijesne baštine. S tim se ciljem trenutno provodi uređenje Zavičajnog muzeja Benkovac u skladu sa Intervencijskim planom Grada Benkovca.

Zavičajni muzej Benkovac, osim muzejskog posla surađuje s Gradom Benkovcem, TZ Grada Benkovca, udrugama i institucijama Grada Benkovca na razvoju raznih kulturnih i turističkih događanja. Muzej u svom sastavu sadrži:

- muzejske zbirke (6)
- arheološka zbirka (30 000 predmeta u zbirci, od toga 2000 obrađenih)
- etnološka zbirka (200 predmeta u zbirci, od toga 100 obrađenih)
- kulturno – povijesna zbirka (200 predmeta u zbirci, od toga 0 obrađeno)
- zbirka domovinskog rata (10 predmeta u zbirci, od toga 0 obrađeno)
- zbirka kamenih spomenika (50 predmeta u zbirci, od toga 10 obrađeno)

⁵ Podaci sa stranica www.benkovac.hr, Službena mrežna stranica Gradske uprave Grada Benkovca

⁶ Svi podaci, Zavičajni muzej Benkovac, 2018. godina

- dokumentacijsku zbirku (100 predmeta iz područja arheologije i 30 iz etnologije)
- fototeka
- muzejsku knjižnicu (dostupna stručnjacima)

Zavičajni muzej Benkovac kao jedina institucija sa benkovačkog područja koja ima potrebne resurse i znanja za skrb o kulturnim dobrima i planiranje njihove valorizacije, trebao bi preuzeti ulogu koordinatora/upravitelja kulturnim dobrima benkovačkog područja.

Udruge. Važnu i nezaobilaznu ulogu u kreiranju kulturnog života na području Grada Benkovca imaju udruge u kulturi koje su organizatori brojnih prepoznatljivih kulturnih manifestacija i projekata u kulturi. Tu se posebno ističe Udruga za razvoj nezavisne kulture „Vlajter Ego“ Benkovac, koji su udruga mladih i za mlade, a organiziraju poznati Vlajternativa festival. Nadalje, tu je Klapa Asseria koja organizira nadaleko poznat susret dalmatinskih klapa u kaštelu Benković, kao i Kulturno-umjetničko društvo Branimir iz Benkovca, koje je organizator poznatog Etnofestivala, te sudionici i suorganizatori brojnih etno i gastro manifestacija u Benkovcu.

Pored dosadašnje turističke djelatnosti na prostoru Benkovca i okolice sve više se pozicionira ruralni turizam, kao jedna od važnih gospodarskih grana. U cilju privlačenja turista na benkovačko područje Grad Benkovac i Turistička zajednica Grada Benkovca, posebno u ljetnim mjesecima, organiziraju brojne kulturne, etno i gastro manifestacije⁷:

- **Benkovački sajam** je možda jedna od najpoznatijih manifestacija koja se događa na ovom području. Danas je to jedan od najvećih i najstarijih sajmova u Hrvatskoj i privlači sve više ljudi tijekom cijele godine.
- Gastro stol Bukovice i Ravnih kotara,
- Bakanalije,
- Ravnokotorska fišijada,
- Miss sela Zadarske županije,
- Benkovac fest,
- Večer klapske pisme,
- Smotra folklor „Benkovac u susret Božiću“,
- Benkovački karneval,
- Bukara Benkovac,
- Vinfest Benkovac,
- Gastro manifestacija „Beeenkovac“,
- Gastrofest Benkovački prosinac,
- Rock koncert Vlajternativa,
- Gastro manifestacija „Puževim korakom“

U razvojnim promišljanjima nužno je identificirati **grupe dionika i eventualnih korisnika** koji imaju, odnosno mogu imati određen utjecaj (bilo pozitivan ili negativan) na provedbu aktivnosti koje se

⁷ Za ove se manifestacije ne vode podaci o broju posjetitelja.

definiraju Planom upravljanja kulturnom baštinom grada Benkovca. Prije prethodne provedbe elemenata plana poželjno je uključiti zainteresirane grupe u raspravu. Kao takve možemo izdvojiti slijedeće dionike i potencijalne korisnike:

Javni sektor

- Tijela nacionalne, regionalne i lokalne vlasti – Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Zadru za područje Zadarske županije, Zadarska županija, Grad Benkovac
- Ustanove u kulturi – Zavičajni muzej Benkovac
- Turistička zajednica grada Benkovca i TZ Zadarske županije

Privatni (poduzetnički sektor) sektor

- Poduzetnici u turizmu
- Ostali poduzetnici područja

Civilni sektor

- Organizacije civilnog društva područja
- Lokalno stanovništvo užeg i šireg područja

Tablica 5. Dionici i njihove uloge

DIONICI I NJIHOVE ULOGE	OČEKIVANJA / INTERESI DIONIKA	MOGUĆE MJERE ZA RJEŠAVANJE INTERESA DIONIKA
MINISTARSTVO KULTURE I KONZERVATORSKI ODJEL U ZADRU ZA PODRUČJE ZADARSKE ŽUPANIJE Ministarstvo obavlja upravne i druge poslove koji se odnose na: istraživanje, proučavanje, praćenje, evidentiranje, dokumentiranje i promicanje kulturne baštine; središnju informacijsko-dokumentacijsku službu; utvrđivanje svojstva zaštićenih kulturnih dobara; propisivanje mjerila za utvrđivanje programa javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske; skrb, usklađivanje i vođenje nadzora nad financiranjem programa zaštite kulturne baštine; osnivanje i nadzor nad ustanovama za obavljanje poslova djelatnosti zaštite kulturne baštine; ocjenjivanje uvjeta za rad pravnih i fizičkih osoba na restauratorskim, konzervatorskim i drugim poslovima zaštite kulturne baštine; osiguranje uvjeta za obrazovanje i usavršavanje stručnih radnika u poslovima zaštite kulturne baštine; provedbu nadzora prometa, uvoza i izvoza zaštićenih kulturnih dobara; utvrđivanje uvjeta za korištenje i namjenu kulturnih dobara, te upravljanje kulturnim dobrima sukladno propisima; utvrđivanje posebnih uvjeta građenja za zaštitu dijelova kulturne baštine; obavljanje inspeksijskih poslova zaštite kulturne baštine. Ministarstvo aktivnosti provodi direktno ili putem Konzervatorskih ureda područja.	Poštivanje zakonodavnog okvira u području kulture	Pravodobno informiranje i konzultiranje prije pokretanja aktivnosti na kulturnim dobrima

ZADARSKA ŽUPANIJA

Županija u svom samoupravnom djelokrugu obavlja poslove od područnoga (regionalnog) značaja, a osobito poslove koji se odnose na:

- obrazovanje,
- zdravstvo,
- prostorno i urbanističko planiranje,
- gospodarski razvoj,
- promet i prometnu infrastrukturu,
- održavanje javnih cesta,
- planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova,
- izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola, drugih akata vezanih uz gradnju te provedbu dokumenata prostornog uređenja za područje županije izvan područja velikoga grada,
- te ostale poslove sukladno posebnim zakonima.

Poštivanje smjernica definiranih prostorno planskom dokumentacijom višeg reda (županijski prostorni plan) i smjernica definiranih razvojnim i strateškim dokumentima

Uključiti u komunikaciju po pitanju projekata od županijskog interesa

GRAD BENKOVAC

U svom samoupravnom djelokrugu Grad Benkovac obavlja poslove lokalnog značaja kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana, a koji nisu Ustavom ili zakonom dodijeljeni državnim tijelima i to osobito poslove koji se odnose na:

- uređenje naselja i stanovanje,
- prostorno i urbanističko planiranje,
- komunalno gospodarstvo,
- brigu o djeci,
- socijalnu skrb,
- primarnu zdravstvenu zaštitu,
- odgoj i osnovno obrazovanje,
- kulturu, tjelesnu kulturu i šport,
- zaštitu potrošača,
- zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša,
- protupožarnu i civilnu zaštitu,
- promet na svom području
- te ostale poslove sukladno posebnim zakonima.

Grad Benkovac očekuje poštivanje smjernica definiranih prostorno planskim i strateškim dokumentima. Ističe se potreba da projekti koji će se provoditi temeljem plana upravljanja kulturnom baštinom doprinose gospodarskom razvoju područja kao i zadovoljenju kulturnih potreba lokalnog stanovništva.

Osigurava proračunska sredstva i podršku radu Zavičajnom muzeju Benkovac pri provedbi aktivnosti definiranih Planom

ZAVIČAJNI MUZEJ BENKOVAC

Od 2007. g. Zavičajni muzej Benkovac djeluje kao samostalna ustanova čiji je osnivač Grad Benkovac. Sredstva za rad Muzeja osigurava Grad Benkovac u svom proračunu. Djelokrug djelovanja Zavičajnog muzeja Benkovac odnosi se na prostor bivše općine Benkovac.

Naručitelj Plana upravljanja kulturnom baštinom grada Benkovca i odgovorna institucija za provedbu smjernica definiranih planom sukladno

Koordinator provedbe Plana

financijskim mogućnostima.		
TZ GRADA BENKOVCA		
Tijelo zaduženo za promociju i razvoj destinacije Benkovac	Ključni dionik čija podrška valoriziranim kulturnim dobrima osigurava integraciju sa postojećim i planiranim turističkim sadržajima područja.	Neophodna kontinuirana komunikacija i razmjena informacija kako bi se osigurao ujednačen turistički razvoj bez dupliciranja sadržaja.
TZ ZADARSKE ŽUPANIJE		
Tijelo zaduženo za promociju i razvoj destinacije višeg reda , Zadarske županije	TZ Zadarske županije treba biti informirana o kulturnoj i turističkoj ponudi cjelokupne županije	Potrebna je kontinuirana razmjena informacija o turističkim projektima koji se planiraju i realiziraju na području.
ŠKOLE I FAKULTETI		
- Srednja škola Kneza Branimira (stipendiranje programa obrazovanja za kamenoklesare i uključivanje - stipendista u izvođenje radova na obnovi lokaliteta uz tematske rute). Također imaju i strukovni srednjoškolski smjer za obuku keramičara http://www.ssknezbranimir.hr/images/vijesti/skk1.pdf - Sveučilište u Zadru – relevantni odjeli (Odjel za arheologiju, etnologiju i antropologiju, informacijske znanosti, izobrazbu učitelja i odgojitelja; povijest i povijest umjetnosti, te turizam i komunikacijske znanosti). - Odjela za poljodjelstvo i akvakulturu Sredozemlja, preddiplomski studijski program "Primijenjene ekologije u poljoprivredi" – moguće povezivanje kulturne i prirodne baštine, prodaja eko proizvoda na biciklističkim rutama i sl.	Potencijalno uključivanje srednje škole u programe (radionice, kampove, možda i online predavanja) za razne grupe posjetitelja. Bitan dionik zbog potencijala koje kamenoklesarstvo ima kao potencijalno novi kulturno-turistički proizvod na ovom području. Profesori i studenti u suradnji sa Zavičajnim	Potrebno dogovoriti suradnju i razraditi program na godišnjoj osnovi za razne ciljane grupe sudionika.

	muzejom Benkovac i TZGB mogu sudjelovati u kreiranju novih sadržaja i proizvoda (npr. arheološke radionice i kampove; kreativne radionice srednjevjekovne keramike, ali mogu potencijalno sudjelovati i u drugim područjima vezanim za ICT, turizam i komunikaciju).	
DRUGE RELEVANTNE INSTITUCIJE:		
Arheološki muzej u Zadru - nositelj arheoloških istraživanja	Nastavak suradnje na projektima, ali i u izradi novih programa i proizvoda (arheološki kampovi, radionice i dr. po uzoru na Arheološki muzej u Zagrebu i druge primjere).	Potrebno dogovoriti suradnju i razraditi program na godišnjoj osnovi za razne ciljne grupe sudionika.
Zavod za prostorno uređenje Zadarske županije – relevantan za prostorna uređenja i planove vezane uz kulturno-povijesne lokalitete		
Konzervatorski ured u Zadru		
PODUZETNICI U TURIZMU		
Privatni iznajmljivači smještaja, turističke agencije, tour operatori i ostali poslovni subjekti u turizmu koji djeluju na području Benkovca i Zadarske županije	Poduzetnici u turizmu na području Benkovca očekuju rast broja posjetitelja i pravovremenu informaciju o sadržajima i projektima na području koje potencijalno mogu uključiti i u vlastitu ponudu.	Potrebna je provedba kontinuirane promotivne i info kampanje kako bi poduzetnici u turizmu s ovog i sa šireg područja imali pravovremenu informaciju o projektima valorizacije kulturne baštine
OSTALI PODUZETNICI		
Poduzetnici u kulturi – kreativni sektor, poljoprivrednici, vinari, trgovine i ostali poslovni	Poduzetnicima u kulturi važno je poznavanje	Potrebna je provedba kontinuirane

subjekti koji djeluju na području	materijalne, nematerijalne baštine područja kako bi dobili inspiraciju za razvoj novih kreativnih proizvoda. Poduzetnici u ostalim gospodarskim granama koji djeluju na području Benkovca očekuju priliku za dodatni plasman svojih proizvoda.	promocije i informiranja poduzetnika o projektima valorizacije baštine kako bi se istima dala prilika za nove poduzetničke inicijative.
-----------------------------------	--	---

UDRUGE

- Organizacije civilnog društva koje na području Grada Benkovca i Ravnih kotara razvijaju projekte i organiziraju manifestacije u području kulture, udruge koje se bave obnovom i očuvanjem dalmatinske graditeljske baštine te ekološke udruge poput:

- Udruga za razvoj nezavisne kulture „Vlajter Ego“ Benkovac
- Udruga Eko Ravni Kotari
- Udruga vinogradara i vinara Nadin
- KUD Branimir Benkovac
- Klapa Asseria

Druge udruge koje u suradnji sa dionicima u kulturi mogu razviti integrirane turističke proizvode, npr. biciklistički klubovi, udruga Dragodid za promociju i očuvanje izgradnje suhozida, udruga Dinarske staze za promicanje brdskog biciklizma i planinarenja i druge udruge i klubovi.

Najveći interes kulturno umjetničkih društava je daljnja skrb o materijalnoj i nematerijalnoj baštini čemu i sami doprinose. Većina organizacija civilnog društva na području provedbe projekta ima najveći interes za dobivanje društvenih prostorija u kojima se mogu okupljati i organizirati svoje aktivnosti.

Kontinuiranom komunikacijom omogućiti integraciju potreba udruga kroz valorizaciju baštine gdje je to moguće.

LOKALNO STANOVNIŠTVO

- stanovništvo Grada Benkovca

Potreba za valorizacijom vlastitog nasljeđa i uključenje u kulturne aktivnosti

Kontinuiranom komunikacijom detektirati kulturne potrebe lokalnog stanovništva te ih uključiti tijekom provedbe projekata valorizacije baštine ukoliko je moguće.

2.3. Analiza stanja kulturne baštine grada Benkovca

Analiza stanja kulturne baštine grada Benkovca provedena je terenskim obilaskom **186 kulturnih dobara**. Kako bi se preglednije prezentirali rezultati, područje grada Benkovca je za potrebe ove analize podijeljeno na sljedeća područja:

- Područje 1 – **Sjeverozapad grada Benkovca** – obuhvaća naselja Islam Grčki, Donji Kašić, Gornje Biljane, Korlat i Kula Atlagić
- Područje 2 – **Sjever grada Benkovca** – obuhvaća naselja Donji Karin, Popovići, Bruška, Medviđa, Brgud, Rodaljice i Bjelina
- Područje 3 – **Centralno područje** – obuhvaća naselja Benkovac, Benkovačko Selo, Šopot, Podlug i Lisičić
- Područje 4 – **Istok grada Benkovca** – Podgrađe, Kožlovac, Donji Lepuri, Bulić, Vukšić, Prović, Kolarina i Perušić Benkovački
- Područje 5 – **Jug grada Benkovca** – Miranje, Gornje Ceranje, Donje Ceranje, Pristeg, Dobra Voda i Radašinovci
- Područje 6 – **Jugozapad grada Benkovca** – Donje Biljane, Nadin, Zagrad, Rašević, Zapužane, Tinj i Lišane Tinjaške

U nastavku se daje prikaz lokaliteta ucrtanih na kartu kao i analiza kulturnih dobara po lokalitetima. Na kartografskom prikazu naznačene su tri razine stanja zatečenosti kulturnih dobara:

- **Razina 1** – koja označava lokalitete koji su pretežno uređeni, održavani u većoj mjeri i u funkciji. Za neke od lokaliteta ove razine nužno je postaviti dodatnu signalizaciju – smjerokazi, info table i sl.
- **Razina 2** – lokaliteti koji su zapušteni i devastirani, te
- **Razina 3** – lokaliteti koji su evidentirani prostornim planom, zapušteni, neistraženi te gotovo nevidljivi u prostoru, odnosno za dio njih nije moguće odrediti točnu lokaciju smještaja.

Tijekom terenskog obilaska utvrđeno je da je određeni dio kulturnih dobara **evidentiran Planom prostornog uređenja Grada Benkovca nije ispravno lociran**, odnosno lociran je u drugim naseljima, različitim od stvarnih naselja kojima ti lokaliteti pripadaju. Slijedom navedenog u analizi su izvršene ispravke u popisu.

Slika 1: Pregledna karta kulturnih dobara sjeverozapadnog područja

Tablica 6: Popis kulturnih dobara - SZ područje

LOKACIJA	RB	NAZIV	TIP KULTURNE BAŠTINE	STANJE ZATEČENOSTI	NAPOMENE
Islam Grčki	1	Crkvina	arheološki lokalitet	Razina 3	Nevidljivo u prostoru i neistraženo
	2	Crkva Sv. Đurđa(Z-2805)	sakralna građevina	Razina 1	Kompleks crkve i Kule je uređen i u funkciji. Vlasnici Kule Stojana Jankovića, obitelj Desnica koja zajedno sa Društvom za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića kontinuirano obnavlja kompleks te organizira različite kulturne manifestacije i prezentaciju objekta Nema info ploče s podacima o objektima. Na području Islama Grčkog nema značajnijih ugostiteljskih, turističkih i trgovačkih servisa – jedna trgovina i jedan bar. Postoji jedan smještajni objekt – kuća za odmor .
	3	Kula Janković 17-20 st. (Z-2805)	civilna građevina		
	4	lokalitet Vrelina-Ciciline bujaduše	arheološki lokalitet	Razina 3	Nevidljivo u prostoru i neistraženo
	5	lokalitet Graduša-Lokve	prapovijesni lokalitet	Razina 3	Nevidljivo u prostoru i neistraženo
Kašić Donji	1	Mastirine (Z-1312)	arheološki lokalitet	Razina 3	Iznimno značajan arheološki lokalitet sa ostacima šesterolisne crkve nalazi se u miniranom području.
	2	nekropola Razbojine rsvj	arheološki lokalitet	Razina 3	Nevidljivo u prostoru i neistraženo – minski sumnjivo područje
	3	nekropola Glavčurak 8-9 st.	arheološki lokalitet	Razina 3	Nevidljivo u prostoru i neistraženo – minski sumnjivo područje
	4	nekropola Greda ant., rsvj.	arheološki lokalitet	Razina 3	Nevidljivo u prostoru i neistraženo – minski

					sumnjivo područje
	5	nekropola Maklinovo brdo rsvj.	arheološki lokalitet	Razina 3	Nevidljivo u prostoru i neistraženo – minski sumnjivo područje
	6	nekropola Drače	arheološki lokalitet	Razina 3	Nevidljivo u prostoru i neistraženo – minski sumnjivo područje
	7	Crkva sv. Ilije	Sakralna građevina	Razina 1	Crkva je obnovljena i u funkciji. Nema info ploče s podacima o objektu
Smilčić	1	neolitski lokalitet Barice 3000 p.n.e.	arheološki lokalitet	Razina 3	Iznimno značajan arheološki lokalitet nije vidljiv u prostoru, uređen niti valoriziran.
	2	tumulus Zemunjača	arheološki lokalitet	Razina 3	Arheološki lokalitet nije vidljiv u prostoru
	3	Crkva Gospe od Zdravlja 1869.g	sakralna građevina	Razina 1	Crkva je u funkciji, uređena i redovno se održava. Nema info ploče s podacima o objektu
	4	Ladanjski -gospodarski sklop 18-19 st.	civilna građevina	Razina 1	Sklop je u vlasništvu časnih sestara Benediktinki benediktinskog samostana u Zadru. Zatvoren je za obilazak. Sklop je obnovljen i koristi se za proizvodnju vina i likera. Nema info ploče s podacima o objektu.
	5	Crkva Sv. Mihovila	sakralna građevina	Razina 1	Pravoslavna crkva je uređena i u funkciji. Nema info ploče s podacima o objektu.
	6	Centar naselja Smilčić	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Centar naselja se većim dijelom odlikuje tradicionalnom gradnjom. Postoji turistička signalizacija U Smilčiću postoje ugostiteljski objekti, trgovine kao i smještaj (7 kuća za odmor). Prodajno-proizvodni pogon Vinarije Figurica smješten je u samom centru naselja.

	7	Čerinac	arheološki lokalitet	Razina 3	Arheološki lokalitet nije vidljiv u prostoru
	8	Crkvina	arheološki lokalitet	Razina 3	Arheološki lokalitet nije vidljiv u prostoru
	9	Kulica	arheološki lokalitet	Razina 3	Arheološki lokalitet nije vidljiv u prostoru
	10	Jazbine	arheološki lokalitet	Razina 3	Arheološki lokalitet nije vidljiv u prostoru
	11	Dolac	arheološki lokalitet	Razina 3	Arheološki lokalitet nije vidljiv u prostoru
	12	Kvartir	arheološki lokalitet	Razina 3	Arheološki lokalitet nije vidljiv u prostoru
	13	Ostaci crkve sv. Mihovila	Arheološki lokalitet	Razina 3	Arheološki lokalitet nije vidljiv u prostoru
Biljane Gornje	1	ostaci pučkog graditeljstva	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Djelomično očuvana tradicionalna arhitektura – gradnja u kamenu. U naselju je uređena jedna kuća za odmor za potrebe smještaja turista.
	2	Crkva Sv. Đurđa (Z-1213)	sakralna građevina	Razina 1	Pravoslavna crkva sa grobljem – uređena i u funkciji. Nema info ploče s podacima o objektu
	3	Rimski gospodarski kompleks ispod crkve sv. Đurđa	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije vidljiv u prostoru.
	4	ispod brežuljka Čelinka, srednjovjekovno groblje	civilna građevina	Razina 3	Lokalitet nije vidljiv u prostoru.
Korlat	1	ostaci pučkog graditeljstva	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Djelomično sačuvana tradicionalna arhitektura. U Korlatu nema trgovačkih i ugostiteljskih sadržaja. Uređene su 2 kuće za odmor .
	2	crkva Sv. Jerolima iz 13. st.	sakralna građevina	Razina 3	Crkva je srušena tijekom Domovinskog rata i čeka se njena rekonstrukcija.

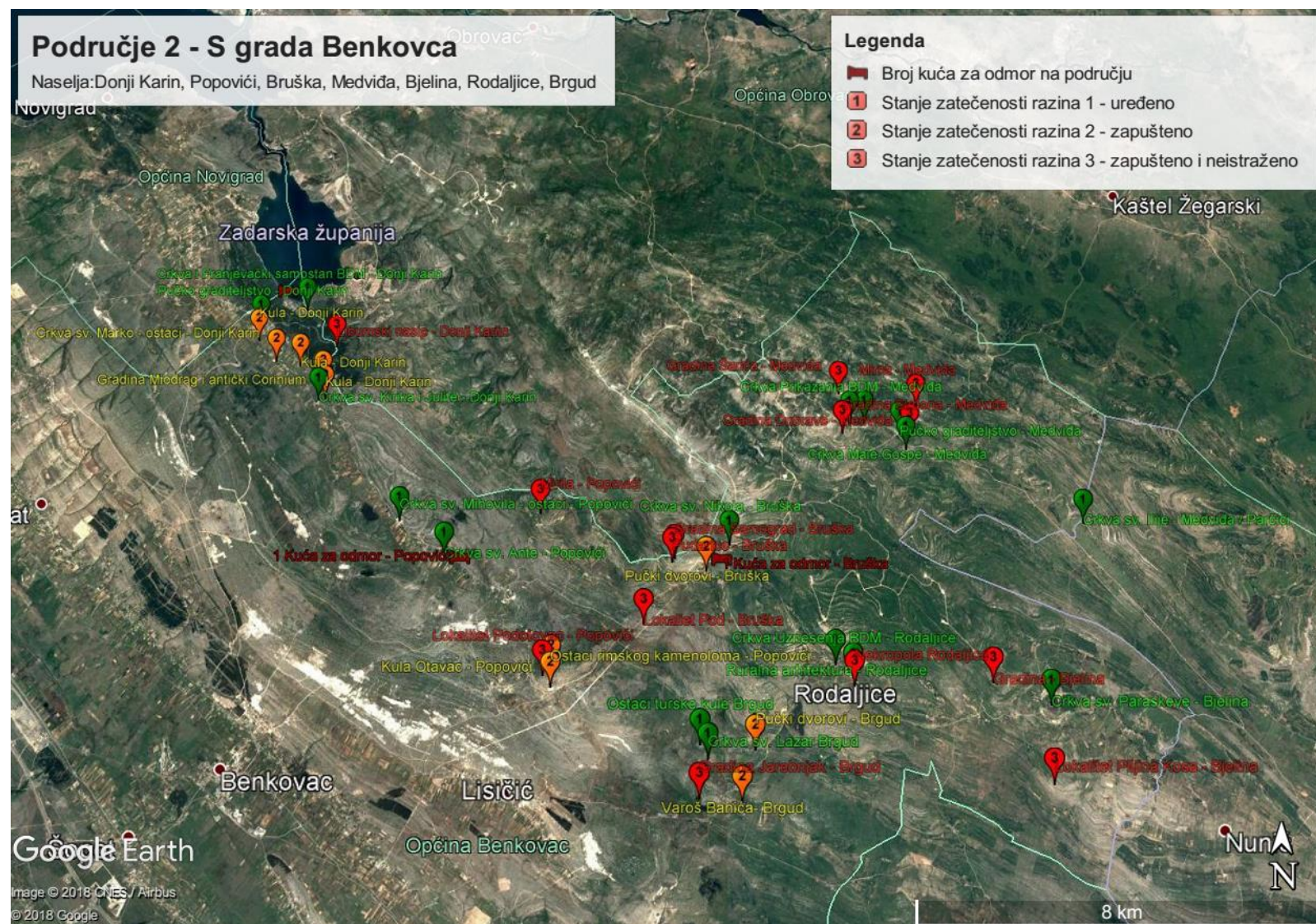
	3	Crkva Marijina uznesenja srvj.(Z-2807)	sakralna građevina	Razina 1	Crkva je uređena i u funkciji. Nema info ploče s podacima o objektu.
	4	ostaci crve Sv. Nediljice rsvj.	arheološki lokalitet	Razina 2	Na lokalitetu su provedena istraživanja, ali je lokalitet trenutno zapušten i nepristupačan. Ne postoje smjerokazi kao ni info ploče sa informacijama o objektu.
	5	zajedničko mirilo uz groblje	memorijalna baština	Razina 2	Mirilo je vidljivo ali je potrebno uređenje i postavljanje info ploče sa informacijama.
	6	rimski vila ispred crkve sv. Marije	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije vidljiv. U Planu prostornog uređenja grada Benkovca evidentirano pod naselje Zagrad
	7	srednjovjekovna nekropola na Bašića zemlji	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije vidljiv, ali su provedena istraživanja. U Planu prostornog uređenja grada Benkovca evidentirano pod naselje Zagrad
	8	starohrvatska nekropola na padini Runjavice	arheološki lokalitet	Razina 2	Lokalitet je vidljiv ali neuređen. U Planu prostornog uređenja grada Benkovca evidentirano pod naselje Zagrad
Kula Atlagića	1	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Djelomično sačuvana tradicionalna arhitektura. U Kuli Atlagić nema trgovačkih i ugostiteljskih sadržaja.
	2	Crkva Sv. Petra 11-13 st. (Z-1222)	sakralna građevina	Razina 1	Crkva je u funkciji i uređena. Ne postoje smjerokazi kao ni info ploče sa informacijama o objektu.
	3	Crkva Sv. Nikole iz 15 st.(Z-1221, N-8)	sakralna građevina	Razina 1	Crkva je u funkciji i održavana. Ne postoje smjerokazi kao ni info ploče sa informacijama o objektu.
	4	12 grobnih humaka u naselju	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokaliteti su evidentirani Planom prostornog uređenja ali nisu vidljivi u prostoru.

5	Crkva sv. Nikole – nova	Sakralna građevina	Razina 1	Crkva je u funkciji i održavana. Ne postoje smjerokazi kao ni info ploče sa informacijama o objektu.
---	-------------------------	-----------------------	----------	--

Na Sjeverozapadnom području grada Benkovca nalazi se ukupno **42 kulturna dobra**, od čega je 15 dobara uređeno (stanje zatečenosti razina 1), 3 kulturna dobra je pretežno zapušteno i neuređeno (razina 2) te ostalih 24 je nevidljivo u prostoru, neuređeno i nedovoljno istraženo. Lokaliteti razine 1 su pretežno sakralni objekti koji su u funkciji, ali često su neobilježeni info panoima i smjerokazima. Kulturna dobra razine 2 nužno je prvenstveno očistiti od vegetacije, sanirati te po valorizaciji predstaviti javnosti i omogućiti obilazak (postavljanje info panoa, smjerokaza i dr.). Neka naselja ovog područja nalaze se trasi **dvaju biciklističkih ruta** što daje dodatnu mogućnost za valorizaciju identificirane baštine razine 1 i razine 2:

- Ruta Po „Via Magni“ uz srednjvjekovne crkve i gradine do kanjona Karišnice i najmanjeg hrvatskog mora: Benkovac, **Kula Atlagić, Korlat, Gornje Biljane, Smilčić**, Donji Karin, Popovići, Lisičić, Podgrađe (antička Asseria), Buković, Benkovac.
- Ruta U potrazi za srednjvjekovnim utverdama Karin, Nadin, Kličevica i kanjonom rječice Karišnice: Benkovac, **Kula Atlagić, Korlat, Gornje Biljane, Smilčić**, Škabrnja, Nadin, Rašević, utvrda Kličevica, Šopot, Benkovac.

Slika 2: Pregledna karta kulturnih dobara sjevernog područja

Tablica 7: Popis kulturnih dobara sjevernog područja

LOKACIJA	RB	NAZIV	TIP KULTURNE BAŠTINE	STANJE ZATEČENOSTI	NAPOMENE
Karin Donji	1	Pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Djelomično sačuvana tradicionalna arhitektura. U naselju ima trgovačkih i ugostiteljskih sadržaja, te smještajnih kapaciteta – sobe, apartmani i kamp. Uređena je i jedna kuća za odmor.
	2	Liburnski nasip uz Karišnicu	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet je evidentiran Planom prostornog uređenja ali nije vidljiv u prostoru.
	3	Gradina Miodrag - ostaci antičkog grada Coriniuma	arheološki lokalitet	Razina 2	Važan arheološki lokalitet koji vizualno dominira područjem, trenutno je dosta zarastao i teško pristupačan. Planirana su daljnja arheološka istraživanja ali njihova realizacija je usporena zbog nesređenih imovinsko-pravnih odnosa. Ne postoje smjerokazi kao ni info ploče sa informacijama o lokalitetu Pristup nije uređen.
	4	Franjevački samostan i crkva začeca Blažene Djevice Marije(Z-1215)	sakralna građevina	Razina 1	Crkva i samostan su uređeni, u funkciji te ih je moguće posjetiti. Postavljeni su informativni panoi i smjerokazi.
	5	Ostaci RK crkve Sv. Marka iz 12. st. (Z-2626)	arheološki lokalitet	Razina 2	Iako uz samo županijsku cestu Ž 6048 (D. Karin – Popovići) ostaci zidova crkve su zarasli i teško vidljivi. Već samim čišćenjem lokaliteta znatno se može doprinijeti valorizaciji lokaliteta.
	6	Pravoslavna crkva Sv. Kirika i Julite	sakralna	Razina 1	Crkva s grobljem je smještena na brežuljku te je redovno održavana, uređena i u funkciji.

			građevina		Postavljen je smjerokaz s nazivom crkve. Poželjno je postaviti info tablu sa detaljnijim informacijama o crkvi.
	7	Ostaci srednjovjekovnih kula 13-14 st.	civilna građevina	Razina 2	Ostaci kula su vidljivi u prostoru međutim ne postoje smjerokazi koji upućuju kako doći do njih. Nužno ih je očistiti od raslinja, sanirati i valorizirati.
Popovići	1	kula Otavac srvj.	arheološki lokalitet	Razina 2	Ostaci kule su vidljivi u prostoru međutim ne postoje smjerokazi kao ni uređen pristup istoj. Nužno je urediti pristupnu stazu, a kulu očistiti od raslinja, sanirati i valorizirati.
	2	ost. rim. kamenol. uz Otavac ant.	arheološki lokalitet	Razina 2	Ostaci kamenoloma su vidljivi u prostoru međutim ne postoje smjerokazi kao ni uređen pristup. Nužno je urediti pristupnu stazu, a lokalitet očistiti od raslinja, sanirati i valorizirati.
	3	Podotavac ant.	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno istraživanje nakon kojeg bi se dali prijedlozi valorizacije.
	4	crkva Sv. Mihovila	arheološki lokalitet	Razina 1	Ostaci crkve su smješteni na groblju i obilježeni info pločom. Poželjno je postavljanje info panoa sa detaljnijim informacijama o crkvi kao i kontinuirano održavanje lokaliteta. U naselju postoji i jedna kuća za odmor za potrebe smještaja posjetitelje.
	5	crkva Sv. Ante Padovanskog iz 17.st.	sakralna građevina	Razina 1	Crkva je uređena i u funkciji. Postavljena je signalizacija, a poželjno je postavljanje info ploče sa detaljima o crkvi.

	6	mirila	memorijalna baština	Razina 3	Mirila se nalaze u blizini zaseoka Kum. Nužna je njihova zaštita i kontinuirano održavanje kako bi se mogli kulturno valorizirati.
Bruška	1	Nekoliko pučkih dvorova 17-18.st	ruralno-urbana cjelina	Razina 2	Evidentirani pučki dvorovi su zapušteni te je nužno u suradnji sa vlasnicima potaknuti njihovu sanaciju sukladno konzervatorskim uvjetima. U naselju nedostaje trgovačkih sadržaja. Na području naselja je uređena jedna kuća za odmor sa bazenom.
	2	„pudarice“ ispod Grede Jugove	ruralno-urbana cjelina	Razina 3	Lokalitet nije održavan i istraživan.
	3	lokalitet Pod, k.č. 540 k.o. Bruška	prapovijesni lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirati smjernice za valorizaciju
	4	gradina Samograd	civilna građevina	Razina 3	Lokalitet je teško pristupačan. Nužno je daljnje istraživanje temeljem kojeg bi se definirale smjernice za valorizaciju.
	5	Župna crkva sv. Nikole	sakralna građevina	Razina 1	Crkva je u funkciji i uređena je. Povremeno se prostor župnog dvora koristi za smještaj grupa hodočasnika.
Medviđa	1	crkva Sv. Ivana Krstitelja svj.	sakralna građevina	Razina 1	Crkva smještena na groblju i obnovljena. U funkciji. Postavljeni smjerokazi a poželjno je postavljanje i info ploče sa detaljnim informacijama o crkvi.
	2	crkva Male Gospe iz 19 st.	sakralna građevina	Razina 1	Crkva smještena na brdašcu, uređena ali ne postoji obilježeni pristupni put. Pristup je nužno urediti i postaviti smjerokaze te info

				ploču.
3	Župna crkva prikazanja BDM 19 st.	sakralna građevina	Razina 1	Crkva je u funkciji i uređena je. Postoje smjerokazi dok info pano sa detaljnim informacijama nije postavljen.
4	pučka arhitektura	seoska naselja	Razina 1	Tradicionalne kuće se posljednjih godina obnavljaju za turistički smještaj. Nužna je kontrola nadležnih službi o pridržavanju smjernica definiranih Planom prostornog uređenja i konzervatorskim uvjetima.
5	Sidrona-Gradina Dubrave(k.č.3730)	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru – zarastao je u raslinje. Teško je pristupačan. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju
6	mirila Genda	memorijalna baština	Razina 3	Mirila su teško vidljiva u prostoru zbog neodržavanosti.
7	mirila Birkići	memorijalna baština	Razina 3	Mirila su teško vidljiva u prostoru zbog neodržavanosti.
8	Šarića gradina	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru – zarastao je u raslinje. Teško je pristupačan. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju
9	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Tradicionalne kuće se posljednjih godina obnavljaju za budući turistički smještaj. Nužna je kontrola nadležnih službi o pridržavanju smjernica definiranih Planom prostornog uređenja i konzervatorskim

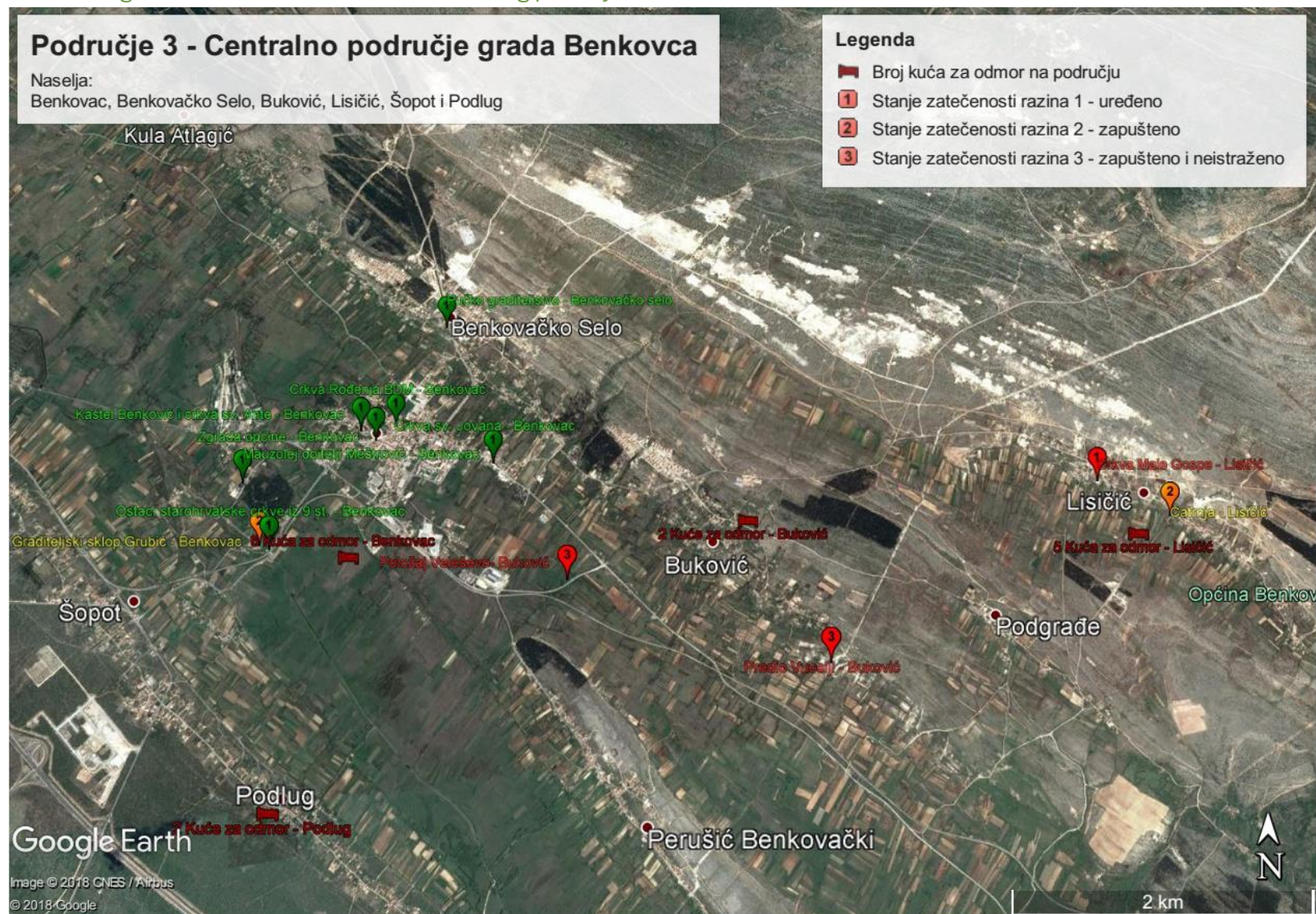
					uvjetima.
	10	Crkva Sv. Ilija - Parčići	Sakralna građevina	Razina 1	Crkva je u povremenoj funkciji ali okoliš je uređen i crkva nije devastirana. Postoji smjerokaz na glavnoj cesti ali nedostaje info pano sa detaljnijim informacijama.
Bjelina	1	lokalitet Gradina	prapovijesni lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru – zarastao je u raslinje. Teško je pristupačan. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju
	2	lokalitet Piljina kosa, srednjevjekovna kula	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru – zarastao je u raslinje. Teško je pristupačan. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju
	3	crkva Sv. Paraskeve (Petke)	sakralna građevina	Razina 1	Crkva je smještena na brdu i nije vidljiva sa glavne ceste. Pristupni makadamski put nužno je sanirati. Sam objekt je restauriran i uređen te je u povremenoj funkciji. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info pano sa informacijom o crkvi.
Rodaljice	1	crkva Uznesenja BDM svj.	sakralna građevina	Razina 1	Crkva s grobljem je u funkciji i uređena je. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info pano sa informacijama o kulturnom dobru.
	2	Rur. arhitek.,više objekata 18-19.st.	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Naselje zadržava tradicionalnu arhitekturu koju je nužno kontinuirano održavati. U samom naselju nedostaje trgovačkih sadržaja.

	3	Rsvj nekropola u blizini naselja	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno istraživanje temeljem kojeg će se definirati način valorizacije.
Brgud	1	Jarebnjak (liburnska gradina)	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru – zarastao je u raslinje. Teško je pristupačan. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirati smjernice za valorizaciju
	2	crkva Sv. Lazara iz 17 st.	sakralna građevina	Razina 1	Crkva sa grobljem je u povremenoj funkciji, uređena je i pristupačna. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa detaljnim informacijama o kulturnom dobru.
	3	ostaci turske kule 16-17 st.	civilna građevina	Razina 1	Pristup kuli nije održavan, dok je sama kula u relativno dobrom stanju. Nužno je kontinuirano čišćenje te postavljanje smjerokaza i info ploče sa informacijama o kulturnom dobru.
	4	nekoliko pučkih dvorova 18-19 st.	ruralno-urbana cjelina	Razina 2	Cijelo naselje Brgud je gotovo u potpunosti nenaseljeno, odnosno vlasnici povremeno dolaze (vikendima i praznicima). U naselju živi malo starijeg stanovništva. Prometnice unutar naselja su makadamske. Pučki dvorovi su pretežno zarasli te ih je nužno očistiti i urediti sukladno smjernicama definiranim u Planu prostornog uređenja te sukladno uputama konzervatorskog odjela u Zadru
	5	Varoš Banića	ruralno-urbana cjelina	Razina 2	Većina kuća u varoši je pretežno zaraslo te ih je nužno očistiti i urediti sukladno smjernicama definiranim u Planu prostornog uređenja te sukladno uputama

Na Sjevernom području grada Benkovca nalazi se ukupno **39 kulturnih dobara**, od čega je 17 dobara uređeno (stanje zatečenosti razina 1), 8 kulturnih dobara je pretežno zapušteno i neuređeno (razina 2) dok je ostalih 14 nevidljivo u prostoru, neuređeno i nedovoljno istraženo. Lokaliteti razine 1 su pretežno sakralni objekti koji su u funkciji, ali često su neobilježeni info panoima i smjerokazima. Kulturna dobra razine 2 nužno je prvenstveno očistiti od vegetacije, sanirati te po valorizaciji predstaviti javnosti i omogućiti obilazak (postavljanje info panoa, smjerokaza i dr.). Neka naselja ovog područja nalaze se na trasi **dvaju biciklističkih ruta** što daje dodatnu mogućnost za valorizaciju identificirane baštine razine 1 i razine 2:

- Ruta Po „Via Magni“ uz srednjovjekovne crkve i gradine do kanjona Karišnice i najmanjeg hrvatskog mora: Benkovac, Kula Atlagić, Korlat, Gornje Biljane, Smilčić, **Donji Karin, Popovići**, Lisičić, Podgrađe (antička Asseria), Buković, Benkovac.
- Ruta Kroz kanjon rijeke Karišnice: **Donji Karin, kanjon Karišnice, Dmijovići, Alavanje, Lakići**

Slika 3: Pregledna karta kulturnih dobara centralnog područja

Tablica 8: Popis kulturnih dobara centralnog područja

LOKACIJA	RB	NAZIV	TIP KULTURNE BAŠTINE	STANJE ZATEČENOSTI	NAPOMENE
Benkovac	1	Povijesna jezgra iz 19 st.(Z-4430)	gradsko naselje	Razina 1	Povijesna jezgra grada je još uvijek u nedovoljnoj mjeri uređena. Kroz Intervencijski plan osigurana su sredstva za provedbu projekta rekonstrukcije i uređenja gradske jezgre. Kulturno-povijesna cjelina grada Benkovca u kojoj se stara gradska jezgra nalazi zaštićena je u Registru kulturnih dobara Ministarstva kulture kao Kulturno-povijesna cjelina grada Benkovca (oznaka dobra: Z-4430) te je za sve intervencije u staroj gradskoj jezgri potrebno konzultirati konzervatore te ih pravovremeno uključiti u proces izrade dokumentacije i same obnove zgrada. U povijesnoj jezgri postoje trgovački i ugostiteljski sadržaji a u bližoj okolini i smještajni kapaciteti – 6 kuća za odmor na području naselja Benkovac i Šopot. Postavljena je turistička signalizacija i info panoi na najvažnija kulturna dobra.
	2	Graditeljski sklop Grubić	ruralno-urbana cjelina	Razina 2	Građevinski sklop sa ostacima kule je na katastarskoj čestici u privatnom vlasništvu, i nije omogućen obilazak. Sklop je nužno sanirati temeljem smjernica konzervatorskoj odjela u Zadru.
	3	Kaštel Benković iz 15 st. Z-1212	civilna građevina	Razina 1	U kaštelu je smješten Zavičajni muzej Benkovc. Kaštel se već godinama obnavlja sredstvima Ministarstva kulture a predviđena su i

				određena sredstva za njegovo uređenje kroz intervencijski plan. Muzej je zamišljen kao početna točka svih kulturnih obilazaka područja Bukovice i Ravnih Kotar.
4	crkva Sv. Ante 15-18 st. (N-27)	sakralna građevina	Razina 1	Crkva se naslanja na Kaštel Benković, uređena je te je u povremenoj funkciji.
5	Crkva Sv. Jovana	sakralna građevina	Razina 1	Crkva sa okolnim grobljem je uređena i u povremenoj funkciji.
6	zgrada općine 18-19 st.	civilna građevina	Razina 1	Zgrada je uređena i u funkciji, odnosno u njoj je smješteno gradsko poglavarstvo.
7	Mauzolej obitelji Meštrović (Z-4197)	sakralna građevina	Razina 1	Obnovljen mauzolej nalazi se na gradskom groblju. Nije postavljen info pano sa osnovnim informacijama o kulturnom dobru.
8	Barice (P-3648)	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru – zarastao je u raslinje. Teško je pristupačan. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju
9	položaj Ponaiti - k.č. 79/5, 79/8 k.o. Buković	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju
10	Ostaci starohrvatske crkve iz 9.st.(Z-1735)	arheološki lokalitet	Razina 1	Ostaci crkve u kojoj je pronađen natpis sa imenom kneza Branimira. Lokalitet je uređen, postavljena je info signalizacija te je uređeno i malo odmorište. Međutim, nužno je kontinuirano održavanje (košenje lokaliteta, čišćenje i dr.)
11	Crkva Rođenja BDM, Benkovac	Sakralna građevina	Razina 1	Župna crkva centru naselja Benkovac. Uređena i u funkciji. Postavljena info ploča sa

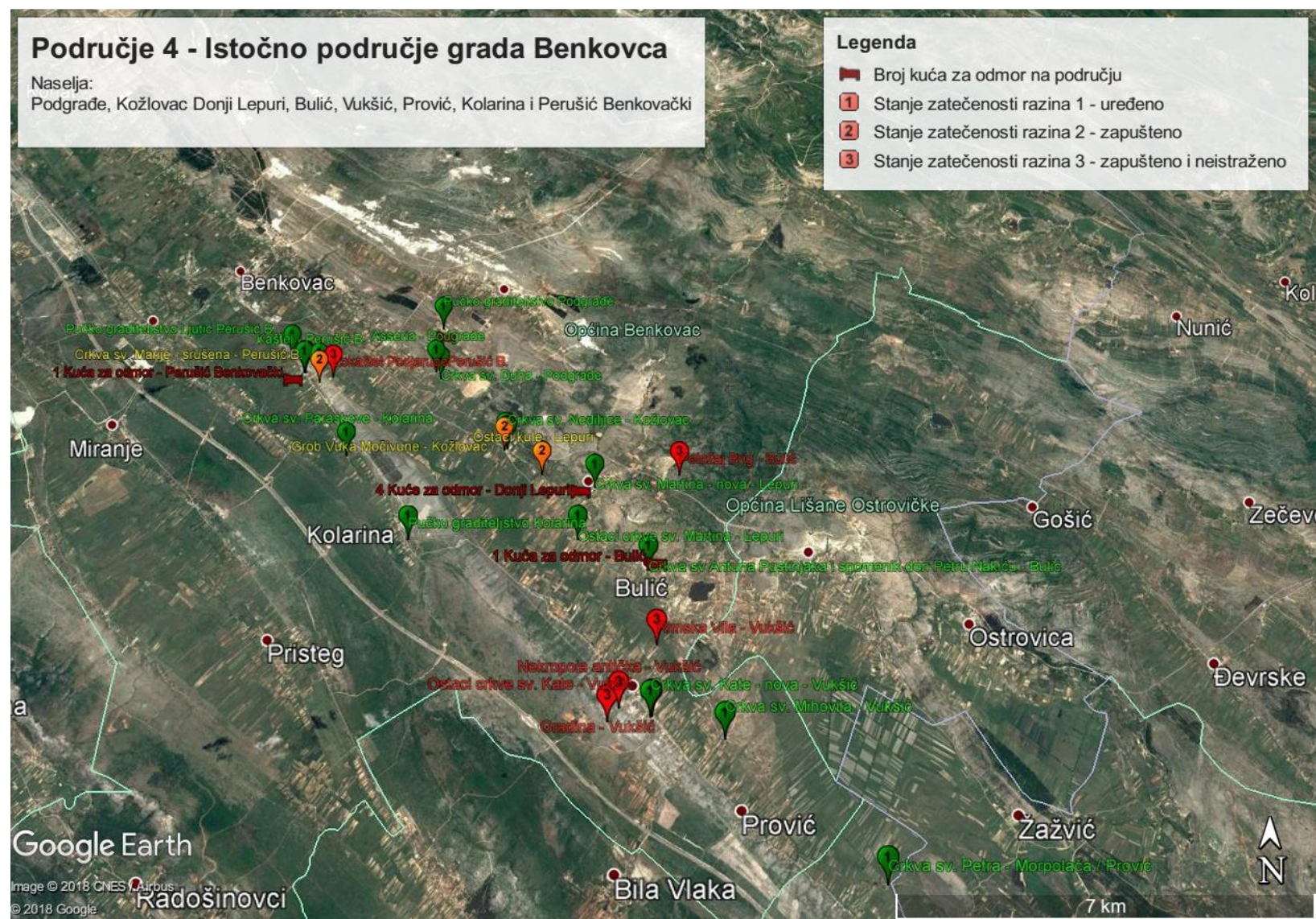
					informacijama o kulturnom dobru.
Benkovačko Selo	1	Pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Naselje je spojeno sa gradom Benkovcem i zadržalo je izvornu arhitekturu.
	2	Brdine	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju
Buković	1	Lastvina (P-3649)	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju. Na području naselja uređene su dvije kuće za odmor .
	2	položaj Veleševo	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju
	3	predio Vrcelji (k.č. 571/1, 572/1, 572/2, 599, 581/1, 581/2, 581/3, 582/2 k.o. Buković	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju
Lisičić	1	pučko graditeljstvo: Bačići, Uskoci, Žilići i dr.	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	U zaseocima je očuvana ruralna tradicionalna arhitektura. Dio objekata se obnavlja i planira se turistička valorizacija. Pri obnovi nužno je poštovati smjernice propisane Planom prostornog uređenja kao i smjernice konzervatorskog odjela u Zadru. U naselju postoji 5 registriranih kuća za odmor .
	2	crkva Male Gospe	sakralna građevina	Razina 1	Nova sakralna građevina u funkciji.
	3	Čatrnja, lokalitete kod izvora Sušac	arheološki lokalitet	Razina 2	Lokalitet je dosta zapušten. Potrebno ga je

					očistiti od raslinja i urediti.
Podlug	1	više zaseoka	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	U zaseocima je očuvana ruralna tradicionalna arhitektura. Dio objekata se obnavlja i planira se turistička valorizacija. Pri obnovi nužno je poštovati smjernice propisane Planom prostornog uređenja kao i smjernice konzervatorskog odjela u Zadru. Trenutno su na području naselja registrirane 2 kuće za odmor .

Na centralnom području grada Benkovca, odnosno području samog naselja Benkovac i susjednih naselja nalazi se ukupno **20 kulturnih dobara**, od čega je 12 dobara uređeno (stanje zatečenosti razina 1), 2 kulturna dobara su zapušteni i neuređeni (razina 2) dok je ostalih 6 nevidljivo u prostoru, neuređeno i nedovoljno istraženo. Lokaliteti razine 1 nužno je kontinuirano održavati – košenje okoliša, čišćenje smeća i sl. Kulturna dobra razine 2 nužno je prvenstveno očistiti od vegetacije, sanirati te po valorizaciji predstaviti javnosti i omogućiti obilazak (postavljanje info panoa, smjerokaza i dr.). Neka od naselja ovog područja nalazi se na trasi **triju biciklističkih ruta** što daje dodatnu mogućnost za valorizaciju identificirane baštine razine 1 i razine 2:

- Ruta Putevima baštine od antičke luke do liburnsko-rimskog grada Asseria i benkovačkih kamenoloma: Pakoštane, kamp Crkvina, PP Vransko jezero, Vrana, vidikovac Vrana, Donje Miranje, **Šopot, Benkovac, Buković**, Podgrađe (Asseria).
- Ruta Po „Via Magni“ uz srednjevjekovne crkve i gradine do kanjona Karišnice i najmanjeg hrvatskog mora: **Benkovac**, Kula Atlagić, Korlat, Gornje Biljane, Smilčić, Donji Karin, Popovići, **Lisičić**, Podgrađe (antička Asseria), **Buković, Benkovac**.
- Ruta U potrazi za srednjevjekovnim utverdama Karin, Nadin, Kličevica i kanjonom rječice Karišnice: **Benkovac**, Kula Atlagić, Korlat, Gornje Biljane, Smilčić, Škabrnja, Nadin, Raštevčić, utvrda Kličevica, **Šopot, Benkovac**.

Slika 3: Pregledna karta kulturnih dobara istočnog područja

Tablica 9: Popis kulturnih dobara istočno područje

LOKACIJA	RB	NAZIV	TIP KULTURNE BAŠTINE	STANJE ZATEČENOSTI	NAPOMENE
Bulić	1	crkva Sv. Antuna Pustinjaka	sakralna građevina	Razina 1	Crkva je obnovljena i uređena. Ispred crkve je uređen trg i postavljena je bista fra Petru Nakiću. Postavljeni su smjerokazi i info ploča. U mjestu postoje smještajni kapaciteti – kuća za odmor .
	2	položaj Brig	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju
Kolarina	1	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Djelomično očuvana tradicionalna gradnja. Pri projektima obnove nužno je poštivanja smjernica definiranih Planom prostornog uređenja kao i smjernica nadležnog konzervatorskog odjela u Zadru.
	2	Crkva sv. Petke (Paraskeve)	Sakralna građevina	Razina 1	Crkva sa grobljem je uređena a pristup je moguć makadamskom cestom. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info pano sa informacijama o kulturnom dobru. U Planu prostornog uređenja Grada Benkovca ovo kulturno dobro evidentirano je pod naselje Perušić Benkovački.
Kožlovac	1	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Djelomično očuvana tradicionalna gradnja. Pri projektima obnove nužno je poštivanja smjernica definiranih Planom prostornog uređenja kao i smjernica nadležnog konzervatorskog odjela u Zadru.

	2	grob Vuka Močivune, nar. jun. 17.st.	civilna građevina	Razina 2	Grob je vidljiv ali nije obilježen i dosta je devastiran. Nije postavljena info ploča sa informacijama o kulturnom dobru.
	3	Crkva sv. Nediljice	Sakralna građevina	Razina 1	Crkva je održavana i u funkciji. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o kulturnom dobru.
Lepuri	1	Arheološki kompleks na groblju sa crkvom Sv. Martina - (Z-4199)	arheološki lokalitet	Razina 1	Ostaci crkve na groblju su vidljivi ali je nuno kontinuirano održavanje. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča s informacijama o kulturnom dobru. U naselju s registrirane 4 kuće za odmor.
	2	Kula (k.č. 24 i 175 k.o. Lepuri)	civilna građevina	Razina 2	Kula je vidljiva u prostoru ali ne postoji uređen pristupni put. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o kulturom dobru.
	3	Crkva sv. Martina – nova	Sakralna građevina	Razina 1	Novoizgrađena crkva u centru mjesta. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o kulturnom dobru.
Perušić Benkovački	1	pučko graditeljstvo: zaseok Ljutić	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Djelomično očuvana tradicionalna gradnja. Pri projektima obnove nužno je poštivanja smjernica definiranih Planom prostornog uređenja kao i smjernica nadležnog konzervatorskog odjela u Zadru. U naselju (Perušić donji) registrirana je jedna kuća za odmor.
	2	Kaštel – utvrda iz 1546.g.	civilna građevina	Razina 1	Zidovi kaštela su vidljivi i očuvani. Pristup lokalitetu je između obiteljskih kuća. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa

					informacijama o lokalitetu.
	3	crkva Uznesenja BDM obn.1684.	sakralna građevina	Razina 1	Crkva je u redovnoj funkciji i uređena je. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o kulturnom dobru.
	4	kapela Sv. Jurja srvj. i župna kuća	sakralna građevina	Razina 1	Crkva je održavana i uređena. Poželjno je daljnje uređenje okoliša. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o kulturnom dobru.
	5	Crkva sv. Marije na groblju	sakralna građevina	Razina 2	Crkva je srušena tijekom Domovinskog rata, te je predviđena njena skorašnja obnova. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča o lokalitetu.
	6	lokalitet Podjaruge	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet se nalazi u polju ispod Kaštela ali nije vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju
Podgrađe	1	crkva Sv. Duha srvj.(Z-2123)	sakralna građevina	Razina 1	Crkva je smještena na antičkom Forumu Asserije. Obnovljena je ali nije postavljena info ploča s informacijama o kulturnom dobru.
	2	Asseria (Z-1310)	arheološki lokalitet	Razina 1	Lokalitet se kontinuirano istražuje i konzervira. Uključen je u turističke obilaske, postavljeni su smjerokazi kao i info ploča sa informacijama o kulturnom dobru. Nužno je kontinuirano održavanje ovog lokaliteta – košenje trave, čišćenje smeća itd.
	3	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Djelomično očuvana tradicionalna gradnja. Pri projektima obnove nužno je poštivanja smjernica definiranih Planom prostornog uređenja kao i smjernica nadležnog

					konzervatorskog odjela u Zadru. U naselju je registrirana jedna kuća za odmor.
Vukšić	1	ostaci liburnskog naselja Gradina (Z-3026)	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju
	2	nekropola ant.	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju
	3	crkva Sv. Kate rsvj.	arheološki lokalitet	Razina 3	Crkva je srušena i vidljiv je jedino ulomak zvonika.
	4	crkva Sv. Mihovila	sakralna građevina	Razina 1	Crkva smještena na groblju je u funkciji i uređena je. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o lokalitetu.
	5	lokalitet Crkvina, villa rustica	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju
	6	Crkva sv. Kate – nova	Sakralna građevina	Razina 1	Novoizgrađena crkva u centru naselja. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o lokalitetu.
Prović	1	Crkva sv. Petra – Prović / Morpolača	Sakralna građevina	Razina 1	Pristup crkvi makadamskim putem. Crkva je očuvana premda devastirana grafitima. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o kulturnom dobru.

Na istočnom području grada Benkovca, odnosno u naseljima Bulić, Kolarina, Kožlovac, Lepuri, Perušić Benkovački, Podgrađe, Vukšić i Prović nalazi se ukupno **26 kulturnih dobara**, od čega je 17 dobara uređeno (stanje zatečenosti razina 1), 3 kulturna dobara su zapuštena i neuređena (razina 2) dok je ostalih 6 nevidljivo u prostoru, neuređeno i nedovoljno istraženo. Lokaliteti razine 1 nužno je kontinuirano održavati – košenje okoliša, čišćenje smeća i

sl. Kulturna dobra razine 2 nužno je prvenstveno očistiti od vegetacije, sanirati te po valorizaciji predstaviti javnosti i omogućiti obilazak (postavljanje info panoa, smjerokaza i dr.). Neka od naselja ovog područja nalazi se na trasi **dvaju biciklističkih ruta** što daje dodatnu mogućnost za valorizaciju identificirane baštine razine 1 i razine 2:

- Ruta **Putevima baštine od antičke luke do liburnsko-rimskog grada Asseria i benkovačkih kamenoloma**: Pakoštane, kamp Crkvina, PP Vransko jezero, Vrana, vidikovac Vrana, Donje Miranje, Šopot, Benkovac, Buković, **Podgrađe (Asseria)**.
- Ruta **Po „Via Magni“ uz srednjevjekovne crkve i gradine do kanjona Karišnice i najmanjeg hrvatskog mora**: Benkovac, Kula Atlagić, Korlat, Gornje Biljane, Smilčić, Donji Karin, Popovići, Lisičić, **Podgrađe (antička Asseria)**, Buković, Benkovac.

Slika 4: Pregledna karta kulturnih dobara južno područje

Tablica 10: Popis kulturnih dobara južno područje

LOKACIJA	RB	NAZIV	TIP KULTURNE BAŠTINE	STANJE ZATEČENOSTI	NAPOMENE
Ceranje Donje	1	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Djelomično očuvana tradicionalna gradnja. Pri projektima obnove nužno je poštivanja smjernica definiranih Planom prostornog uređenja kao i smjernica nadležnog konzervatorskog odjela u Zadru.
	2	liburnska gradina Miovac / dio	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet iako vidljiv u prostoru, teško je pristupačan i nalazi se minski sumnjivom području. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirati smjernice za valorizaciju
	3	crkva sv. Ilije iz 18 st.	sakralna građevina	Razina 1	Crkva sa grobljem je u funkciji i održavana. Pristup makadamskim putem. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa podacima o kulturnom dobru.
Ceranje Gornje	1	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Djelomično očuvana tradicionalna gradnja. Pri projektima obnove nužno je poštivanja smjernica definiranih Planom prostornog uređenja kao i smjernica nadležnog konzervatorskog odjela u Zadru. U naselju je registrirana jedna kuća za odmor.
Miranje	1	crkva Sv. Arhanđela (Sv. Mihovila) prije 1390.	sakralna građevina	Razina 1	Crkva s groblje je u funkciji i održavana je. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa podacima o kulturnom dobru.
	2	ostaci kasnoantičke zgrade uz crkvu	arheološki lokalitet	Razina 3	Ostaci locirani u blizini crkve nisu vidljivi. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirati smjernice za valorizaciju.
	3	liburnska gradina Ljubčen	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet je teže vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirati

					smjernice za valorizaciju
Pristeg	1	crkva Sv. Nikole Putnika 1750.g.	sakralna građevina	Razina 1	Crkva je održavana i u povremenoj je funkciji. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o kulturnom dobru.
	2	crkva Sv. Sv. Franje Asiškog 1670.g	arheološki lokalitet	Razina 2	Crkva je srušena u Domovinskom ratu te se uskoro planira njena rekonstrukcija. Smještena je na groblju. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o kulturnom dobru.
	3	crkva Gospe od zdravlja	sakralna građevina	Razina 1	Crkva je funkciji i održavana je. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o kulturnom dobru.
	4	ostaci kule neistr.	civilna građevina	Razina 3	Lokalitet nije vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju.
Radašinovci	1	brdo Visoko	prapovijesni lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju.
	2	Zečeva glavica	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju.
	3	crkva Sv. Ante Padovanskog	sakralna građevina	Razina 1	Crkva sa grobljem je u funkciji i uređena je. U naselju je registrirana jedna kuća za odmor.
	4	brdo Zmijevača	prapovijesni lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju.
	5	lokalitete Brdo	prapovijesni	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno

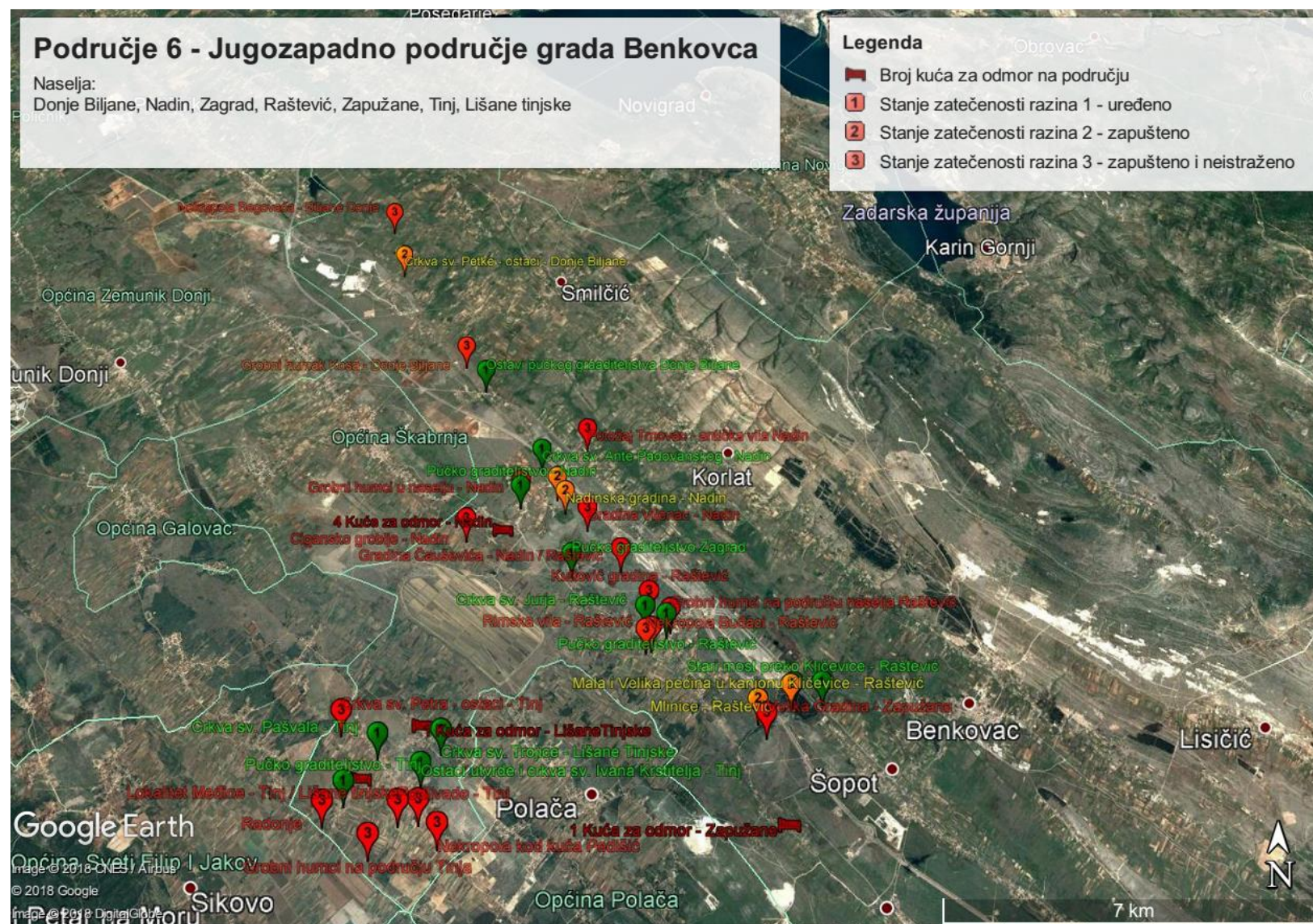
			lokalitet	arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju.	
	6	ostaci naselja uz Vransko jezero – Zidine / Barica	arheološki ostaci kasno srednjovjekovnog sela P-2341	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju.
	7	Vinogradine (k.č. 81/2, 185/1, 185/4, 186/1)	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju.
	8	Kapelica Svih Svetih – PP Vransko jezero – vidikovac Kamenjak	Sakralna građevina	Razina 1	Kapelica se nalazi na vidikovcu PP Vransko jezero i memorijalno područje je za žrtve II. Svjetskog rata. Sam lokalitet – Vidikovac je obilježen smjerokazima i info pločom sa informacijama o lokalitetu. Lokalitetom upravlja PP Vransko jezero
Dobra voda	1	Crkva sv. Martina	Sakralna građevina	Razina 1	Novoizgrađena crkva koja je u funkciji i uređena je. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o kulturnom dobru.

Na južnom području grada Benkovca, odnosno području naselja Ceranje Donje, Ceranje Gornje, Miranje, Pristeg, Radašinovci i Dobra voda nalazi se ukupno **20 kulturnih dobara**, od čega je 9 dobara uređeno (stanje zatečenosti razina 1), 1 kulturno dobro je devastirano (razina 2) dok je ostalih 10 nevidljivo (ili teže vidljivo) u prostoru, neuređeno i nedovoljno istraženo. Lokaliteti razine 1 nužno je kontinuirano održavati – košenje okoliša, čišćenje smeća i sl. Kulturna dobra razine 2 nužno je prvenstveno očistiti od vegetacije, sanirati te po valorizaciji predstaviti javnosti i omogućiti obilazak (postavljanje info panoa, smjerokaza i dr.). Neka od naselja ovog područja nalazi se na trasi **jedne biciklističke rute** što daje dodatnu mogućnost za valorizaciju identificirane baštine razine 1 i razine 2:

- Ruta **Putevima baštine od antičke luke do liburnsko-rimskog grada Asseria i benkovačkih kamenoloma**: Pakoštane, kamp Crkvina, PP Vransko jezero, Vrana, vidikovac Vrana, **Donje Miranje**, Šopot, Benkovac, Buković, Podgrađe (Asseria).

Osim ove rute, **Vidikovac Kamenjak sa kapelom Svih Svetih** je uključen u pješačke i biciklističke ruta PP Vransko jezero

Slika 5: Pregledna karta kulturnih dobara jugozapadno područje

Tablica 11: Popis kulturnih dobara jugozapadno područje

LOKACIJA	RB	NAZIV	TIP KULTURNE BAŠTINE	STANJE ZATEČENOSTI	NAPOMENE
Biljane Donje	1	ostaci pučkog graditeljstva	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Djelomično očuvana tradicionalna gradnja. Pri projektima obnove nužno je poštivanja smjernica definiranih Planom prostornog uređenja kao i smjernica nadležnog konzervatorskog odjela u Zadru.
	2	nekropola Begovača ant.,rsrvj. (Z-1313)	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju
	3	grobni humak Kosa	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju
	4	crkva sv. Petke	arheološki lokalitet	Razina 2	Ostaci crkve na maloj uzvisini pristupačni su makadamskim putem iz zaseoka Pupovci. Lokalitet je zapušten i nužno je očistiti ga od raslinja i konzervirati. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o lokalitetu.
Lišane Tinjske	1	lokalitet Vinogradine iznad zaseoka Miljovići	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju
	2	crkva Sv. Trojice	sakralna građevina	Razina 1	Crkva sa grobljem je obnovljena i u povremenoj funkciji. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa podacima o kulturnom dobru. U naselju je registrirana jedna kuća za

					odmor.
	3	lokalitet Grudine, ostaci rimske ville	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju
	4	lokalitet Međine, ostaci rimske ville	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju
Nadin	1	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Djelomično očuvana tradicionalna gradnja. Pri projektima obnove nužno je poštivanja smjernica definiranih Planom prostornog uređenja kao i smjernica nadležnog konzervatorskog odjela u Zadru. Na području naselja djeluje nekoliko registriranih vinara (3) i maslinara. Registrirano je i nekoliko smještajnih kapaciteta za posjetitelje – 4 kuće za odmor.
	2	crkva sv. Ante Padovanskog	sakralna građevina	Razina 1	Crkva sa grobljem je u povremenoj funkciji i uređena je. Postavljeni su smjerokazi ali nije postavljena info ploča sa informacijama o kulturnom dobru.
	3	niz od tri gradine – Križova glavica, Nadin (Nadinum) i Vijenac – Z-3024 / dio	arheološki lokalitet	Razina 2	Gradine su vidljive u prostoru i relativno lako pristupačne – postoje putevi ali su dosta neuređeni. Sami lokaliteti su dosta zarasli i zapušteni. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploče sa informacijama o lokalitetima.
	4	32 grobna humka na području naselja	arheološki lokalitet	Razna 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi

					se mogle definirate smjernice za valorizaciju
	5	"Cigansko groblje" uz južni rub Nadinskog blata	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju
	6	Ostaci antičke vile na položaju Trnovac (P-4546)	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju
Rašević	1	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Djelomično očuvana tradicionalna gradnja. Pri projektima obnove nužno je poštivanja smjernica definiranih Planom prostornog uređenja kao i smjernica nadležnog konzervatorskog odjela u Zadru.
	2	liburnski grad Kutlović Gradina na k.č. 1283/1 (Z-6138)	arheološki lokalitet	Razina 3	Iako je lokalitet vidljiv u prostoru, nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju.
	3	crkva Sv. Jurja iz 12. st; 1845.	sakralna građevina	Razina 1	Crkva sa grobljem je u funkciji i uređena je. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o kulturnom dobru.
	4	hrvatska utvrda Kličevica iz 14. st. (Z-1226)	civilna građevina	Razina 1	Utvrda je redovno održavana, obilježena info pločom i smjerokazima. Ispred utvrde su postavljene kamene klupe i stolovi. Nužno je kontinuirano čišćenje i održavanje.
	5	Stari most preko Kličevice	civilna građevina	Razina 1	Most je uređen i u funkciji. Nije postavljena signalizacija za sami most već samo za utvrdu Kličevicu.
	6	Mala pećina u kanjonu Kličevica (P-2989)	arheološki lokalitet	Razina 2	Lokalitet je još uvijek u fazi istraživanja. Po završetku će se definirati način valorizacije.

	7	Velika pećina u kanjonu Kličevica (P-3724)	arheološki lokalitet	Razina 2	Lokalitet je još uvijek u fazi istraživanja. Po završetku će se definirati način valorizacije.
	8	gradina Čauševica / dio	arheološki lokalitet	Razina 3	Iako je lokalitet vidljiv u prostoru, nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirati smjernice za valorizaciju.
	9	57 grobnih humaka na području naselja	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokaliteti nisu vidljivi u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirati smjernice za valorizaciju.
	10	Mlinice u podnožju utvrde Kličevica	etnološko područje	Razina 2	Ostatci mlinica su vidljivi ali teško pristupačni i zarasli.
	11	lokalitet Buđaci-starohrvatska nekropola	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirati smjernice za valorizaciju.
Tinj	1	Radonje	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirati smjernice za valorizaciju.
	2	Gomile ant.	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirati smjernice za valorizaciju.
	3	nekropola kod kuća Pedišić ant.	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije jasno vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirati smjernice za valorizaciju.
	4	ostaci crkve Sv. Petra – P-2868	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet je vidljiv u prostoru, ali je izrazito zapušteni i nepristupačan. Nužno je dodatno

				arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju.
5	ostaci utvrde i crkve Sv. Ivana Krstitelja na lokalitetu Gradina Z-3023	sakralna građevina, civilna građevina i arheološki lokalitet	Razina 1	Crkva sa grobljem i ostacima utvrde je u redovnoj funkciji i uređena je. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o kulturnom dobru.
6	lokalitet Podlivade	prapovijesni lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju.
7	lokalitet Vinogradine, crkva i groblje	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju.
8	lokalitet Međine	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju.
9	lokalitet Dračice	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju.
10	Oko 200 grobnih humaka na području naselja	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirate smjernice za valorizaciju.
11	pučko graditeljstvo: zaseok Erlići Jurjevići	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Djelomično očuvana tradicionalna gradnja. Pri projektima obnove nužno je poštivanja smjernica definiranih Planom prostornog uređenja kao i smjernica nadležnog konzervatorskog odjela u Zadru. U naselju je registrirana jedna kuća za

					odmor.
	12	Crkva sv. Paškvala	Sakralna građevina	Razina 1	Crkva je uređena i u funkciji je. Nisu postavljeni smjerokazi kao ni info ploča sa informacijama o kulturnom dobru.
Zagrad	1	pučko graditeljstvo	ruralno-urbana cjelina	Razina 1	Djelomično očuvana tradicionalna gradnja. Pri projektima obnove nužno je poštivanja smjernica definiranih Planom prostornog uređenja kao i smjernica nadležnog konzervatorskog odjela u Zadru.
Zapužane	1	Vela gradina	arheološki lokalitet	Razina 3	Lokalitet nije vidljiv u prostoru. Nužno je dodatno arheološko istraživanje kako bi se mogle definirane smjernice za valorizaciju. U naselju je registrirana jedna kuća za odmor.

Na jugozapadnom području grada Benkovca, odnosno području koje obuhvaća naselja Biljane Donje, Lišane Tinjske, Nadin, Rašević, Tinj, Zagrad i Zapužane nalazi se ukupno **39 kulturnih dobara**, od čega je 12 dobara uređeno (stanje zatečenosti razina 1), 4 kulturna dobra su zapušteni i neuređeni (razina 2) dok je ostalih 23 nevidljivo u prostoru, neuređeno i nedovoljno istraženo. Lokaliteti razine 1 nužno je kontinuirano održavati – košenje okoliša, čišćenje smeća i sl. Kulturna dobra razine 2 nužno je prvenstveno očistiti od vegetacije, sanirati te po valorizaciji predstaviti javnosti i omogućiti obilazak (postavljanje info panoa, smjerokaza i dr.). Neka od naselja ovog područja nalazi se na trasi **biciklističke rute „U potrazi za srednjevjekovnim utvrdama Karin, Nadin, Kličevica i kanjonom rječice Karišnice“** (Benkovac, Kula Atlagić, Korlat, Gornje Biljane, Smilčić, Škabrnja, Nadin, Rašević, utvrda Kličevica, Šopot, Benkovac). Blizina i uključenost naselja na trasu biciklističke rute daje dodatnu mogućnost za valorizaciju identificirane baštine razine 1 i razine 2.

Pokretna kulturna dobra i nematerijalna baština

U registru kulturnih dobara RH za područje grada Benkovca nije evidentirano niti jedno pokretno kulturno dobro, premda Zavičajni muzej Benkovac skrbi o arheološkoj, etnološkoj te kulturno povijesnoj građi sa šireg benkovačkog područja. **Nužno je da se sva navedena baština za koju skrbi Zavičajni muzej prijavi i uvrsti kao zbirka u Registar kulturnih dobara.**

Nematerijalna baština koja se između ostalih područja vezuje i za područje Benkovca je sljedeća:

- Glazbeni izričaj otkanje s područja Dalmatinskog zaleđa
- Umijeće izrade ukrasnog veza građa/četverokuka
- Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore
- Umijeće suhozidne gradnje

Prema podacima iz Registra kulturnih dobara RH **Glazbeni izričaj otkanje s područja Dalmatinskog zaleđa, Ravnih Kotara, Bukovice**, Podvelebitskog kraja, Like, Korduna i Karlovačkog područja (Oznaka dobra: Z-4234)⁸ pripada tipu tradicijskog načina pjevanja za koji se može tvrditi da je najstariji sloj arhaičnih, tradicijskih pjevanja na hrvatskim područjima. Za otkanje je karakteristično potresanje glasom, posebnim načinom pjevanja "iz grla". Tu vrstu pjevanja izvodi pojedinac solo ili mnogo češće pojedinac uz pratnju drugoga glasa koji u trenutku potresanja leži na duljem pratećem tonu. Glazbeni izričaj otkanje je 2010. godine upisan na UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita.

Umijeće izrade ukrasnog veza građa/četverokuka (Oznaka dobra: Z-5652)⁹ na području zapadnog dijela Dinarida u Hrvatskoj predstavlja jedinstveni način kićenja suknenog ruha na području zapadnog dijela Dinarida (tzv. dinarske etnografske zone): podvelebitska sela Like, zatim Ravnih kotari i Bukovica (gdje se sačuvao najveći i najraskošniji broj i ornamentiranost), velebitsko Podgorje, manji dio priobalja i dio Dalmatinske zagore.

Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore (Oznaka dobra: Z-4236)¹⁰ jedinstveno je po načinu izvođenja. To je zatvoreni (ne nužno) kružni ples i izvodi se bez glazbe, iako mu vokalne ili instrumentalne izvedbe mogu prethoditi ili ga slijediti. Od 2011. je upisano na UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine

Umijeće suhozidne gradnje (Oznaka dobra: Z-6878)¹¹ je umijeće izrade konstrukcija od kamena bez upotrebe vezivnog materijala. Ovim se umijećem čovjek na jadransko-dinarskom području Hrvatske služi od prapovijesti do danas.

Za navedenu nematerijalnu baštinu većinom **skrbe lokalna Kulturno-umjetnička društva.**

Međutim, **valorizacija kroz suradnju sa kreativnim sektorom** (kreativne industrije) moguće je model kojim bi se doprinijelo održivosti i očuvanju iste.

2.4. Uloga kulturne baštine u poticanju razvoja grada Benkovca

Primarna uloga kulturne baštine očituje se u informiranju kao i u obrazovanju o vrijednostima koje ista nosi. Međutim, kulturnu baštinu treba također shvatiti i kao razvojni resurs, čija se

⁸ <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=329670679>

⁹ <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=329665672>

¹⁰ <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=329669564>

¹¹ <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=329666984>

valorizacija treba temeljiti na načelima održivog razvoja, multidisciplinarnosti i integriranog/holističkog pristupa.

Korištenje kulturne baštine može se promatrati kroz tri oblika:

1. Kulturni i kreativni turizam
2. Poduzetništvo utemeljeno na kulturnoj baštini
3. Integrirani pristup kroz povezivanje kulturne i prirodne baštine

U nastavku teksta dat će se detaljan prikaz ovih međusobno povezanih oblika korištenja kulturne baštine.

2.4.1. Kulturni i kreativni turizam

Jedna od poznatijih **definicija kulturnog turizma** je ona Grega Richardsa koji ga definira kao "Sva putovanja prema specifičnim kulturnim atrakcijama, kao što su povijesni lokaliteti, kulturne i umjetničke manifestacije, muzeji i kazališta smješteni izvan stalnog mjesta boravka" (Richards, 1996).¹² Čorak, Mikačić i Trezner (2009, 99) još su precizniji, pa kulturni turizam definiraju kao "...oblik turizma u kojemu kao motiv prevladava upoznavanje i sadržaja kulturnog karaktera".¹³

Kulturni turizam kao specifični oblik turističke ponude u kojoj se kultura nudi između ostalog i kao turistički proizvod, treba imati za cilj kompatibilnu suradnju između turizma i kulture. Stav ključnih dionika u kulturi o povezivanju kulturnih proizvoda i usluga i turizma usmjeren je na uključivanje kulturnih resursa u turističke procese na održiv način, sa ciljem privlačenja različitih skupina potencijalnih posjetitelja.

Prema studiji Europske komisije 20% turista koji posjećuju Europu motivirani su kulturom, dok 60% europskih turista pokazuje interes za kulturnu ponudu tijekom turističkih putovanja. U brojnim europskim poveljama i dokumentima kulturni je turizam prepoznat kao jedan od ključnih pokretača europskog ekonomskog rasta i razvoja. On igra vitalnu ulogu u jačanju većeg razumijevanja bogatstva i raznolikosti regionalnih kultura Europe i dubljeg poštovanja zajedničke nam europske baštine. Kulturni je turizam jedan od najznačajnijih izraza kulturne razmjene među ljudima u Europskoj uniji i jedan od najvrjednijih instrumenata interkulturnog dijaloga.

Osim kulturnog turizma, sve se više predviđa rast kreativnog turizma koji omogućuje sve aktivnije uključivanje posjetitelja u lokalnu kulturu te interakciju između lokalnog stanovništva i posjetitelja. Stručnjakinja za kulturni i kreativni turizam Daniela A. Jelinčić u svojem istraživanju „Kreativni turizam i hobby turizam“ navodi da sve veći broj ljudi sudjeluje u raznim kreativnim radionicama koje utječu na njihovo zadovoljstvo i psihofizički život.¹⁴ To mogu biti različite aktivnosti, od sportsko-rekreativnih, kompjutorskih hobija, plesa, crtanja, tkanja i fotografije pa do kreativnog pisanja, keramike, izrade nakita, pjevanja i dr. Prema definiciji Crispin Raymonda kreativni turizam definira se „kao oblik turizma koji se razvio iz kulturnog turizma, a uključuje učenje osobite vještine za vrijeme godišnjeg odmora koja pripada kulturi receptivne zemlje odnosno zajednice. Kreativni turisti razvijaju svoj kreativni potencijal, približavaju se lokalnom stanovništvu aktivno sudjelujući u radionicama i obrazovnim iskustvima koji ocrtavaju kulturu odmorišnih destinacija. Radi se, dakle o **suženoj tržišnoj niši** unutar kulturnog turizma koja je u

¹² Richards, G. (1996), Cilj i značenje kulturnog turizma, u: *Cultural Tourism in Europe*, ur. G. Richards, CABI, Wallingford.

¹³ Čorak, S., Mikačić, V., Trezner, Ž., (2009), *Osnove turizma – udžbenik za 1. razred hotelijersko-turističkih škola za zanimanja hotelijersko-turistički tehničar i turističko-hotelijerski komercijalist*, Školska knjiga, Zagreb.

¹⁴ Jelinčić, D.A. (2005), *Kreativni turizam i hobby turizam*

https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fbib.irb.hr%2Fdatoteka%2F191737.Kreativni_turizam_i_hobby_turizam.doc

Benkovačko je područje sa stajališta poticanja kulturnog turizma izuzetno značajno sa svojim bogatim kulturno-povijesno nasljeđem, koje datira još iz prapovijesnog razdoblja, antičkog razdoblja pa sve do za benkovačko područje najznačajnijeg srednjeg vijeka. Područje obiluje nalazištima iz raznih perioda, tradicionalnim graditeljskim nasljeđem ruralnog obilježja, pojedinačnim objektima sakralnog i svjetovnog značenja te ostalim nepokretnim spomenicima kulturno-povijesne baštine. Kako je i navedeno u prethodnom poglavlju, ovi lokaliteti još uvijek nisu u dovoljnoj mjeri valorizirani i zaštićeni kao adekvatan resurs za razvoj turizma, a nedostaje i kvalitetan sadržaj koji bi posjetitelje iz ključnih turističkih središta Zadarske i Šibenske županije doveo na benkovačko područje. Međutim, sa značajnom, iako nedovoljno valoriziranom nematerijalnom kulturnom baštinom – i adekvatnim pristupom u interpretaciji iste, moguće je potaknuti upravo **kreativni turizam** kroz niz kvalitetnih radionica, kampova i drugih aktivnosti koje bi ne samo privukle već i zadržale posjetitelje tokom većeg dijela godine.

Prilikom stvaranja atraktivne ponude koja se temelji na kreativnom turizmu treba slijediti nekoliko osnovnih principa:

- Razviti turističke atrakcije na temelju potpunog doživljaja: ovaj princip bazira se na viziji obilaska lokaliteta koji mobilizira sva osjetila kao suprotnost jednoličnom, vizualnom razgledavanju. Sukladno tome kreiraju se doživljaji kroz tematiziranje i aktivno sudjelovanje posjetitelja kroz niz kreativnih aktivnosti.
- Iskoristiti postojeće turističko tržište i usmjeriti to tržište prema kulturnom i kreativnom turizmu. Konkretnije, ovaj princip podrazumijeva kreiranje navedenih turističkih doživljaja popraćenih sa adekvatnim proizvodima koji će biti uvjet za privlačenje ciljnih skupina – kulturnih turista, ali i za preusjeravanje postojećih turista zavedenih suncem i morem prema unutrašnjosti Hrvatske.
- Razviti konkurentni položaj temeljem kulturne i kreativne ponude: kulturni turist kao ciljana skupina ima konkrentnu potražnju pri odabiru destinacije. To je turist koji zna što želi, obrazovan je i ima financijskih mogućnosti čime će rado platiti kvalitetno iskustvo i doživljaj.

2.4.2. Poduzetništvo temeljeno na kulturi i KKI

Sam razvoj kulturnog, odnosno kreativnog turizma u bliskoj je vezi sa **razvojem poduzetništva temeljenog na kulturi**, odnosno razvojem **kulturnih i kreativnih industrija**.

Europska komisija **kulturne industrije** definira kao:

„one industrije koje proizvode i distribuiraju dobra ili usluge koja imaju specifično obilježje, sadržaj, svrhu ili upotrebu, a koja objedinjava ili prenosi kulturni izražaj, neovisno o komercijalnoj vrijednosti tih dobara ili usluga. Pored tradicionalnih umjetničkih sektora (izvedbene umjetnosti, likovne umjetnosti i kulturnu baštinu – uključujući i javni sektor), kulturne industrije uključuju film, DVD i video, TV i radio, video igrice, nove medije, glazbu, knjige i tisak.“

Kreativne industrije definirane su kao:

„industrije koje kulturu koriste kao input te sadrže kulturnu dimenziju, premda njihove proizvode obilježava veća funkcionalnost. Kreativne industrije uključuju arhitekturu i dizajn, zatim grafički dizajn, modni dizajn i oglašavanje.“

¹⁵ Ibid.

U studiji „Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija u Republici Hrvatskoj, 2015.“ navodi se kako su se kreativne i kulturne industrije u Hrvatskoj pokazale otpornijima na recesiju od ostatka gospodarstva – u razdoblju od 2009. do 2013. godine, kada bruto dodana vrijednost cjelokupnog poslovnog sektora u Hrvatskoj bilježi pad od 4,7 posto, bruto dodana vrijednost poslovnog sektora kreativnih i kulturnih industrija porasla je 3,5 posto.

Poticanje razvoja lokalnih kulturnih i kreativnih djelatnosti na području grada Benkovca, temeljenih na kulturnim posebnostima ovog područja, može omogućiti gospodarski rast. Prilika za razvoj projekata pruža se između ostalog i kroz mogućnost sudjelovanja u programu „Kreativna Europa 2014 – 2020“, namijenjenom kulturnom i audiovizualnom sektoru u okviru kojeg se nalaze dva zasebna potprograma: potprogram Kultura i potprogram MEDIA, ali i u drugim fondovima Europske Unije (INTERREG Adrion, INTERREG MED i drugi).

U Intervencijskom planu Grada Benkovca 16, RP 4. navodi se da je „Razvoj turističke ponude temeljene na selektivnim oblicima turizma povezan s razvojem poduzetničke infrastrukture koja će osigurati razvoj svih grana gospodarstva koje su vezane uz turizam, a prvenstveno poljoprivrede i kamenarstva“. Nadalje turizam, kroz RP4 razvijat će se temeljem razvoja selektivnih oblika turizma poput eno-gastro turizma, turizma temeljenog na kulturnoj i prirodnoj baštini, cikloturizma i kraćih posjeta prirodnim ljepotama kraja što osobito naglašava doprinos održivom razvoju i zaštiti prirode“.

S ključnim aktivnostima kao što su biciklističke rute povezane sa kulturno-povijesnim lokalitetima, benkovačkim sajmom kao glavnom atrakcijom, kvalitetnom lokalnom hranom i vinima, benkovačko područje nudi izuzetne potencijale za razvoj poduzetništva temeljenog na kulturno-povijesnim resursima i drugim selektivnim oblicima turizma. Benkovački sajam tako povezuje poduzetništvo i trgovinu s društvenom infrastrukturom, što direktno doprinosi poticanju gospodarske aktivnosti te povećanju turističke ponude grada.

2.4.3. Integrirani pristup kroz povezivanje kulturne i prirodne baštine

Glavni karakter integriranog ili holističkog pristupa u razvoju destinacije odražava se prije svega u činjenici da je zajednica uključena u sve aspekte razvoja. Lokacija tako pretvara mjesto u destinaciju koja postaje jedan entitet, a ne puki zbroj odvojenih atrakcija. Uključivanje turista u samu destinaciju također smanjuje negativan utjecaj koji bi turizam mogao imati na samu destinaciju. Integrirani pristup vidljiv je u smislu razvoja inovativnih proizvoda koji kombiniraju različite turističke proizvode i elemente kao što su na primjer gastro-eno, outdoor aktivnosti...sa kulturnim događajima; kroz uključivanje osoba s invaliditetom, digitalnu interpretaciju, uprizorenje povjesnih priča – „storytelling“ i sl.

Benkovačko područje raspolaže s brojnim kulturno-povijesnim resursima i atrakcijama te se nalazi u blizini mnogobrojnih prirodnih lokaliteta kao što su Park Prirode Vransko jezero koji mogu odgovoriti na zahtjeve suvremenog turističkog tržišta. S jedne strane, to su selektivni oblici turizma koji promoviraju aktivni odmor, a s druge strane bogata povijest Benkovca koja pruža mogućnosti za upoznavanje tradicije i povijesti određenih turističkih destinacija svim zainteresiranima. Kombinacija raznih oblika selektivnog turizma može rezultirati u atraktivnim turističkim proizvodima koji se mogu dalje nadograđivati i integrirati u širu ponudu na županijskoj ili nacionalnoj, ali i europskoj pa čak i međunarodnoj razini. Tu se prvenstveno misli na četiri biciklističke rute (plus dvije koje su u pripremi) koje imaju potencijala za daljnji razvoj i

¹⁶ Intervencijski plan Grada Benkovca, Grad Benkovac, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske Unije, str. 41

umrežavanje sa drugim rutama (odličan primjer je Šibensko-kninska županija te Zadar Bike Magic na području zadarske županije¹⁷) ali i nacionalnim i Europskim rutama kao što Dinarske staze ili Dinaridi trails¹⁸, Eurovelo 8 - Mediteranska ruta¹⁹.

S obzirom na te potencijale, potrebno se je osvrnuti na dodatna tri oblika selektivnog turizma koji osim „klasičnih“ primjera kulturnog ili gastro-eno turizma u Hrvatskim okvirima dobivaju na sve većem značenju kao samostalni nositelji gospodarskog razvoja. Tu se misli na sljedeće oblike turizma:

1. pustolovni i sportski/*outdoor* turizam²⁰ koji uključuje razne oblike sportsko-rekreativnih aktivnosti u prirodi,
2. cikloturizam – koji osim cestovnog također uključuje i brdski ili MTB cikloturizam
3. volunturizam koji u kombinaciji sa kreativnim i *outdoor* turizmom može postati jedan od generatora razvoja na benkovačkom području.

U nastavku teksta daje se kratki opis svakog pojedinačnog oblika turizma sa glavnim značajkama i važnosti za benkovačko područje.

2.4.3.1. *Pustolovni i sportski turizam*²¹

Ovaj se oblik turizma odnosi na sve turističke aktivnosti koje sadrže dvije od sljedeće tri komponente: fizičku aktivnost, interakciju s kulturnom tradicijom i susret s prirodom. Pustolovni turizam postaje sve popularniji u svijetu, pozitivno utječe na ljude, okolinu i ekonomski rast. Stoga, sve više turističkih destinacija želi razvijati upravo ovaj vid turizma. Kako se navodi u nekim istraživanjima, “u Europi je više od 50% putovanja vezano uz sport, a aktivni oblici odmora (avanturistička putovanja) najbrži su rastući segment turističke potražnje” (Čavlek, 2004). Sektor aktivnog/pustolovnog turizma postao je jedan od najvažnijih oblika turizma. Posljednjih 15-tak godina taj sektor raste oko 20% godišnje i čini oko 20% ukupnog svjetskog turističkog tržišta te 25% svih paket aranžmana u Europi. Radi se o opsegom sve značajnijoj i brzo rastućoj grupi proizvoda za koju neki operatori prijavljuju rast do 30% godišnje, koja uključuje, primjerice, brdski biciklizam, trail i trek trčanje, kajaking i kanuing, rafting, ali i lov, ribolov i zimske sportove te sportske pripreme. Iako se, posebice u brdovitom i obalnom dijelu Hrvatske, ubrzano razvija široka ponuda različitih, uključivo nišnih (npr. brdski biciklizam, trail i trek trčanje, špiljarenje, paragliding), pustolovno-sportskih programa, Hrvatska još uvijek nedovoljno koristi svoje komparativne prednosti za razvoj ove skupine proizvoda.

Benkovačko područje nudi velike i do sada neistražene mogućnosti za razvoj ovog oblika turizma kroz povezivanje sa već postojećim biciklističkim rutama, ali i kroz nadogradnju novih sadržaja koji se odnose na brdsko trčanje, kajakarenje, penjanje i druge sportsko-rekreativne aktivnosti koje privlače posjetitelje većih platežnih mogućnosti zainteresiranih i za druge sadržaje (gastro-eno, kulturni i drugi).

2.4.3.2. *Cikloturizam*

Prema Operativnom planu razvoja cikloturizma Šibensko-kninske županije²², trendovi na području *soft adventure* turizma, u koje se ubraja i cikloturizam, upućuju na konstantan rast potražnje koja

¹⁷ <http://www.zadarbikemagic.com/>

¹⁸ <http://www.dinaridetrails.org/>

¹⁹ <http://www.eurovelo8.com/>

²⁰ Terminologija prema Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020, Ministarstvo turizma RH. Alternativni i prema mišljenju izrađivača ovog Plana, primjenjiviji termin je aktivni turizam u prirodi ili sve popularniji *outdoor* turizam koji uključuje rekreativce svih dobi, a ne cilja samo na sportaše.

²¹ Strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, Ministarstvo turizma

²² OP razvoja cikloturizma Šibensko-kninske županije 2018-2020, ožujak 2018., Šibensko-kninska županija, izrađivač Cikloprom, str. 1-2

se temelji na potrebi suvremenih potrošača za fizičkim aktivnostima i brizi o zdravlju. Prema procjenama UNWTO-a, u Europi trenutno postoji više od 60 milijuna aktivnih biciklista, 60% muškaraca i 40% žena, različitih dobnih skupina (IZTZG, 2017:24). Cikloturisti se mogu podijeliti u dvije osnovne skupine:

- biciklisti rekreativci koji samo povremeno koriste bicikl kao sredstvo rekreacije
- pasionirani biciklisti kod kojih je vožnja biciklom osnovni oblik provođenja slobodnog vremena u što spadaju i natjecatelji, odnosno sportski biciklisti

Biciklisti rekreativci²³ predstavljaju najveći potrošački segment, a preferiraju fizički manje zahtjevne rute, imaju unaprijed planiran i organiziran itinerar te traže udoban smještaj. Većinom su srednje i zrelije dobi, od 35 do 60 godina, uglavnom koriste vlastiti bicikl, a ponekad iznajmljuju bicikl u destinaciji ili koriste bike-sharing sustav. Često putuju u grupama ili s obitelji. U pripremi te za vrijeme boravka dobro se informiraju o destinaciji u kojoj će boraviti (putem web-stranica, info-materijala), koriste osmišljene staze (rute) preferirajući one s čim manje prometa i koje idu čim atraktivnijim prostorom. Ova skupina gostiju tražit će dodatne info-materijale i literaturu, dodatne informacije, a skupina su koja je primarna za razvoj cikloturizma, budući da gosti iz te skupine koriste lokalne usluge najma bicikala, servisa, a nerijetko angažiraju lokalnog biciklističkog vodiča za vođenje po turama. Zbog navedenih karakteristika daleko su brojniji gosti u destinaciji te su veći potrošači od biciklista sportaša. U ovoj skupini dominiraju cikloturisti koji borave na jednom mjestu te odlaze na izlete na dnevnoj bazi (direktno biciklima iz smještajnog objekta ili s prijevozom vozilom do lokacije na kojoj se žele voziti), dok istovremeno postoje i biciklisti koji putuju svakog dana na drugo mjesto (proputovanja), najčešće na dužim putovanjima (na dulje relacije).²⁴

Biciklisti sportaši²⁵ vezani su na jedno mjesto boravka, koriste all-inclusive ponudu te su usmjereni na treninge, ne toliko na razgledanje i upoznavanje kraja. Sami si definiraju itinerar za trening, a turistička, cikloturistička i ugostiteljska infrastruktura im nije potrebna. Potreban im je kvalitetan smještaj po mogućnosti s dodatnim uslugama uključenim u sklopu objekta (masaže, wellness i slično).²⁶

Širi prostor grada Benkovca idealan je za obilazak biciklom zbog ravničarskog terena i umjerenih udaljenosti. Primarna ciljana skupina za benkovačko područje su svakako biciklisti rekreativci, ali dugoročno i biciklisti sportaši kojima se mogu ponuditi dodatne usluge. Zavičajni muzej Benkovac u suradnji sa TZGB obilježili su ukupno 124 km biciklističkih ruta koje se dijele na četiri glavne te dvije rute u pripremi. Detaljno objašnjenje o tematskim rutama prikazano je u Programskom rješenju za tematske rute i odmorišne točke u sklopu Projekta „Razvoj tematskih ruta starih antičkih i srednjovjekovnih gradova na prostoru Grada Benkovca – od mora do Velebita preko Ravnih kotara i Bukovice”, financiranog iz Europskog fonda za regionalni razvoj, 2018 godine. Kratki prikaz ruta naveden je i u poglavlju 3.2. o Strateškim kulturnim projektima grada Benkovca.

Cijelo područje grada obiluje bunarima koji su u različitom stupnju očuvanosti, a koji uz druga kulturna dobra predstavljaju dodatnu atrakciju na rutama. Za sve bunare je identificirano ima li u njima vode i što je potrebno učiniti kako bi ih se očuvalo od propadanja i privelo svrsi (sanacija, uređenje pristupnog puta, uređenje okoliša). Dodatne atrakcije čine prirodni resursi, naročito područje Parka prirode Vransko jezero koje povezuju Zadarsku sa Šibensko-kninskom županijom.

²³ ibid

²⁴ Ibid.

²⁵ ibid

²⁶ Ibid

2.4.3.3. Volonturizam

Sa svojim bogatim kulturno-povijesnim lokalitetima, nematerijalnom kulturnom baštinom i prirodnim resursima, benkovačko područje također nudi mogućnosti za razvoj volonturizma koji se temelji na inovativnim proizvodima i održivom razvoju. Ovaj se segment turizma otvara sa ponudom kreativnih radionica i razvojem kreativnog turizma naročito u područjima kamenoklesarstva i izgradnje suhozida. Prema „Vodiču za volonterska putovanja“²⁷ ova kombinacija volontiranja i turizma - volonturizam, postala je popularan oblik međunarodnih putovanja, koji omogućuju volontistu doprinos održivijem razvoju zajednice u koju dolazi, istražujući ujedno nove zemlje i kulture. Sudjelovanjem u volonturizmu, doprinosi se lokalnom gospodarstvu, stječe se mogućnost za detaljnije razgledavanje regije/kraja u kojem se posjetitelji-volonteri nalaze kao i za interakciju sa lokalnim stanovništvom do koje ne bi došlo u situacijama kada dolaze kao „normalni“ turisti. Kako Vodič navodi, volonturizam je sve popularniji, ima sve više organizacija koje organiziraju takva putovanja. No, izuzetno je važno pažljivo istražiti organizaciju s kojom se želi ići na takav put. Jedan od ključnih kriterija procjene trebao biti biti utjecaj na lokalnu zajednicu i korist za lokalne ljude.

U stvaranju modela za razvoj volonterskog turističkog doživljaja kao i u razvoju drugih turističkih proizvoda, potrebno je koristiti TEM (total experience management – upravljanje iskustvom i doživljajem)²⁸. Ovaj se proizvod temelji na četiri ključna čimbenika:

1. zadovoljstvo turista - volontera
2. zadovoljstvo svih sudionika lokalne volonterske turističke ponude
3. zadovoljstvo lokalnog stanovništva
4. očuvanje kvalitete okoliša

2.5. Analiza i kategorizacija posjetitelja

Navedene definicije objašnjavaju fenomen kulturnog turizma sa motivacijskog stajališta, pri čemu je nužno razlikovati tri kategorije turista ovisno o njihovoj o motiviranosti kulturom: turisti motivirani kulturom, turisti inspirirani kulturom i turisti privučeni kulturom (Bywater, 1993).²⁹

Ovakva kategorizacija turista preuzeta je i pri izradi Strategije razvoja kulturnog turizma u Republici Hrvatskoj (2003.) te su dane i detaljnije procjene:

- **Turisti motivirani kulturom** čine 5-15% turista i oko 5% lokalnog stanovništva i njima su atraktivna elitna kulturna događanja te vole da ih se tretira kao VIP goste.
- **Turisti inspirirani kulturom** su najbrojnija kategorija koji čine 30% turista i oko 15% lokalnog stanovništva, a koje privlače poznati kulturni lokaliteti, atrakcije i događaji. Djelomično su motivirani kulturom, a privlače ih popularna, reklamirana kulturna događanja i manifestacije. Ova kategorija turista će posjetiti kulturne atrakcije ako imaju vremena, ako su iste lako dostupne i nude vrijednost za novac.
- Posljednju kategoriju, **turisti privučeni kulturom** čini oko 20% turista i 20% lokalnih stanovnika. Karakteristika ove kategorije je da oni ne planiraju posjet kulturnim atrakcijama, ali će iste posjetiti ako su im ponuđene tijekom njihova boravka. Ovoj kategoriji turista lokalni kulturni resursi su atraktivni ako su pravovremeno dobili

²⁷ „Vodič za volontistička putovanja, Inovacije u održivom turizmu“. Vodič je nastao u sklopu projekta "Otvorite granice za pustolovine i nove mogućnosti putovanja" koji se provodi na području Dubravačko neretvanske županije i priobalja Crne Gore i Cetinja. Projektom upravljaju Delegacija Europske unije u Crnoj Gori i Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske, a provode ga u partnerstvu: Udruga „MI“, Split, Udruga za razvoj civilnog društva Bonsai, Udruga hrvatskih putničkih agencija u Hrvatskoj te Asocijacija za demokratski prosperitet „ZID“ i Općina Herceg Novi u Crnoj Gori.

²⁸ ibid str. 27

²⁹ Bywater, M. (1993), „The market for cultural tourism in Europe“, *Travel and Tourism Analyst* 6 (1993): 30-46.

informacije o predstavama, izložbama ili kulturno-povijesnim atrakcijama samog lokaliteta. Ključni elementi za privlačenje ove kategorije turista su marketing u samoj destinaciji, pravovremeno informiranje, dostupnost atrakcije i, gdje je potrebno, lakoća rezerviranja ulaznica.

Prema navedenoj kategorizaciji, možemo zaključiti kako je kulturni turist onaj koji posjećuje destinaciju primarno motiviran zadovoljavanju svojeg kulturnog apetita. No time se isključuju i oni turisti koji su, iako ne primarno, 'konzumirali' kulturnu ponudu destinacije te pritom obnašali funkciju kulturnog turista. Sukladno, kulturne turiste možemo definirati prema stupnju motivacije za kulturno putovanje na **primarno, usputno i slučajno**.

Primarna motivacija kulturnog turista obilježava želja za posjetom destinacije isključivo zbog njene kulturne ponude koje najčešće uključuju odlazak na koncerte, izložbe, predstave i sl. Pri usputnoj motivaciji podrazumijeva se da je turist primarno motiviran posjetom destinacije iz drugih apetita, ne onih kulturnih, ali prilikom boravka u destinaciji posjeti neki kulturno dobro, obiđe izložbu i sl. Slučajna motivacija podrazumijeva kad turist prilikom putovanja u destinaciju nema namjeru sudjelovati u kulturi destinacije, ali neposrednim kontaktom s lokalnom kulturom kroz svakodnevne susrete s lokalnim stanovništvom, njihovim jezikom i načinom života, zapravo upoznaje njihovu kulturu.

Slično tome prema stupnju interesa za određeni oblik kulture, kulturne turiste možemo podijeliti na **opće i specijalizirane kulturne turiste**³⁰.

Tablica 12. Kategorije kulturnih turista

OPĆI KULTURNI TURIST	SPECIJALIZIRANI KULTURNI TURIST
Sudjeluje u raznim oblicima kulturnog života	Više puta posjećuje jednu destinaciju koja se sastoji od jednog ili više broja malih lokaliteta koji su kulturno povezani ili
Često je njegova karijera vezana za akumuliranje novih znanja i iskustva	Posjećuje različite destinacije u potrazi za određenim oblikom kulture, odnosno primjerima određene vrste umjetnosti (festivali, muzeji i sl.)
Želi upoznati strane kulture	Ima za cilj proširiti svoje znanje razumijevanjem određenog oblika kulture kroz pomno upoznavanje određene destinacije ili vrste umjetnosti
Prije posjeta destinaciji već je dobro informiran o lokalnoj povijesti, kulturi, umjetnosti i životnom stilu, a putovanjem širi i nadograđuje postojeće znanje	Interaktivno uči o stranim kulturama: uči kako se uklopiti u lokalitet kroz razvijanje odnosa s lokalnim ljudima i sudjelovanjem u svakodnevnim aktivnostima

Važna prednost kulturnog turizma je u tome što nije sezonski orijentiran, već je disperziran tijekom cijele godine. Dob turista također ima ulogu pri odabiru kulturnog sadržaja, pa tako turisti

³⁰ Richards, G. (ed) (1999), *Cultural tourism in Europe* (CAB International, Wallingford), 17. http://www.tramresearch.com/cultural_tourism_in_europe.PDF

mlađi do 30 godina često putuju radi zabave, na festivale i karnevale, dok nešto stariji turisti više posjećuju znamenita povijesna mjesta. Motivacija kulturnog turista sve je više izražena kroz interes za zanimljive, specifične oblike kulture koje uspješno spajaju proizvod s iskustvom. Takav oblik spajanja iskustva i turističkog proizvoda karakteristika je kreativnog turizma koji je prema ranijim navodima specijalizirana niša kulturnog turizma.

Specifičnosti kreativnog turizma očituju se u većoj aktivnosti turista u mjestu, interaktivnom upoznavanju s lokalnom kulturom i običajima te kroz sudjelovanje u kreativnim aktivnostima prilikom čega se stvara autentično iskustvo i atmosfera.

U tom smislu potrebno je koncipirati paletu turističkih proizvoda koje nudi benkovačko područje u rasponu od proizvoda namijenjenih specijaliziranim krugovima turista, npr. ljubitelji povijesti, preko specifičnih događanja poput koncerata i kazališnih predstava do općih kulturnih proizvoda vezanih za lokalnu gastronomiju i običaje. Prijedlozi novih ili unaprjeđenih kulturno-turističkih proizvoda navedeni su u [Tablici 24 ovog dokumenta](#).

Volonteri posjetitelji - volunturisti

Iako se volunturisti mogu svrstati u kategoriju planiranih posjetitelja, možemo ih i posebno kategorizirati budući da ih motivira želja za pomaganjem, stjecanje jedinstvenog iskustva tijekom putovanja te doprinos osobnom razvoju. Boraveći i volontirajući u lokalnim zajednicama, imaju mogućnost upoznati svakodnevni život ljudi i običaje u zajednicama u koje dolaze, što ne mogu kao obični turisti. Ovaj tip turista možemo opisati i kao pokretače promjene jer osjećaju posebnu strast i uzbuđenje koje se spontano aktivira kad uoče putovanje i način kako mogu pomoći i učiniti promjenu u svijetu. Ovaj arhetip turista daje sve od sebe za poboljšanje života drugih ljudi, posebno djece, ali i životinja i ugrožene prirode. Turist volonter pomaže najčešće iz hobija jer želi učiniti nešto vrijedno, nešto zbog čega će se osjećati bolje i cjelovitije. U početku su među volonterskim turistima prevladavali pojedinci srednje životne dobi i mlađi penzioneri, koji su na ovaj način (ulažući svoje vrijeme, energiju i novac) željeli „dati svoj doprinos društvu“. Danas je sve više mladih koji dolaze ravno iz škole ili studija te ih je moguće i potrebno ciljati kako u neposrednoj blizini (npr. Sveučilište u Zadru) tako i preko europskih i svjetskih sveučilišta i fakulteta.

Većina turista volontera, pa i onih starije dobi, vole aktivnosti na otvorenom, što boravak u ovakvim volonterskim kampovima najčešće i podrazumijeva kroz razne aktivnosti kao što su kamping, planinarenje, *outdoor* sportovi i sl. Život u volonterskom kampu je kombinacija rada i raznih društvenih aktivnosti koje se ostvaruju van radnog okružja, npr. obilazak atrakcija, muzeja, odlazak na koncerte i u kazalište, posjet lokalnoj upravi, školama itd.

U sljedećoj tablici navodimo tipologiju posjetitelja prema motivaciji i područjima dolaska.

Tablica 13. Tipologija posjetitelja prema motivaciji i područjima dolaska

TIPOLOGIJA POSJETITELJA PREMA MOTIVACIJI	SKUPINE POSJETITELJA	PODRUČJE DOLASKA
PRIMARNI		
Podrazumijeva se želja za posjetom benkovačkog područja zbog ponude koja osim kulturne ponude uključuje i kreativne radionice te aktivni turizam i volunturizam. Tu se mogu ubrojiti i sljedeće grupe posjetitelja:	• Obiteljski turisti • Mlađi pojedinci, parovi i grupe • Žene koje putuju samostalno ili u grupi • Eno i gastro turisti • Volonterski turisti	• Lokalno (do 10 km) • Regionalno (10-50 km) • Nacionalno • Europsko

Znalci i entuzijasti		
Predstavljaju segment turista koji imaju razvijen specijaliziran kulturni ili profesionalni interes koji je ciljano vezan uz specifičnosti benkovačkog područja.	• Zaljubljenici (u povijest/arheološke lokalitete, tvrđave, digitalnu tehnologiju) • Povijesna društva • Stručnjaci (povjesničari, arheolozi, konzervatori)	• Nacionalno • Europsko
Poslovni i edukativni		
Predstavljaju segment turista koji koriste proizvode benkovačkog područja (kulturni i kreativni turizam, aktivni turizam) kao poligon za <i>team building</i> ili u edukativne svrhe	• Menadžment i zaposlenici srednjih godina • Učenici osnovnih i srednjih škola i velikih poduzeća • Studenti (povijesti, arheologije ...)	• Nacionalno • Europsko
USPUTNI		
Turist je primarno motiviran posjetom destinacije iz drugih razloga, ne onih kulturnih, ali prilikom boravka u destinaciji posjeti neki kulturno dobro, običe izložbu i sl.	• Mladi pojedinci, parovi, grupe • Sportaši ili natjecatelji na rekreativnim bike ili trail utrkama	• Regionalno • Nacionalno
SLUČAJNI		
Podrazumijeva se da je turist primarno motiviran posjetom destinacije iz drugih razloga, ali prilikom prolaska, privučen promotivnim akcijama, odluči posjetiti benkovačko područje	• Obiteljski turisti • Mladi pojedinci, parovi i grupe • Digitalni nomadi – u potrazi za novim destinacijama	• Lokalno (do 10 km)

Radi dodatne analize mogu se dati i osnovna obilježja turista koji su posjetili Republiku Hrvatsku u 2017. godinu, prema rezultatima TOMAS istraživanja iz 2017. godine, a koja su su sljedeća:

- 55% gostiju motivirano odmorom (pasivnim) na moru; slijede nova iskustva i doživljaji (31%), gastronomija (29%), upoznavanje prirodnih ljepota (26%), zabava (24%) i bavljenje sportom i rekreacijom (20%) te niz drugih motiva
- 8,2 noćenja gosti u prosjeku ostvaruju u destinaciji
- 61% turista odlazi na samostalno organizirane izlete, a 20% na izlete organizirane posredstvom turističke agencije
- Plivanje/kupanje je najomiljenija aktivnost, a slijedi odlazak u restorane, slastičarnice/kafiće, posjet lokalnim zabavama, razgledavanje znamenitosti, izlete u nacionalne parkove, brodske izlete, te niz drugih sportskih, rekreativnih, zabavnih i kulturnih aktivnosti
- 79 eura po osobi i noćenju iznosi prosječna dnevna potrošnja turista - 49% tog iznosa se odnosi na uslugu smještaja, 17% na uslugu hrane i pića izvan usluge smještaja, a 34% na sve ostale usluge

2.6. Analiza budućih trendova i mogućnosti razvoja – benchmark

Osim prezentiranih mogućnosti gospodarske valorizacije baštine kroz razvoj ponude kulturnog turizma te kroz povezivanje s kulturnim i kreativnim industrijama (vidi poglavlje 2.4), priliku za valorizaciju kulturnih dobara grada Benkovca treba tražiti u povezivanju sa obrazovnim i civilnim sektorom. **Zavičajni muzej Benkovac** kao jedina institucija sa benkovačkog područja koja ima potrebne resurse i znanja za skrb o kulturnim dobrima i planiranje njihove valorizacije, početno je mjesto za upoznavanje sa bogatim kulturnim nasljeđem. Muzej ima kontinuiranu suradnju sa obrazovnim i civilnim sektorom. Brojne su škole koje dolaze u posjet muzeju, a nerijetko muzej zajedno sa lokalnim kulturno umjetničkim društvima sudjeluje u organizaciji kulturnih događanja. Muzej sa **trenutno nedostatnim brojem djelatnika** (ravnatelj/kustos, tajnica i 1 osoba na stručnom osposobljavanju), uspijeva djelomično zadovoljiti potrebe za unaprjeđenjem kulturne ponude. Kako bi se u budućnosti moglo osigurati efikasno upravljanje kulturnim dobrima benkovačkog područja, nužno je **osigurati minimalno sljedeću organizacijsku strukturu** - 2 kustosa (u planu je zapošljavanje jednog kustosa u 2019. godini), 1 muzejski tehničar, tajnik, ravnatelj i pomoćno osoblje (domar, čistačica). Ovi će se djelatnici također educirati u dodatnim područjima koja uključuju posao pedagoga te marketinške aktivnosti (naročito digitalni marketing).

Kao mogućnosti suradnje sa obrazovnim sektorom izdvaja se organiziranje radionica, organiziranje obilaska lokaliteta i škola u prirodi, i slično. Poželjno bi bilo izraditi **godišnji edukativni program** - katalog koji bi se slao početkom svake školske godine svim odgojno-obrazovnim institucijama na području Zadarske županije, za početak, a kasnije i na nacionalnom nivou u tiskanom i digitalnom obliku. Katalog bi trebao dati opis programa Muzeja prilagođen djeci u dječjim vrtićima i učenicima u osnovnim i srednjim školama, kao i starijim generacijama. Također bi trebalo osmisliti programe suradnje sa Sveučilištima.

Jedan od načina na koji se u sljedećem periodu Zavičajni muzej može razviti kao ishodišna točka obilaska kulturnih dobara na području Grada Benkovca, ali i poboljšati dostupnost, vidljivost i intepretacija kulturne baštine je kroz korištenje brojnih suvremenih tehničkih rješenja. **Europsko udruženje za interpretaciju baštine** u svom strateškom dokumentu „Europski trendovi i razvoj koji utječe na interpretaciju baštine“³¹ definiralo je preko 60 trendova koji mogu imati učinka na razvoj interpretacije same baštine. Posebno su naglašeni **tehnološki trendovi** koji omogućuju brzorastući razvoj u interpretaciji baštine. Digitalne tehnologije su u novije vrijeme postale važne, pa čak i nezaobilazni kanali komunikacije u cilju povezivanja i interpretiranja cjelokupnog sadržaja muzeja i kulturnih dobara te posebno u pogledu povećanja zainteresiranosti posjetitelja.

2.6.1. Interpretacija i prezentacija kulturne baštine

Interpretacija i prezentacija svaki posjet pretvara u doživljaj, stvara vezu između posjetitelja i dobra, produžuje boravak posjetitelja na lokalitetu, povećava njihov broj, potiče potrošnju, potiče njihov ponovni posjet te stvara kod njih zadovoljstvo navodeći ih na usmeno prenošenje pozitivnih iskustava sa lokaliteta što je jedan od najsnažnijih marketinških alata. Upravo ih to čini ključnim sredstvom u ostvarivanju prihoda jer glavnina prihoda kulturnog dobra dolazi od naplate posjeta te su stoga i primarni čimbenik u ostvarivanju njegove samoodrživosti.

³¹ Interpret Europe: European trends and developments affecting heritage interpretation

Interpretacija i prezentacija također su esencijalni dio šireg procesa konzervacije kulturne baštine jer posjetiteljima komuniciraju njeno značenje i značaj te tako podižu svijest o potrebi njenog očuvanja i osiguravaju javnu podršku aktivnostima koje se provode u tu svrhu.

Tu se prvenstveno misli na interpretaciju materijalne, ali i nematerijalne kulturne baštine sa posebnim naglaskom na lokalitete kao što je to Asseria Nuova, utvrda Kličevica, ali i arheoloških lokaliteta koji su trenutno nevidljivi ili na minski sumnjivim područjima. Također se misli na priče i legende, npr. priču o dalmatinskom neandertalcu kao i druge priče povezane sa poznatim ličnostima (npr. sladoled carice Sissy, top Leonarda da Vinci) te značajniju interpretaciju biciklističkih i kulturnih ruta.

Unaprjeđenje interpretacije kulturne baštine jedan je od trenutnih izazova kako Zavičajnog muzeja Benkovac, koji trenutno nema svoju mrežnu stranicu, tako i Grada Benkovca te Turističke zajednice g Benkovca. S tim se ciljem uskoro pokreću projekti usmjereni na izradu stalno postava kojima će se između ostalog definirati i način interpretacije baštine, ali i nadograditi na već postojeće sadržaje Grada Benkovca i Turističke zajednice. Stalni postav uključuje muzeološki koncept, likovno i arhitektonsko rješenje.

2.6.1.1. *Digitalna interpretacija kulturne baštine*

U današnje „digitalno doba“, digitalna je interpretacija (u daljnjem tekstu: DI) očekivana i nužna za svaki lokalitet ovolikog značaja kao što je to benkovačko područje. Uz velike prednosti, treba također spomenuti i rizike koji se odnose na njeno sve brže zastarijevanje te opasnost da postane sama sebi svrhom i ometa autentično iskustvo. Ipak, možemo reći da je ova tehnologija nadrasla prve korake te da može bitno doprinijeti doživljaju lokaliteta i zadovoljstvu posjetitelja. Ako se pomno promotre prethodna iskustva te odabere odgovarajuća tehnologija, digitalna interpretacija može biti važan čimbenik u gradnji vidljivosti i prepoznatljivosti kako materijalne tako i nematerijalne kulturne baštine.

U tablici se daje prikaz nekih od suvremenih komunikacijskih i interpretacijskih multimedijских rješenja i kanala komunikacije/digitalne promocije.

Tablica 14: Tehnološke mogućnosti za kulturna dobra

VRSTA I OPIS TEHNOLOŠKOG ALATA	VIZUALNI PRIKAZ
Web stranica – desktop ili mobilna verzija	
• Prezentacija proizvoda – fokus na doživljaj • Informacije • Shopping – online kupovina ulaznice ili karte/knjige koja je dio gamifikacije • Community	

Društvene mreže pružaju potrebne i pravodobne informacije o sadržaju i aktivnostima koje organiziraju muzeji. Olakšava se komunikacija i razmjena informacija sa posjetiteljima.

Virtualna stvarnost (VR - Virtual Reality) je tehnologija koja omogućava iskustvo posjeta određenom prostoru ili lokaciji bez fizičkog odlaska na to mjesto.

Izvor:

<http://newsroom.staedelmuseum.de/en/topics/time-machine-staedel-museum-nineteenth-century>

Korištenje multimedije i stvaranje elemenata igranja pri obilasku kulturne baštine sve više dobiva na važnosti, budući da posjetitelji na zabavan način otkrivaju i uče o povijesti, kulturi i nasljeđu područja.

Gamifikacijski dio omogućuje korisniku označavanje da je bio na lokaciji, razmjenu doživljaja sa korisnicima na nekoj drugoj lokaciji ili odgonetavanje zagonetki.

Mogućnost je i u organiziranju klasičnih dječjih igara, npr, „potraga za blagom“ korištenjem Geocatching tehnologije ili „capture the flag“.

Izvor: <https://www.uwishunu.com/2015/10/must-see-the-franklin-institute-debuts-new-3-1-million-exhibit-sportszone-saturday-october-24/#sm.0009brxy81547ctktqu1mhfuclarm>

Izrada vlastitih mobilnih aplikacija i metode korištenja vlastitog uređaja (eng. *Bring your own device*) olakšava poslovanje upraviteljima kulturnih dobara time što posjetitelji korištenjem vlastitih uređaja (mobitela, laptopa i sl.) dobivaju pristup informacijama i interpretacijskim sadržajima čime se izbjegava masovni tisak promidžbenih i informativnih materijala.

Proširena stvarnost (augmented reality; AR) je tehnološka inovacija u kojoj je svijet koji korisnik vidi proširen računalno generiranim sadržajima poput zvuka, slike ili npr. digitalnim likovima te na taj način obilazak kulturne baštine ostavlja nezaboravno iskustvo i jedinstveni doživljaj.

Zasloni osjetljivi na dodir koji omogućavaju da posjetitelji samostalno odabiru informacije i interpretacije tema od njihovog interesa

Izvor:

<https://www.wired.com/2011/07/fleet-commander-star-wars/>

Fotografija ponovno dobiva na važnosti zahvaljujući razmjeni na društvenim mrežama te istovremeno doprinosi informiranju i promidžbi muzeja. Fotografiranje izloženih eksponata (pokretnih kulturnih dobara) po točno određenoj proceduri omogućava stvaranje vlastitog suvenira koji će se isprintati sa 3D printerom

[illegible]

Prikazat će točke na biciklističkoj ruti sa osnovnim informacijama i geolokatorom te ponudu nekolicine već kreiranih ruta ili mogućnost kreiranja samostalnih ruta. Također će omogućiti povezivanje sa drugim lokalitetima, uslužnim i drugim turističkim djelatnostima i lokalitetima te dobivanje popusta ili bodova koji se mogu iskoristiti na ruti.

Prednost audio vodiča je u tome što nude multilingualnost, te na kreativan način, korištenjem glazbe, dijaloga i zvučnih efekata zadržati pažnju posjetitelja i pružiti više od tiskanih vodiča i brošura. I razvojem digitalne interpretacije nisu izgubili značaj, već se inkorporiraju u novu tehnologiju.

Na raspolaganju su dvije mogućnosti: iznajmljivanje uređaja ili skidanje zvučnog zapisa u MP3 formatu na smartphone posjetitelja. Skidanje zvučnog zapisa višestruko je jeftinije te lakše za održavanje i ažuriranje.

2.6.1.2. Informacijske ploče

85

(layered), odnosno nuditi nekoliko razina kompleksnosti kako bi zadovoljile različite profile posjetitelja te, iz konzervacijskog aspekta, moraju biti dizajnirane tako da ne utječu negativno na tkivo tvrđave, ne kvare vizualni doživljaj tvrđave, ali da budu lako uočljive i svima dostupne, uključujući posjetitelje s posebnim potrebama.

Informacijske ploče potrebno je smjestiti na samom ulazu na lokalitet, na info-točkama, uz značajne pojedine objekte, na mjestima znamenitih događaja, na mjestima arheoloških istraživanja te na mjestima gdje se odvijaju konzervacijske intervencije. Uz informacijske ploče interpretacijskog sadržaja, potrebno je postaviti i orijentacijske ploče.

2.6.1.3. Oživljena povijest (living history)

Aktivnosti „oživljene povijesti“ utemeljene su na autentičnim artefaktima, dokumentima i zapisima. Prednost ove metode jest što nudi posjetiteljima aktivnu participaciju u čitavom nizu aktivnosti te im omogućava slobodno korištenje replika povijesnih artefakata, od oružja do kuhinjskih pomagala. Kako je već i navedeno, infrastrukturna obnova je zahtjevna i skupa za većinu kompleksnih objekata kulturne baštine, na većini objekata nisu u potpunosti provedena arheološka ispitivanja niti postoje konzervatorske podloge, veliki broj lokaliteta nije dostupan niti vidljiv (kategorija 3 na benkovačkom području), niti su imovinsko-pravni odnosi u potpunosti riješeni. Sve su to prepreke za fizičku rekonstrukciju ovih lokaliteta i jačanje njihove vidljivosti. Ukoliko se lokaliteti žele prezentirati javnosti te na temelju živuće povijesti graditi potencijalni turistički proizvod tada se mogu koristiti specijalni oblici pripovijedanja poput digitalne interpretacije lokaliteta ili kazališnih uprizorenja događaja prema unaprijed pripremljenom scenariju. Primjeri istih su navedeni u [Tablici 24. Prijedlozi kulturno-turističkih ruta i proizvoda](#).

Ovim aktivnostima se oživljavaju lokaliteti, prikazuju povijesna događanja i životi povijesnih ličnosti, te se utječe na promociju, ali i prodaju novih turističkih sadržaja različitim dobnim skupinama i grupama posjetitelja. Međutim, vrlo često koncept sadržaja nije prilagođen potrebama/željama/preferencijama posjetitelja ili su rješenja neadekvatna, zastarjela i nedovoljno interaktivna. Radi učinkovitog korištenja resursa i privlačenja publike, potrebno je ciljane skupine uključiti što ranije u proces planiranja i izrade sadržaja (*ko-kreiranje*) te jačati kapacitet ključnih dionika u kulturi i turizmu.

2.7. Analiza moguće potražnje i potencijala rasta broja posjetitelja

2.7.1. Projekcija broja posjetitelja

Projekcija broja posjetitelja Zavičajnog muzeja Benkovac u budućem razdoblju uvelike ovisi o ukupnom razvoju i potencijalu Benkovca kao destinacije (primarno prvenstveno izletničkog tipa) kao i o razini tržišne pozicioniranosti Muzeja kao *must see* atrakcije koja će privući posjetitelje.

Temeljem elemenata iz postojećeg Plana razvoja turizma destinacije Benkovac (iz 2005. godine) projiciran je ukupni izletnički potencijal iz uže gravitirajuće zone (Zadarska i Šibensko-kninska županija) na 98 tisuća posjetitelja godišnje na benkovačkom području tijekom turističke sezone; 23 tisuće posjetitelja ukupnog izletničkog potencijala domaćeg stanovništva te još 23 tisuće posjetitelja iz šire gravitirajuće zone koja obuhvaća Senjsko-ličku i Splitsko-dalmatinsku županiju.

Međutim, prema statističkim podacima Državnog zavoda za statistiku i Turističke zajednice Zadarske županije grad Benkovac bilježi bitno manji broj posjetitelja tijekom turističke sezone, iako su u porastu dolasci +11% za područje Zadarske županije i +22% za grad Benkovac (podaci za 2017.).

Tablica 15. Podaci o dolascima posjetitelja

GRAD BENKOVAC	DOLASCI DOMAĆI	DOLASCI STRANI	UKUPNO	% 2016 / 2017
2016	477	4.019	4.486	
2017	592	4.897	5.489	+22%

Iskazane brojke odgovaraju registriranim smještajima³² u objektima u domaćinstvu, u nekomercijalnom smještaju (vikend kuće) i u kampu na području grada Benkovca. Statistički podaci se razlikuju u odnosu na iste iskazane u publikacijama Državnog zavoda za statistiku, a za potrebe ove projekcije koriste se podaci Turističke zajednice Zadarske županije.

Prema dostupnoj evidenciji Muzejskog dokumentacijskog centra, u 2017. godini Zavičajni muzej Benkovac je posjetilo **5.070 gostiju**. Prema intervjuu s ravnateljem od toga je 60% udio stranih posjetitelja, 10% su školske ekurzije i posjeti, uglavnom se radi o tranzitnim gostima dok gosti koji borave na području Benkovca u kućama za odmor ne posjećuju Muzej. Domaće stanovništvo posjećuje uglavnom manifestacije kao što je Benkovački sajam i druge.

Tablica 16. Posjete Zavičajnom muzeju Benkovac

ZAVIČAJNI MUZEJ BENKOVAC	POSJETITELJI
POSJETITELJI (2017.)	5.070
60% stranih posjetitelja	3.042
30% ostali (domaći posjetitelji, tranzitni putnici)	1.521
10% školaraca	507

Vodeći se trenutnim postocima povećanja broja posjetitelja destinaciji grada Benkovca te povećanju broja posjetitelja Zavičajnog muzeja Benkovac u posljednje tri godine moguće je predvidjeti tri različita scenarija:

1. povećanje od 10% posjetitelja (*business us usual*)
2. povećanje od 20% posjetitelja što pretpostavlja određena ulaganja u proizvod/atrakciju (*do minimum*)
3. povećanje od 30% posjetitelja što pretpostavlja značajna ulaganja u destinaciju/proizvod/atrakciju (*do something*)

³² eVisitor

Tablica 17. Mogući scenariji za povećanje broja posjetitelja destinaciji grada Benkovca

POLAZNI PODACI 2017.	I scenarij	II scenarij	III scenarij
5.070 posjetitelja	5.570	6.048	6.591
60% stranih posjetitelja	3.342	3.650	3.954
30% ostali	1.671	1.825	1.977
10% školaraca	557	608	659

Prateći uzlazne trendove u turističkom sektoru, za pretpostaviti je kako će broj posjetitelja Muzeja rasti za nekih 10% u opciji da se ne poduzimaju dodatna ulaganja već se nastavi trenutno poslovanje. Određena razina ulaganja u marketinške aktivnosti te promocije proizvoda prema ciljanim skupinama može utjecati na povećanje broja posjetitelja do 20% dok značajnija ulaganja od strane Muzeja u kombinaciji s ulaganjima Grada Benkovca s ciljem povećanja atraktivnosti same destinacije i potom pojedinih proizvoda može povećati broj posjetitelja i do 30% godišnje.

2.7.2. Ukupni izletnički potencijal užeg i šireg geografskog područja - projekcija

Više je faktora koji utječu na broj posjetitelja koji će se ostvariti u budućem razdoblju, prethodno su predstavljene iznimno konzervativne procjene. Na temelju dodatnih podataka i analiza, moguće je međutim projicirati ukupne izletničke kapacitete ove destinacije i procijeniti broj posjetitelja Zavičajnog muzeja Benkovac kako bi se dobila predodžba o maksimalnom potencijalu.

Prema statističkim podacima Državnog zavoda za statistiku za 2017. godinu, ukupni broj dolazaka u turističke destinacije županija Zadarske i Šibensko-kninske destinacije koje definiramo kao uže geografsko područje interesa, iznosi više od 2,4 milijuna, a broj noćenja više od 14,6 milijun.

Osim registriranih i statistički obrađenih gostovanja u komercijalnim smještajnim kapacitetima (hotelima, apartmanima, kampovima i drugima), procjeni potražnje pribrajaju se i dolasci u nekomercijalne smještaje (vikendice, kuće i stanovi za odmor) prema evidenciji TZ Zadarske županije.

Temeljeći se na rezultatima TOMAS istraživanja za istu 2017. godinu, određen je za dvije županije s čijeg područja dolazi najviši broj posjetitelja, postotak gostiju koji odlaze na izlete (u osobnom aranžmanu i organizirane izlete), najviši je u Šibensko-kninskoj županiji u kojoj su i smještene dva nacionalna parka (NK Krka, NK Kornati) te je povećana izletnička aktivnost gostiju.

U predmetnom poglavlju predstavlja se izračun tržišnog potencijala destinacije grada Benkovca i njegove atrakcije Zavičajnog muzeja Benkovac koji bi generirale definirane ciljne skupine u trenutnoj aktualnoj potražnji za jednodnevnim posjetama (izletima) dok će se buduća potencijalna potražnja za višednevnim posjetama razviti tek nakon izgradnje dovoljno kapaciteta smještajnih jedinica na razmatranoj lokaciji.

Procjena veličine potencijalnih aktualnih turističkih segmenata temelji se na statističkim podacima Državnog zavoda za statistiku, rezultatima istraživanja TOMAS ljeta 2017. „Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj“ Instituta za turizam te podacima iz dokumenta „Analiza statistike 2017.“ Turističke zajednice Zadarske županije.

Za potrebe projekcije potencijalnih posjetitelja korišten je ponder gostiju koji odabire izlete s kulturnom motivacijom (razgledanja znamenitosti, izleti u nacionalne parkove i zaštićena područja, posjete izložbama i muzejima) te njihove dnevne prosječne potrošnje za izlete i kulturnu ponudu. Također, pretpostavka je da svaki 50.ti posjetitelj koji dolazi s područja Zadarske županije odabere posjet Muzeju zavičaja u Benkovcu za svoj izlet, svaki 60.ti posjetitelj s područja Šibensko-kninske županije.

Za potrebe preliminarne projekcije mogućih posjetitelja i njihove potrošnje za obilazak Zavičajnog muzeja Benkovac. Na taj način se u mogući izbor lokacija za izlete, posjet Benkovcu svrstava na 50. ili 60. mjesto u odnosu na konkurenciju za razmatranog posjetitelja, što predstavlja konzervativnu projekciju tržišnog potencijala.

Tablica 18. Dolasci i noćenja na području Zadarske i Šibensko-kninske županije

2017.	ZADARSKA ŽUPANIJA	ŠIBENSKO – KNINSKA ŽUPANIJA
Dolasci	1.559.000	932.000
Noćenja	9.218.00	5.455.00
% izletnika (samostalno ili organizirano)	86,2%	85,0%
% gostiju koji idu na izlete s kulturnom motivacijom (ponder)	25,9%	38,0%
	348.059	289.129
Pretpostavka postotka izletnika koji posjećuju destinaciju Benkovac i obilaze Zavičajni muzej	6.961 (svaki 50.ti izletnik)	4.968 (svaki 60.ti izletnik)

2.7.3. Procjena prihoda prema mogućem potencijalu rasta posjetitelja

Procjena potencijalnih prihoda temelji se na prosječnoj potrošnji za izlete i kulturne sadržaje po razmatranim županijama, a temeljem podataka iz TOMAS istraživanja 2017. godine. Ukoliko se pretpostavi potencijal posjeta od skoro ca. **11.930 tisuća posjetitelja godišnje** i prosjek potrošnje, ukupni budući prihodi Zavičajnog muzeja Benkovac mogli bi iznositi **35.489 EUR** (ca. 266 tisuća kuna godišnje) Projekcija ne uključuje ukupnu potrošnju na lokaciji (restorani, suveniri, prijevoz i ostalo) već dnevnu potrošnju na izlete i na kulturne sadržaje.

Tablica 19. Procjene turističke potrošnje za područje obje županije

PROCJENE KOJE SE TEMELJE NA SLUŽBENIM PODACIMA TURISTIČKE POTROŠNJE IZ 2017.	ZADARSKA ŽUPANIJA	ŠIBENSKO-KNINSKA ŽUPANIJA
Dnevna potrošnja	64,61 EUR	75,98 EUR
- od čega na:		
izlete	2,45 EUR	3,55 EUR
kulturne sadržaje	2,35 EUR	4,00 EUR
Prosjek potrošnje u EUR	2,4	3,78
Procjena prihoda u EUR	16.796,8	18.782,13
UKUPNO projicirani prihodi EUR:		35.489,0

Prema podacima o dolascima i noćenjima za grad Benkovac u 2017. godini (koja se razlikuju u evidencijama Državnog zavoda za statistiku i Turističke zajednice Zadarske županije), ovakva projekcija mogućeg povećanja broja posjetitelja predstavljala bi povećanje od **135%** dok prema podacima iskazanim u **Studiji izvodljivosti** predmetnog projekta, projicirana je brojka povećanja posjetitelja zavičajnog muzeja Benkovac od 500 posjetitelje više godišnje što odgovara povećanju od **10%** u odnosu na trenutne statistike posjećenosti.

Projekcija izletničkog potencijala domaćeg stanovništva:

Tablica 20. Ukupni izletnički potencijal domaćeg stanovništva za obje županije

UKUPNI IZLETNIČKI POTENCIJAL LOKALNOG STANOVNIŠTVA	ZADARSKA ŽUPANIJA	ŠIBENSKO-KNINSKA ŽUPANIJA
Broj stanovnika	170.017	109.375
Školska populacija	21.805	12.452
Radno aktivno stanovništvo	58.825	41.269
Starije stanovništvo	34.736	30.353
Pretpostavke:		
Najmanje jedna godišnja posjeta školaraca u okviru nastave - maksimalni potencijal	34.257 posjetitelja školaraca	
10% školaraca posjeti Zavičajni muzej tijekom školske godine (terenska nastava)	3.426 školaraca	

5% školaraca posjeti Zavičajni muzej tijekom školske godine (terenska nastava)	1.713 školaraca
3% školaraca posjeti Zavičajni muzej tijekom školske godine (terenska nastava)	<u>1.028 školaraca</u>
Svaki 50. stanovnik (radno aktivan i umirovljenik) jednom godišnje posjeti Zavičajni muzej Benkovac	3.303 posjetitelja
Svaki 100. stanovnik (radno aktivan i umirovljenik) jednom godišnje posjeti Zavičajni muzej Benkovac	1.651 posjetitelj
Svaki 200. stanovnik (radno aktivan i umirovljenik) jednom godišnje posjeti Zavičajni muzej Benkovac	<u>826 posjetitelja</u>

Procijenjeni godišnji izletnički potencijal domaćeg stanovništva s područja Zadarske i Šibensko-kninske županije prema konzervativnom scenariju iznosi dodatnih **1.800 posjeta**. Svaki 200.-ti radno sposobni stanovnik i pripadnik starije populacije te svega 3% ukupne gravitirajuće školske populacije dolazi u Zavičajni muzej Benkovac.

Projekcija ukupnog izletničkog potencijala s užeg i šireg gravitirajućeg područja (Zadarske i Šibensko-kninske županije) benkovačkoj destinaciji i Zavičajnom muzeju Benkovac iznosi **13.784 posjetitelja godišnje** što u odnosu na rezultate iz 2017. godine znači da ova destinacija može privući **151%** više posjetitelja.

The image shows a stone church with a bell tower. The bell tower has two bells and is topped with a cross. The church is made of rough-hewn stone. A green semi-transparent overlay covers the right side of the image, where the title is written in white serif font. The title is 'Model upravljanja kulturnom baštinom grada Benkovca'.

Model upravljanja kulturnom baštinom grada Benkovca

3. Model upravljanja kulturnom baštinom grada benkovca

Analiza raznih modela upravljanja i definiranje optimalnog modela za ZMB

3.1. SWOT analiza/Vizija/Strateški okvir

3.1.1. SWOT analiza

Prema SWOT analizi tematske grupe Kulturna baština i turizam iz Intervencijskog plana Grada Benkovca³³, **snage** Benkovačkog područja su u:

- bogatom kulturno-povijesnom naslijeđu;
- postojanju prirodnih i društvenih resursa za razvoj specifičnih oblika turizma (kulturni, gastro, lovni, avanturistički, ciklo, ruralni i dr.);
- dostupnosti kulturno-povijesne arhivske baštine;
- postojanju određenog broja inicijativa za razvoj turističkih kapaciteta (od smještaja i ugostiteljskih sadržaja do turističke infrastrukture);
- djelovanju Turističke zajednice grada Benkovca koja nastoji razviti nove oblike turizma -naročito cikloturizam;
- razvijenih sadržaja avanturističkog turizma,
- tradicijskih proizvoda;
- benkovačkog sajma, koji se uz svoje karakteristike gospodarskog događanja, ujedno smatra i turističkim proizvodom

Slabosti ima mnogo kako sa aspekta valorizacije, zaštite i promocije kulturne baštine tako i u smislu slabe iskorištenosti geostrateškog položaja. Konkretno, slabosti su:

- Veliki broj lokaliteta koji se nalaze u kategoriji 3 (nedostupni, nevidljivi, minski sumnjiva područja)
- Nedovoljna valorizacija, zaštita, interpretacija i promocija kulturne baštine
- Nedostatak ponude u smislu paketa događanja i isplaniranih aktivnosti za (ciljane) posjetitelje (npr. nema povezanosti sa gastro i eno ponudom; na biciklističkim stazama nije označena ponuda smještajnih kapaciteta, ugostiteljske i druge ponude...)
- Nedovoljan broj smještajnih kapaciteta
- Nepovezanost s eno-gastro ponudom
- Slabo udruživanje u svrhu stvaranja zajedničke turističke ponude i promocije
- Nedovoljna sredstva za financiranje postojećih i novih kulturnih i turističkih sadržaja
- Nedostatak i devastacija prometne i turističke signalizacije
- Lokaliziranost i slaba vidljivost manifestacija i događanja na regionalnom, nacionalnom i/ili europskom nivou
- Nedostatna ponuda za privlačenje gostiju više platežne moći
- Prekratka turistička sezona

Mogućnosti međutim ima također mnogo, od mogućnosti privlačenja posjetitelja iz obližnjih turističkih središta (Zadara, Šibenik, Vodice, Biograd i dr.) pa do povećanog interesa posjetitelja za nove destinacije koje nude drukčiju ponudu od tradicionalnog „sunca i mora“ (kombinacija kreativnog i *outdoor*/ciklo turizma, odnosno integracija kulturne i prirodne baštine). Konkretno, mogućnosti su sljedeće:

³³ Intervencijski plan Grada Benkovca, Grad Benkovac, MRRFEU, str. 78

- Blizina različitih prirodnih i kulturnih lokaliteta za koje se mogu razviti integrirani turistički sadržaji (povezivanje, integracija i promocija sadržaja na regionalnom i nacionalnom nivou)
- Razvoj i povezivanje turizma sa drugim sektorima, npr. digitalna interpretacija kulturne baštine; poljoprivreda i ruralni turizam, eko-proizvodnja, volonterstvo i tradicionalna gradnja i dr.
- Jačanje kapaciteta lokalnog stanovništva i turističkog kadra
- Produženje turističke sezone kroz ponudu kreativnog, *outdoor* i volunturizma
- Mogućnost razvoja sela kao atraktivne turističke destinacije

Prijetnje obuhvaćaju:

- Sveobuhvatna turistička ponuda velikih obližnjih turističkih odredišta
- Emigracija stanovništva
- Ovisnost o vremenskim prilikama
- Aktivni oblici turizma nalaze se u početnim fazama razvoja

3.1.2. Vizija i strateški ciljevi, mjere i aktivnosti

3.1.2.1. Vizija

„Benkovačko će područje, tragovima benkovačkih miljokaza, a kroz suvremene metode i integrirani pristup u povezivanju kulturne i prirodne baštine postati prepoznatljiva destinacija za posjetitelje koji žele doživjeti lokalnu kulturu kroz sveobuhvatan doživljaj“.

3.1.2.2. Strateški ciljevi, mjere i aktivnosti

Strateški ciljevi, mjere i aktivnosti odnosno ključni strateški projekti definirani su u skladu sa razvojnim prioritetima navedenim u Intervencijskom planu Grada Benkovca koji je osim na razvoj poljoprivrede, komunalne i druge infrastrukture usmjeren prvenstveno na razvoj turizma odnosno valorizaciju i zaštitu kulturne i prirodne baštine. Fokus je, kako se navodi, na jačanju kapaciteta i infrastrukturnom uređenju Zavičajnog muzeja Benkovac kao nositelja kulture i kulturne baštine, te na *„razvoj Benkovačkog sajma i širenje turističke ponude kroz selektivne oblike turizma koji promoviraju kulturnu baštinu i tradicijsko naslijeđe“*.³⁴ Kako se i navodi u Intervencijskom planu, usprkos bogatim kulturno-povijesnim i prirodnim resursima, Benkovačko područje nalazi se u početnoj fazi razvoja u smislu valorizacije, očuvanja i promocije kulturne baštine.

Osim ulaganja u kulturno-turističku i poduzetničku infrastrukturu, razvoj novih proizvoda i promociju te stvaranje jedinstvene turističke destinacije, potrebna su i ulaganja u jačanje ljudskih kapaciteta naročito ključnih organizacija kao što je to Zavičajni muzej Benkovac u svim segmentima zaštite, valorizacije i razvoja novih kulturno-turističkih proizvoda. Potencijalno tržište na kojem se novi proizvodi benkovačkog područja mogu ponuditi su naročito gravitirajuće lokacije okolnih turističkih destinacija Zadarske ili drugih susjednih županija, ali i potencijalno druga tržišta u Hrvatskoj i Europi.

U svijetu pa i kod nas sve više raste potražnja za posjetom manje poznatim destinacijama i boravkom u ruralnim prostorima kao što je to benkovačko područje koje raspolaže sa svim

³⁴ Intervencijski plan Grada Benkovca, Grad Benkovac, MRRFEU, str. 22

potrebnim sastojcima interesantnim suvremenom posjetitelju. Zbog svojeg bogatstva kulturne i prirodne baštine, Benkovačko područje svakako može kapitalizirati na novim trendovima koji ukazuju na rast turističke potražnje, ali i promjene u kvalitativnom smislu. Kulturna ponuda Benkovačkog područja, osmišljena na suvremen način i adekvatno promovirana može zadovoljiti i zahtjevnije suvremene turističke potrošače koji imaju potrebu za iskustvenim doživljajem, učenjem i upoznavanjem lokalnih i autohtonih vrijednosti, a imaju i sve izraženiju ekološku i društvenu svijest.

S obzirom na trenutno stanje kulturno turističke i druge ponude, bogate resurse benkovačkog područja i trendove u turizmu, strateški se ciljevi mogu podijeliti na ukupno tri strateška cilja, usmjerena na postizanje konkretnih i realnih rezultata u relativno kratkom razdoblju do pet godina (2019 – 2024):

Strateški cilj 1.	Razviti upravljačke i organizacijske kapacitete Zavičajnog muzeja Benkovac
Strateški cilj 2.	Uspostaviti kontinuiranu zaštitu, održavanje, valorizaciju i interpretaciju materijalne i nematerijalne kulturne baštine
Strateški cilj 3.	Razviti svijest i promociju kulturne baštine grada Benkovca

U sljedećem poglavlju, daje se detaljan prikaz strukture strateških ciljeva, mjera i primjera aktivnosti iz kojih se može razviti nova kulturna ponuda na benkovačkom području. Također se daje tablica sa rekapitulacijom svih strateških ciljeva, mjera i aktivnosti.

Strateški cilj 1.	Razviti upravljačke i organizacijske kapacitete Zavičajnog muzeja Benkovac
-------------------	--

Budući da se Zavičajni muzej Benkovac pozicionira kao centralna točka za informiranje i edukaciju o kulturnoj baštini te ishodišna točka za obilazak kulturnih lokaliteta benkovačkog područja, jedan od najvažnijih strateških ciljeva usmjeren je upravo na razvoj organizacijskih i upravljačkih kapaciteta Muzeja. Iz tog je razloga nužno ojačati kapacitete (kadrovske, tehničke, stručne i financijske) Zavičajnog muzeja Benkovac kao upravitelja i koordinatora upravljanja kulturnom baštinom Grada Benkovca. Ovaj će se strateški cilj realizirati kroz sljedeće konkretne mjere:

Mjera 1.1.	Jačanje upravljačkih i organizacijskih kapaciteta Zavičajnog muzeja Benkovac
------------	--

Ovom će se mjerom rješavati osnovni problemi sa kojima se Zavičajni muzej Benkovac trenutno suočava, a to su nedostatak kadra, nedostak znanja u domeni valorizacije, interpretacije i naročito promocije kulturne baštine te drugih područja kojom bi se u sljedećem periodu mogla osigurati i druga sredstva osim proračunskih (jačanje znanja o EU Fondovima, digitalni marketing, interpretacija i „storytelling“, razvoj programa za škole i vrtiće, razvoj novih proizvoda, autohtonih suvenira i sl.).

Razvoj kapaciteta Zavičajnog muzeja Benkovac svakako će utjecati na promjenu svijesti među djelatnicima Muzeja koji će početi razmišljati na tržišno-orijentiran način kroz suradnju sa novim dionicima kao što su biciklistički klubovi, udruge, poduzetnici, turističke agencije koje privlače nove ciljane posjetitelje orijentirane na integriranu turističku ponudu (kultura i priroda, volontizam, kreativni turizam, pustolovni i sportski/outdoor turizam).

Aktivnosti:

1.1.1. Proširenje upravljačke i organizacijske strukture Zavičajnog Muzeja Benkovac

Budući da se Zavičajni muzej Benkovac trenutno bavi svim područjima vezanim uz istraživanje, izlaganje eksponata, zaštitu, informiranje i edukaciju o kulturnoj baštini benkovačkog područja, planira se minimalno sljedeća organizacijska struktura: 2 kustosa (jedan kustos koji bi radio i kao muzejski pedagog), 1 muzejski tehničar, tajnik, ravnatelj i pomoćno osoblje (domar, čistačica). Stručni djelatnici također bi preuzeli na sebe aktivnosti promocije i marketinga, naročito digitalnog marketinga. Jednog se kustosa planira zaposliti u 2019. godini.

U okviru ove mjere i aktivnosti potrebno je definirati model upravljanja, ulogu Zavičajnog muzeja kao provedbenog tijeka te izraditi Marketinški i komunikacijski plan kojim bi se osigurala održivost Muzeja kroz aktiviranje njegovog djelovanja na tržištu. Iako se Zavičajni muzej Benkovac osim iz proračunskih sredstava Grada Benkovca i Ministarstva kulture trenutno financira i iz fondova Europske Unije, potrebno je razviti i komercijalne djelatnosti te druge načine financiranja koji bi doprinijeli financijskoj održivosti i jačanju vidljivosti destinacije koja trenutno nije dovoljno prepoznata kako među domaćim tako i stranim posjetiteljima.

1.1.2. Izrada sveobuhvatne baze podataka materijalne i nematerijalne kulturne baštine

Nastavno na detaljno mapiranje svih lokaliteta i podjelu u tri razine stanja zatečenosti kulturnih dobara, potrebno je u suradnji sa stručnjacima izraditi sveobuhvatnu bazu podataka sa svim informacijama o kulturnim dobrima evidentiranim kroz dokument (imovinsko stanje, dokumenti zaštite, projektna dokumentacija, itd), ali i primjerima nematerijalne baštine koja nije dovoljno valorizirana.

Baza podataka služiti će prije svega kao osnova za održivo upravljanje kulturnom baštinom kako od strane Zavičajnog muzeja Benkovac tako i Grada Benkovca. Također će služiti kao osnova za poduzimanje svih mjera vezanih uz Strateški cilj 2, Istraživanje, zaštitu, održavanje, valorizaciju i interpretaciju kulturne baštine. Ova baza podataka potrebna je između ostalog i kako bi se u budućnosti spriječila moguća devastacija kulturne baštine, ojačala svijest o njezinoj važnosti te uspostavio adekvatan mehanizam informiranja i suradnje između ključnih dionika koji upravljaju, održavaju i štite kulturnu baštinu benkovačkog područja.

Mjera 1.2. Programsko unaprjeđenje Zavičajnog muzeja Benkovac

U okviru ove mjere, kroz razne aktivnosti utjecat će se na programski razvoj Zavičajnog muzeja Benkovac koji će ove aktivnosti provoditi kao koordinator u suradnji sa drugim ključnim institucijama i dionicima.

Aktivnosti:

1.2.1. Unaprjeđenje muzejskih zbirki Zavičajnog muzeja Benkovac

U sklopu ove mjere, Zavičajni muzej Benkovac ima namjeru formirati i prijaviti šest muzejskih zbirki koje posjeduje u Registar kulturnih dobara.

1.2.2. Izrada Stalnog postava

U planu je izrada Stalnog postava kojim će se Muzeju olakšati uloga koju ima u valorizaciji i interpretaciji kulturne baštine kroz suvremene metode i pristupe. Za ovaj se projekt čeka ugovaranje izvođača. Stalni postav uključuje muzeološki koncept, likovno i arhitektonsko rješenje.

Strateški cilj 2. Uspostaviti kontinuiranu zaštitu, očuvanje, valorizaciju i interpretaciju materijalne i nematerijalne kulturne baštine

Zbog bogatstva i nedovoljne istraženosti i valoriziranosti materijalne i nematerijalne kulturne baštine, ovaj će se strateški cilj usmjeriti na uspostavljanje mehanizma kontinuirane zaštite, očuvanja i valorizacije iste. Prioritetan je razvoj financijskih i ljudskih resursa u kontekstu stavljanja u funkciju neiskorištenih ili nedovoljno iskorištenih kulturnih objekata i sadržaja u kulturne i kulturno-turističke svrhe, ali i izgradnja sustava za financijsku održivost (kroz naplatu ulaznica, naplatu sudjelovanja u kulturnim programima, proviziju na prodaju suvenira i lokalnih proizvoda i dr., donacije i sponzorstva te druge oblike financiranja). Za realizaciju ovog strateškog cilja provest će se sljedeće mjere i aktivnosti:

Mjera 2.1. Postavljanje mehanizma kontinuiranog istraživanja, očuvanja i zaštite kulturne baštine

Ova je mjera od izuzetne važnosti ne samo zbog kontinuiranog istraživanja kulturne baštine već i zbog uspostavljanja sistema za koordinaciju, informiranje i suradnju kako bi se u budućnosti spriječila devastacija baštine. Planira se provesti 3-4 istraživanja (arheološka, povijesna i etnografska) te obraditi 500-700 predmeta godišnje.

Aktivnosti:

2.1.1. Redovita zaštita i održavanje kulturne baštine

Ova je aktivnost usmjerena na uspostavljanje mehanizma redovitog održavanja kulturne baštine u suradnji sa Gradom Benkovcem. Tu se prvenstveno misli na održavanje lokaliteta kulturne baštine Razine 1 stanje zatečenosti. Također je potrebno razviti bolju suradnju između ključnih dionika (npr. Grad Benkovac, TZGB, komunalna poduzeća i drugi dionici oko održavanja). Potrebno je također izdvojiti proračunska sredstva za održavanje kulturne baštine.

2.1.2. Kontinuirana provedba istraživanja

Bogatstvo arheološke baštine izuzetno je značajan resurs koji treba dalje razvijati, valorizirati i promovirati. Kako je većina arheoloških lokaliteta u kategoriji 3 (nedovoljno istražena, vidljiva i dostupna na minski sumnjivim područjima – vidi Poglavlje 2.3.), prvenstveno je potrebno provesti arheološka istraživanja kako bi se mogle definirati smjernice za njihovu sanaciju, deminiranje, čišćenje te definiranje statusa. Tek u drugoj fazi moguća su daljnja istraživanja kao i interpretacija (in-situ i virtualna) te promocija kroz objedinjavanje arheoloških sadržaja sa drugim oblicima kulture i turizma u prepoznatljiv oblik arheološkog turizma. Također je u ovoj domeni, a ovisno o financijskim mogućnostima Zavičajnog muzeja i Grada Benkovca, potrebno nastaviti sa arheološkim istraživanjima drugih lokaliteta kategorije 1 i 2. te osigurati Muzeju kontinuiranu obradu predmeta koji se nalaze u opsežnim arheološkim, etnološkim, kulturno-povijesnim zbirkama kao i zbirkama domovinskog rata te zbirci kamenih spomenika.

Mjera 2.2.

Razvoj tematskih kulturno-turističkih ruta i proizvoda

Osim razvoja kulturno turističkih i drugih ruta, ova je mjera izuzetno značajna kako za razvoj tematskih kulturnih ruta tako i za valorizaciju bogate, ali nedovoljno vidljive nematerijalne baštine benkovačkog područja. Tu se misli na narodne pjesme i plesove, običaje i legende, narodne nošnje, proizvode od vune, tradicijsko građenje u kamenu, vinogradarstvo i podrumarstvo, regionalna jela i obradu kamena.

Ovi elementi uz adekvatnu interpretaciju potencijalno mogu postati glavna kulturno-turistička atrakcija te osnova za poticanje selektivnih oblika turizma:

- kreativnog i volontističkog turizma (radionice izrade suhozida, kamenoklesarstva...)
- turizma događanja i manifestacija (narodne pjesme i plesovi, narodne nošnje, običaji i legende)
- osnova za kreiranje autentičnih suvenira destinacije Benkovac (proizvodi od vune ili kamena, antičkog stakla, nakit, benkovački prsnac...).

Budući da potencijala ima mnogo više od trenutnih kapaciteta kako Zavičajnog muzeja Benkovac tako i drugih dionika u kulturi i turizmu, potrebno je za početak definirati prioritete te izabrati one segmente nematerijalne baštine koji imaju najveći potencijal za daljnji razvoj i promociju na regionalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou. U [Tablici 24. Prijedlozi kulturno-turističkih ruta i proizvoda](#) navodimo primjere i konkretne aktivnosti za pojedine kategorije nematerijalne baštine.

Osim domaćih i stranih posjetitelja, ovi bi se sadržaji mogli ponuditi i osnovnim školama i studentima putem radionica koje bi se održavale u sklopu njihovih „dana u prirodi“ ili „studentskih ekskurzija“.

U okiru ove mjere može se uvrstiti niz tematskih ruta među kojima su najznačajnije biciklističke rute te Antički putovi baštine „Benkovački miljokazi“ (od nacionalne važnosti) kao i druge tematske rute koje su prikazane sa primjerima u [Tablici 24. Prijedlozi kulturno-turističkih ruta i proizvoda](#). Zbog blizine PP Vransko jezero i potencijala koji posjeduje, a koji uz prirodne resurse također uključuje i vrijednu kulturnu baštinu, posebice specifično tradicijsko graditeljstvo, folklor, obrt i pučko stvaralaštvo, jedan od važnih prioriteta je upravo valorizacija i bolje povezivanje kulturne i prirodne baštine na kojima Benkovačko područje može dalje graditi svoj identitet i prepoznatljivost.

Aktivnosti:

2.2.1. Priprema i provedba edukativnih programa za škole i vrtiće

Benkovačko područje sa bogatstvom kulturno-povijesne baštine nudi ogroman potencijal za razvoj novih prilagođenih programa za djecu školske i predškolske dobi koji bi se temeljili na iskustvenom učenju. Tu bi se moglo razviti niz programa kao izvanškolske aktivnosti i terenske nastave za više predmeta: povijest, zemljopis (npr. orijentacija u prirodi) i hrvatski jezik (npr. glagoljica), ali i interaktivne radionice na arheološkim drugim lokalitetima (koji su pristupačni ili se mogu djeci približiti kroz simulaciju). U suradnji sa Turističkom zajednicom Grada Benkovca, vrtićima i školama te drugim ključnim dionicima (udruge, fakulteti, pojedinci, povjesničari...) moguće je osmisliti i interpretirati nekoliko zanimljivih priča ovisno o uzrastu djece i mladih. Za

starije uzraste kulturno-povijesne priče mogu se povezati sa sportsko-rekreativnim aktivnostima u prirodi (poveznica sa biciklističkim rutama, npr. Via Magna).

Osim programa tokom školske godine mogu se ponuditi i ljetni kampovi na razne teme. Primjeri i prijedlozi u **Tablici 24. Prijedlozi kulturno-turističkih ruta i proizvoda**. Konkretni koraci uključuju:

- Povezati se sa ključnim turističkim agencijama, ponuditi lokalnim i regionalnim edukativnim institucijama
- Angažirati tvrtku ili stručnjake za marketing/digitalni marketing za promociju ponude
- Izraditi programsku knjižicu s programima posjeta za različite ciljane skupine i cijenama
- Druge aktivnosti detaljnije su navedene u Akcijskom planu

2.2.2. Razvoj biciklističkih ruta

U okviru ove mjere prvenstveno se misli na daljnji razvoj, interpretaciju i promociju četiri biciklističke rute koje su tematski usko povezane sa kulturno-povijesnim lokalitetima i baštinom³⁵, ali i daljnje istraživanje, razvoj i interpretaciju novih tematskih ruta koji su detaljnije navedeni u Programskom rješenju za tematske rute i odmorišne točke³⁶. U Intervencijskom planu navodi se niz infrastrukturnih zahvata koji su potrebni za valorizaciju i obnovu te daljnju izgradnju biciklističkih mreža ovoga područja – tu se misli na bunare, biciklističke i treking staze, vidikovce, značajne kuće-muzeje, crkvice, špilje/jame. Također se navodi kao potreba povezivanje prirodnih i kulturnih znamenitosti benkovačkog kraja mrežom tematskih ruta/puteva doprinoseći stvaranju novih sadržaja za posjetitelje, a time i proširenju turističke ponude, produženju sezone i povećanju prihoda od turizma.

Budući da biciklističke staze oko Vranskog jezera prolaze objema županijama, potencijalna suradnja dviju županija mogla bi se realizirati kroz projekt kvalitetnijeg povezivanja područja izgradnjom biciklističkog koridora u zaleđu Jadranske magistrale, kako bi se bicikliste preusmjerilo s glavne ceste i uputilo zanimljivijim krajevima unutrašnjosti. Pošto je ideja da se bicikliste usmjeri u unutrašnjost sa uvijek prometne jadranske magistrale, biciklističke rute benkovačkog područja mogle bi se uklopiti u Eurovelo tj. Mediteransku rutu, <http://www.eurovelo8.com/>.

2.2.3. Razvijanje drugih tematskih kulturno-turističkih ruta i proizvoda

Na temelju prikupljenih materijala, dosadašnje valorizacije i interpretacije potrebno je odrediti prioritete i razvijati nove kulturno tematske rute koje se mogu ponuditi ciljanim posjetiteljima ili školama/fakultetima. **Tablici 24. Prijedlozi kulturno-turističkih ruta i proizvoda** osim glavnih ruta i lokaliteta kao što su to biciklističke rute navedene detaljnije u poglavlju 3.2. Strateški kulturni projekti grada Benkovca i u Programskom rješenju za tematske rute i odmorišne točke³⁷, daju se i prijedlozi novih tematskih ruta kao i primjeri u Hrvatskoj i Europi. Uz jačanje kapaciteta u

³⁵ 1. Ruta **Putevima baštine od antičke luke do liburnsko-rimskog grada Asseria i benkovačkih kamenoloma**: Pakoštane, kamp Crkvina, PP Vransko jezero, Vrana, vidikovac Vrana, Donje Miranje, Šopot, Benkovac, Buković, Podgrađe (Asseria).

2. Ruta **Po „Via Magni“ uz srednjovjekovne crkve i gradine do kanjona Karišnice i najmanjeg hrvatskog mora**: Benkovac, Kula Atlagić, Korlat, Gornje Biljane, Smilčić, Donji Karin, Popovići, Lisičić, Podgrađe (antička Asseria), Buković, Benkovac.

3. Ruta **U potrazi za srednjovjekovnim utverdama Karin, Nadin, Kličevica i kanjonom rječice Karišnice**: Benkovac, Kula Atlagić, Korlat, Gornje Biljane, Smilčić, Škabrnja, Nadin, Rašević, utvrda Kličevica, Šopot, Benkovac.

4. Ruta **Kroz kanjon rijeke Karišnice**: Donji Karin, kanjon Karišnice, Dmijovići, Alavanje, Lakići.

³⁶ Programsko rješenje za tematske rute i odmorišne točke za Projekt „Razvoj tematskih ruta starih antičkih i srednjovjekovnih gradova na prostoru Grada Benkovca – od mora do Velebita preko Ravnih kotara i Bukovice“, financirano iz Europskog fonda za regionalni razvoj, 2018., naručitelj Grad Benkovac.

³⁷ ibid

interpretaciji priča i sadržaja, izuzetno je bitno jačati kapacitet ključnih dionika u promociji i prodaji ovih proizvoda.

2.2.4. Razvoj volonturizma i aktivacija volonturističke kulture

Ovo je izuzetno značajna aktivnost koja bi ne samo potaknula uključivanje mladih već osigurala jačanje njihovog kapaciteta u što ranijoj dobi, razvijanje njihove svijesti o očuvanju i zaštiti kulturne i povijesne baštine te ih pripremila za tržište rada. Volonterstvo također može imati značajnu ulogu u razvoju turizma (volonturizma) naročito na atraktivnim lokacijama kao što su arheološki parkovi i drugi kulturno-povijesni lokaliteti. Uloga Zavičajnog muzeja Benkovac kao i u slučaju izrade i provedbe programa za škole i vrtiće bila bi u izradi programa za volonturiste koji bi se u suradnji sa Turističkom zajednicom grada Benkovca mogao nuditi kako školama i fakultetima tako i turističkim agencijama za ponudu na turističkom tržištu (popis turističkih agencija u [Tablici 25. Popis turističkih agencija](#)).

Mjera 2.3. Jačanje stručnih kapaciteta djelatnika u kulturi i turizmu

Radi praćenja novih trendova i koordinacije ključnih projekata kojima će se na jednostavniji način valorizirati, interpretirati, zaštititi i promovirati kulturna baština Benkovačkog područja, potrebno je kontinuirano organizirati i provoditi edukaciju i stručno usavršavanje djelatnika Muzeja, Grada Benkovca, Turističke zajednice Grada Benkovca, ali i drugih djelatnika i dionika u kulturi i turizmu.

Aktivnosti:

2.3.1. Edukacija djelatnika u kulturi i turizmu

Zbog nedostatka kapaciteta, nedovoljne motiviranosti i stručnih kadrova, u okviru ove mjere potrebno je organizirati i provesti edukaciju za djelatnike u sektorima kulture i turizma, naročito vezanu uz interpretaciju povijesnih priča i baštine, organizaciju kreativnih radionica, promociju, ali i druge teme vezane uz poduzetništvo i marketing. Neka područja od interesa su: upravljanje muzejima i posjetima, projektni management i javna nabava, digitalni marketing, interpretacija kulturne baštine/storytelling, brendiranje i dr. U ovom će se procesu također jačati suradnja između ključnih dionika te razviti mogućnosti za razvoj novih projekata i proizvoda kao i postaviti temelji za zajedničko brendiranje destinacije. Kao koordinator upravljanja kulturnom baštinom, ovaj će proces u drugoj fazi razvoja koordinirati Zavičajni muzej Benkovac u suradnji sa drugim udrugama i drugim relevantnim institucijama koje mogu pružiti stručno savjetovanje i edukaciju.

2.3.2. Uspostavljanje službe muzejskih povjerenika u mjesnim odborima

U prošlosti se je uloga muzejskih povjerenika u mjesnim odborima za sakupljanje što više predmeta za muzejsku zbirku pokazala izuzetno korisnom. U službi je mogao sudjelovati svatko sa željom da unaprijedi muzej. Povjerenici su također animirali stanovnike da muzeju daruju vrijedne predmete koji su predstavljali kulturnu baštinu ovoga kraja. Ideja u okviru ove aktivnosti je ponovno uspostavljanje ove službe, ali sa modificiranom ulogom – uloga povjerenika ne bi više bila u prikupljanju predmeta već da kao „produžena ruka“ Zavičajnog muzeja Benkovac paze na lokalnu kulturnu baštinu, prijave oštećenja, krađe kamena sa baštine i dr. te da djeluju kao poveznica između muzeja i lokalnog stanovništva.

2.3.3. Uspostavljanje mreže lokalnih partnera

Radi razvijanja budućih projekata i suradnje u domeni koordinacije i zajedničkog upravljanja kulturnom baštinom grada Benkovca, Zavičajni muzej Benkovac inicijalno kao upravitelj, a u kasnijoj fazi kao koordinator partnerstva za upravljanje kulturnom baštinom, treba kao prvi korak

upostaviti kontakt i suradnju sa vlasnicima kulturno-povijesnih lokaliteta (crkva, privatni vlasnici...). Također je potrebno uspostaviti i jačati suradnju i odnose sa drugim ključnim dionicima – od udruga i akademske zajednice do poduzetnika pa i nezavisnih profesionalaca koje se može angažirati za interpretaciju kulturne baštine (digitalna interpretacija, komunikacija). Paralelno sa razvojem novih programa, potrebno je razvijati suradnju sa inovativnijim turističkim agencijama u Hrvatskoj koje mogu ponuditi i promovirati novu kulturnu ponudu ovog područja (programi i radionice za vrtiće i škole, kreativne radionice i kampovi i dr). Posebno je bitno umrežiti se sa dionicima koji djeluju na području razvoja cikloturizma radi bolje valorizacije i interpretacije biciklističkih ruta (Zadarska i Šibensko-kninska županija, turističke zajednice tih županija, biciklistički klubovi i stručnjaci).

Strateški cilj 3. Razviti svijest i promociju kulturne baštine grada Benkovca

Ovaj strateški cilj ostvarit će se kroz jačanje vidljivosti i bolju promociju kulturnih sadržaja i aktivnosti te osiguravanje boljih administrativnih i promidžbenih kapaciteta ključnih institucija i udruga u kulturi s posebnim naglaskom na jačanje kapaciteta Zavičajnog muzeja Benkovac u domeni promidžbenih i drugih djelatnosti, ali i uključivanja lokalne zajednice u proces ko-kreiranja novih kulturnih proizvoda (sadržaji radionica, suveniri, manifestacije...).

Mjera 3.1. Jačanje svijesti lokalnog stanovništva o skrbi za baštinu

Razvijanje baštine nužno je sagledati kao pokretač turizma pa tako i razvoja lokalne sredine. U okviru ove mjere potrebno je kontinuirano raditi na educiranju i jačanju svijesti lokalnog stanovništva o važnosti zaštite i promocije kulturne baštine kao i razvoja turizma kako bi se svi uključili u razvijanje priče i autentičnog doživljaja. Kao poznavatelje lokalnih priča i običaja, nužno ih je uključiti u interpretaciju kulturne baštine (storytelling) te zajedničko kreiranje nove kulturne ponude (radionice, suveniri itd.). Uloga Zavičajnog muzeja Benkovac bila bi u koordiniranju i ko-kreiranju novih proizvoda sa lokalnom zajednicom, a krajnji je cilj uspostavljanje partnerstva kao temelja daljnjeg razvoja i očuvanja kulturne baštine.

Aktivnosti:

3.1.1. Edukacija lokalne zajednice

U okviru ove aktivnosti, nužno je afirmirati važnost o kulturnoj baštini u lokalnoj zajednici kroz razne oblike edukacije i promocije. Zavičajni muzej Benkovac može uspostaviti kontinuirani program jačanja svijesti o važnosti kulturne baštine grada Benkovca kroz razna predavanja, radionice za djecu i mlade te njihovo uključivanje u ko-kreiranje nove ponude autohtonih suvenira ili drugih proizvoda. Jedan način je također kroz pokretanja natjecanja za mlade u domeni inovacija u kulturnom i kreativnom turizmu kroz povezivanje kulture, umjetnosti, prirodnog i seoskog turizma, volonturizma i slično.

3.1.2. Uključivanje lokalnog stanovništva u interpretaciju kulturne baštine

Budući da lokalno stanovništvo, naročito starije generacije znaju najviše priča i legendi o vlastitom kraju, potrebno ih je što aktivnije uključiti u pripovijedanje, ali i ko-kreiranje nove kulturne ponude. Također je potrebno kontinuirano razvijati i provoditi radionice „storytelling-a“ i oživljene povijesti sa lokalnom zajednicom i drugim dionicima (udruge, umjetnici...) koje će pridonijeti očuvanju nematerijalne kulturne baštine te razvoju novih kulturno turističkih proizvoda. U **Tablici 24. Prijedlozi kulturno-turističkih ruta i proizvoda** navode se primjeri dobre prakse oživljene povijesti i storytelling-a koji se trenutno nude kao dio kulturne ponude (primjeri Istre, Osijeka).

3.1.3. Uspostavljanje programa „Adopt Heritage“ („Usvoji baštinu“)

U okviru ove mjere može se u sljedećem razdoblju pokrenuti program „adopt heritage“ u koji bi se uključila i lokalna zajednica, naročito djeca i mladi. Na taj način članovi zajednice postaju svjesniji o važnosti kulturne baštine (materijalne ali i nematerijalne) te su aktivnije uključeni u njezinu zaštitu, očuvanje i promociju.

Mjera 3.2. Jačanje promocije i diseminacije

Ovo je jedna od izuzetno značajnih mjera budući da bez adekvatne promocije nema vidljivosti čak niti najbolje osmišljenih proizvoda i sadržaja. Potrebno je unaprijediti ključne promotivne alate te prilagoditi sadržaj da bude vizualan, interaktivan i jednostavan. Također je potrebno jačati kapacitete u digitalnom marketingu. Radi razvijanja jedinstvene destinacije, potrebno je osim razvoja proizvoda dalje razvijati i ključnih kulturno-turističkih proizvoda kao i brend same destinacije.

Aktivnosti:

3.2.1. Uspostavljanje alata za informiranje i komunikaciju

U suradnji sa Gradom Benkovcem i Turističkom zajednicom grada Benkovca, na lokalitetima Razine 1 i 2 stanja zatečenosti, a u skladu sa preporukama navedenim u dijelu 2.6.1. – 2.6.3. potrebno je postaviti smjerokaze i info ploče te razviti druge oblike informiranja i komunikacije ovisno o prioritetima, nivou razrađenosti sadržaja i financijskim mogućnostim (npr. razvoj aplikacija za obilazak i dr.)

3.2.2. Izrada mrežne stranice Zavičajnog muzeja Benkovac i optimizacija mrežne stranice TZGB

Zavičajni muzej Benkovac trenutno nema mrežnu stranicu te je nužno već u prvoj fazi provedbe Plana pristupiti izradi interaktivne mrežne stranice. Ova stranica koja se može nadograđivati može nuditi ne samo osnovne informacije o benkovačkoj kulturnoj baštini i muzejskim zbirkama već također postati osnovni alat komunikacije i promocije raznih programa i sadržaja. U kasnijoj se fazi također može pokrenuti i prodaja autohtonih suvenira i proizvoda putem web shopa.

3.2.3. Izrada i provedba Marketinškog i plana komunikacije

Kao prvi korak, nužno je izraditi marketinški i komunikacijski plan kako bi se provela detaljnija analiza tržišta i konkurentnih tržišta, definiralo konkretne proizvode, te ciljane posjetitelje ovisno o pojedinim proizvodima i kulturnoj ponudi. Također je potrebno utvrditi cijenu pojedinih proizvoda kao osnove za razvoj financijske održivosti Zavičajnog muzeja Benkovac. I konačno, nužno je izraditi komunikacijski plan kako bi se glavna poruka i proizvodi destinacije promovirali kroz adekvatne alate komunikacije ovisno o ciljanim grupama i posjetiteljima.

3.2.4. Promocija i brendiranje proizvoda i destinacije

Budući da Grad Benkovac osim benkovačkog sajma kao prepoznatljivog proizvoda trenutno nema dovoljno izgrađenu vidljivost kao kulturna i turistička destinacija, u sljedećem je razdoblju nužno definirati i razviti konkretne proizvode s ciljem razvoja brenda destinacije. Tu je potrebno povezivati i nadograđivati na već postojeće proizvode (npr. benkovački sajam, Asseria Nuova, benkovački miljokazi) ali i razvijati one segmente koji ovu destinaciju čine jedinstvenom – tu se prvenstveno misli na valorizacija kamenoklesarstva kao turističkog proizvoda.

Tablica 21. Strateški okvir Plana upravljanja kulturnom baštinom Grada Benkovca

STRATEŠKI CILJEVI	MJERE	AKTIVNOSTI
Strateški cilj 1: Razviti upravljačke i organizacijske kapacitete Zavičajnog muzeja Benkovac	Mjera 1.1. Jačanje upravljačkih i organizacijskih kapaciteta Zavičajnog muzeja Benkovac	1.1.1. Proširenje upravljačke i organizacijske strukture Muzeja (tehničke, stručne, kadrovske, organizacijske) 1.1.2. Izrada sveobuhvatne baze podataka materijalne i nematerijalne kulturne baštine
	Mjera 1.2. Programsko unaprjeđenje Zavičajnog muzeja Benkovac	1.2.1. Unaprjeđenje muzejskih zbirki 1.2.2. Izrada Stalnog postava
Strateški cilj 2. Uspostaviti kontinuiranu zaštitu, očuvanje, valorizaciju i interpretaciju materijalne i nematerijalne kulturne baštine	Mjera 2.1. Postavljanje mehanizma kontinuiranog istraživanja, očuvanja i zaštite kulturne baštine	2.1.1. Redovita zaštita i održavanje kulturne baštine 2.1.2. Kontinuirana provedba istraživanja
	Mjera 2.2. Razvoj tematskih kulturno turističkih ruta i proizvoda	2.2.1. Priprema i provedba edukativnih programa za škole i vrtiće 2.2.2. Razvoj biciklističkih ruta 2.2.3. Razvoj drugih tematskih kulturno-turističkih ruta i proizvoda 2.2.4. Razvoj volonturizma i aktivacija volonturističke kulture
	Mjera 2.3. Jačanje stručnih kapaciteta djelatnika u kulturi i turizmu	2.3.1. Edukacija djelatnika u kulturi i turizmu 2.3.2. Uspostavljanje službe muzejskih povjerenika u mjesnim odborima 2.3.3. Uspostavljanje mreže lokalnih partnera

Strateški cilj 3 Razviti svijest i promociju kulturne baštine grada Benkovca	Mjera 3.1. Jačanje svijesti lokalnog stanovništva o skrbi za baštinu	3.1.1. Edukacija lokalne zajednice 3.1.2. Uključivanje lokalnog stanovništva u interpretaciju kulturne baštine 3.1.3. Uspostavljanje programa „adopt heritage“ („usvoji baštinu“)
	Mjera 3.2. Jačanje promocije i diseminacije	3.2.1. Uspostavljanje alata za informiranje i komunikaciju 3.2.2. Izrada mrežne stranice Zavičajnog muzeja Benkovac i optimizacija mrežne stranice TZGB 3.2.3. Izrada i provedba marketinškog i plana komunikacije 3.2.4. Promocija i brendiranje proizvoda i destinacije

3.2. Strateški kulturni projekti Grada Benkovca

U ovom se poglavlju ukratko navode ključni strateški projekti koji su temelj za dugoročan i održiv razvoj kulturne baštine i kulturnog turizma benkovačkog kraja. Ti su projekti detaljnije razrađeni u Intervencijskom planu Grada Benkovca i Strateškom programu ukupnog razvoja Grada Benkovca 2012-2016. Tu se prvenstveno misli na revitalizaciju i uređenje Zavičajnog muzeja Benkovac, uređenje povijesne jezgre te daljnji razvoj kulturno-tematski ruta na temu „*Starih antičkih i srednjovjekovnih gradova na prostoru Grada Benkovca – od mora do Velebita preko Ravnih Kotara i Bukovice*“.

Bitno je, međutim, navesti da je osim na ove strateške projekte fokus bio i na „jednostavnije“, tzv soft projekte koji ne iziskuju infrastrukturna unaprjeđenja, a kojima se na učinkovitiji način može utjecati na jačanje kapaciteta Zavičajnog muzeja Benkovac, mapiranje kulturne baštine (GIS, mape), poboljšanje informiranja i signalizacije kao i na valorizaciju i interpretaciju kulturne baštine kroz aspekte kreativnog, volonterizma i *outdoor* turizma.

U nastavku se daje detaljan akcijski plan u kojem se navode i razine prioriteta, odnosno period u kojem će se aktivnosti i projekti realizirati. U nastavku se navodi rezime ključnih strateških projekata.

1. Revitalizacija i uređenje Zavičajnog muzeja Benkovac

U okviru ovog projekta, provode se sljedeće aktivnosti: izrađen je idejni, glavni i izvedbeni projekt Zavičajnog muzeja Benkovac. U izradi je izvedbeni projekt uređenja kojim se planira napraviti novi prostorni raspored te građevinski urediti radni prostor. Izrađuje se i muzeološka koncepcija temeljem koje bi se prostor Muzeja (kaštel Benković) uredio kao informativni centar i ishodišna točka za upoznavanje prošlosti benkovačkog kraja. U planu je i izgradnja izložbenih dvorana, lapidarija, recepcije, unutrašnjeg dvorišta, vanjskog dvorišta za predstave, filmove te multimedijalne dvorane za predavanja, radionice i izložbe. U planu je također i unaprjeđenje signalizacije, parkinga i pristupačnosti te drugi zahvati koji bi Zavičajni muzej preobratili u ključnu ustanovu nadležnu za koordinaciju razvoja kulturno turističke ponude, informiranje i promociju kulturne baštine benkovačkog područja.

Kako bi Kaštel funkcionirao kao ishodište obilaska područja destinacije Benkovac potrebno ga je:

- urediti za muzejsku i turističku funkciju
- osigurati dostupnost Kaštelu – regulirati pješački i automobilski promet
- osigurati parkiralište u gradu te simboličku portu grada
- putokazima usmjeravati posjetitelje prema Kaštelu
- izraditi sustav razgledanja Benkovca s odgovarajućom signalizacijom, interpretacijom te popratnim tiskanim materijalom za samostalno razgledanje

2. Valorizacija, revitalizacija i promocija arheološkog tematskog parka Asseria Nuova

Kao jedan od najznačajnijih kulturno-povijesnih lokaliteta i centar za posjetitelja ovog područja, Asseria Nuova treba se razvijati u lokalitet velike turističke atrakcije i posjećenosti. To znači ulaganje u neophodnu prometnu, kulturnu i turističku infrastrukturu sa odgovarajućim parkiralištem (za autobuse i osobne automobile), sanitarnim sadržajima, mjestima okrijepe (bar/ugostiteljski objekti), informacije i priprema za obilazak te ključni popratni sadržaji. Ovo je također i jedini lokalitet koji se može valorizirati i interpretirati kroz metode digitalne interpretacije budući da je detaljnije istražen i valoriziran. Do sada su na lokalitetu provedene sljedeće aktivnosti:

- Usvojen je UPU podoručja Aserie Nove
- Ishođena je tehnička pomoć MRRFEU za pripremu projekta za prijavu EU fondovima

Prema analizi Intervencijskog plana Grada Benkovca³⁸, potrebno je povezati lokacije grada Benkovca i Asserie Nuove pješačkom prometnom alejom, trakom za bicikliste (možda i jahače), posebnom opremom u skladu s arheološkim lokalitetom (klupe, stabla, kameni miljokazi i slično), te omogućiti prostor za adekvatne prodajne štandove

3. Antički putovi baštine „Benkovački miljokazi“

Ova tematska ruta koja je inspirirala i marketinški slogan cijele destinacije Benkovca – „Tragovima benkovačkih miljokaza“, obuhvaća trase glavnih rimskih cesta koje su se spajale kod Aserije odnosno Benkovca, pripadajuće spomenike kulture i bipolarno turističko ishodište (Kaštel u Benkovcu i Asseria Nuova). Prema Intervencijskom planu, za realizaciju ovog itinerera potrebno je napraviti istraživačku podlogu cijelog sustava, identificirati trase rimskih cesta i njihove vidljive ostatke na površini, utvrditi spomeničke lokalitete, pripremiti odgovarajući postav u Kaštelu kao pripremu za kretanje ovim itinererom (po mogućnosti isto učiniti i u Asseria Nuova kada ovaj projekt bude realiziran), izraditi plan interpretacije, interpretacijske ploče i signalizaciju trase, karte i odgovarajuće promotivne materijale.

Aktivnosti koje treba provesti:

- U prvoj fazi minimalističko uređenje za početno funkcioniranje sustava i istraživanje podloga cijelog sustava
- Identifikacija trasa rimskih cesta
- Utvrđivanje spomeničkih lokaliteta
- Funkcionalno uređenje Kaštela za ishodišnu funkciju Puta
- Tiskanje prospekata s kartom trase
- Obilježavanje trase

4. Tematske biciklističke rute

Porast selektivnih oblika turizma u posljednjih nekoliko godina u Hrvatskoj, od kojih se najviše ističe cikloturizam, upozorava na trendove u turizmu kako u Europi tako i u Hrvatskoj. Projektom, čiji je naručitelj Grad Benkovac, naslova „Razvoj tematskih ruta starih antičkih i srednjovjekovnih gradova na prostoru Grada Benkovca – od mora do Velebita preko Ravnih kotara i Bukovice“ nastoji se upravo uklopiti u trenutnu europsku ideju o selektivnim oblicima turizma, kulturnom turizmu i aktivnom odmoru kako bi se produžila „sezona“ i privuklo posjetitelje u kulturno i prirodno bogato benkovačko područje. Ovaj projekt predstavlja uređenje četiri već postojeće tematske kulturno-povijesne biciklističke rute te identifikaciju dviju dodatnih ruta. Detaljno objašnjenje o tematskim rutama prikazano je u Programskom rješenju za tematske rute i odmorišne točke u sklopu Projekta „Razvoj tematskih ruta starih antičkih i srednjovjekovnih gradova na prostoru Grada Benkovca – od mora do Velebita preko Ravnih kotara i Bukovice“, financiranog iz Europskog fonda za regionalni razvoj, 2018. godine³⁹.

Rute se mogu obići biciklom ili pješice, a obuhvaćaju odmorišne točke - nekolicinu arheoloških lokaliteta, mjesta od kulturnog i povijesnog značaja te omogućuju turistu da osjeti intimnije prirodu i kulturu benkovačkog podneblja. Na primjer:

³⁸ Intervencijski plan Grada Benkovca (str. 32)

³⁹ Programsko rješenje za tematske rute i odmorišne točke za Projekt „Razvoj tematskih ruta starih antičkih i srednjovjekovnih gradova na prostoru Grada Benkovca – od mora do Velebita preko Ravnih kotara i Bukovice“, financirano iz Europskog fonda za regionalni razvoj, 2018., naručitelj Grad Benkovac.

Ruta 1 obuhvaća točke Benkovac (lokalitete Kaštel Benković, Crkvinu-Šopot, utvrdu Kličevicu), Nadin (srednjovjekovni grad), Smilčić te vinograde Korlat.

Ruta 2 nastavlja se od Benkovca prema kanjonu rijeke Karišnice i gradu Karinu (antičkom gradu Coriniumu) i poznatom i očuvanom franjevačkom samostanu.

Ruta 3 kreće od Pakošтана, preko Benkovca do lokaliteta Asseria.

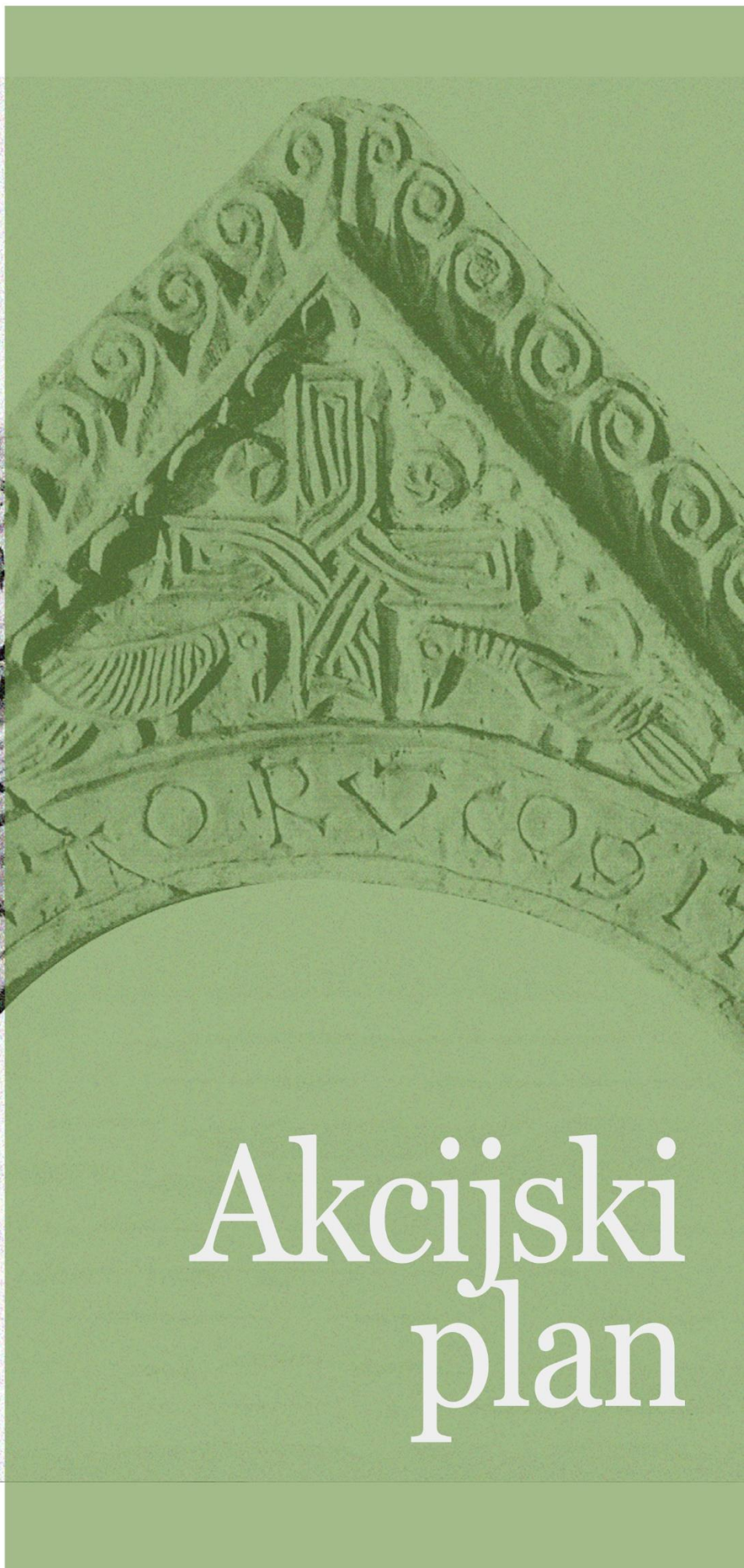
Ruta 4 od Benkovca i njegovih lokaliteta vodi preko Asserije, antičkog Coriniuma (Karina), Smilčića i vingorada Korlat natrag u početnu točku.

Ruta 5 bit će uređena prilikom provedbe ovog projekta, a podrazumijeva odmorišne točke na mjestima u sastavu grada Benkovca (arheološke lokalitete Asseriju, Crkvinu-Šopot, crkvu u Perušiću, izvor Kožlovac i vidikovac Vukšić).

Ruta 6, također u izradi, obuhvatit će kaštel Benković, Asseriju, crkvu u Bjelini, bunar u Medviđi i odmorišnu točku u sklopu rute „Tragovima antičkih miljokaza“, a moguća je i alternativna ruta ovoj koja uključuje vožnju/pješaćenje na dva brda s pogledom na područje Obrovca i Ravne kotare.

5. Uređenje povijesne jezgre Grada Benkovca

Budući da je turističko središte Benkovca Planom razvoja turizma definirano kao jedna od deset turistima atraktivnih cjelina u Gradu, potrebno je obnoviti samo središte Grada za kulturne i druge manifestacije. U okviru ove revitalizacije u planu je obnova tri gradske ustanove, vanjske pozornice, Doma kulture, Srpskog doma te malog amfiteatra iza knjižnice

Akcijski plan

4. Akcijski plan

Akcijski plan sadrži popis aktivnosti u provedbi Plana upravljanja kulturnom baštinom Grada Benkovca sa ključnim koracima, stupnjem prioriteta, periodom pripreme i provedbe, glavnim nositeljem, okvirnim troškovima i izvorima financiranja. Također su navedeni i pokazatelji ostvarenja na temelju kojih će se pratiti uspješnost provedbe Plana i ostvarivanje ciljeva.

Tablica 22. Akcijski plan 2019-2024

OPIS AKTIVNOSTI SA KORACIMA	STUPANJ PRIORITETNOSTI (PRIORITETNO, MANJE PRIORITETNO, NIJE TRENUTNO PRIORITETNO)	PERIOD PRIPREME I PROVEDBE	GLAVNI NOSITELJ/SURADNICI	TROŠKOVI	IZVORI FINANCIRANJA	POKAZATELJI OSTVARENJA
Strateški cilj 1. Razviti upravljačke i organizacijske kapacitete Zavičajnog muzeja Benkovac						
Mjera 1.1. Jačanje upravljačkih i organizacijskih kapaciteta Zavičajnog muzeja Benkovac						
1.1.1. Proširenje upravljačke i organizacijske strukture Muzeja						
- Izrada opisa poslova - Natječaj za zapošljavanje djelatnika/ca - Zapošljavanje i stručno osposobljavanje djelatnika/ca - Dodatno stručno usavršavanje kroz edukativne radionice i stručna putovanja	Prioritet 1	2019 u planu zapošljavanje jednog dodatnog djelatnika/ce 2022 u planu zapošljavanje još jednog dodatnog djelatnika/ce	Zavičajni muzej Benkovac	100.000 godišnje za jednog djelatnika/cu Do 2019 200.000kn 2019-2022 300.000 kn Od 2022 400.000 kn	- Ministarstvo kulture - Proračunska sredstva Grada Benkovca - Erasmus + za stručno usavršavanje	- Zaposleni novi djelatnici - Uspostavljen sistem za provedbu barem 1-2 edukacije godišnje na teme od prioritetskog interesa za djelatnike/ce

1.1.2. Izrada sveobuhvatne baze podataka materijalne i nematerijalne kulturne baštine

- Osiguranje proračunskih sredstava - Definiranje opisa posla - Izrada i provedba javnog natječaja - Angažman stručnjaka - Provedba i uspostavljanje mehanizma ažuriranja baze podataka	Prioritet 1	2019- ½ 2020 Kontinuirano ažuriranje	30.000 kn	Proračunska sredstva Grada Benkovca Turistička zajednica grada Benkovca EU fondovi – relevantni natječaji za izradu baza podataka kulturnih institucija	Izrađena sveobuhvatna baza podataka
---	-------------	---	-----------	---	-------------------------------------

Strateški cilj 1. Razviti upravljačke i organizacijske kapacitete Zavičajnog muzeja Benkovac

Mjera 1.2. Programsko unaprjeđenje Zavičajnog muzeja Benkovac

1.2.1. Unaprjeđenje muzejskih zbirki

Prijava 6 muzejskih zbirki na Registar kulturnih dobara	Prioritet 2	2019	Zavičajni muzej Benkovac	Ministarstvo kulture Proračunska sredstva Grada Benkovca	Prijavljene muzejske zbirke
---	-------------	------	--------------------------	---	---

1.2.2. Izrada Stalnog postava

- Izrada javnog natječaja - Provedba i izbor izrađivača - Izrada dokumenata - Provedba i sustav nadzora provedbe	Prioritet 1	2019	Zavičajni muzej Benkovac	300.000 kn	EU projekt za izradu kulturnih ruta (ERDF) Ministarstvo kulture Proračunska sredstva Grada Benkovca	Izrađen stalni postav koji uključuje muzeološki koncept, likovno rješenje i arhitektonsko rješenje)
Strateški cilj 2. Uspostaviti kontinuiranu zaštitu, očuvanje, valorizaciju i interpretaciju materijalne i nematerijalne kulturne baštine						
Mjera 2.1. Postavljanje mehanizma kontinuiranog istraživanja, zaštite i očuvanja kulturne baštine						
2.1.1. Redovita zaštita i održavanje kulturne baštine						
- Uspostaviti način kontinuirane zaštite i održavanja lokaliteta kulturne baštine, naročito Razine 1 i 2 stanja zatečenosti. - Uspostaviti suradnju sa komunalnim službama, ali i lokalnom zajednicom za saniranje i održavanje lokaliteta - Osigurati proračunska sredstva	Prioritet 1	Kontinuirano	Zavičajni muzej Benkovac Grad Benkovac Suradnja: Konzervatorski ured u Zadru Komunalne službe Druge relevantne institucije	100.000 kn godišnje	Ministarstvo kulture Proračunska sredstva Grada Benkovca	- Uspostavljen način kontinuirane zaštite i održavanja kulturne baštine - Uspostavljeni mehanizmi informiranja i suradnje između relevantnih institucija sa ciljem sprečavanja devastacije
2.1.2. Kontinuirana provedba istraživanja						

Kroz proračunska i druga sredstva (EU fondovi) provesti kontinuirano istraživanje zbirki i lokaliteta	Prioritet 2	Kontinuirano i ovisno o financijskim sredstvima	Zavičajni muzej Benkovac	50.000-100.000 kn godišnje	Ministarstvo kulture Proračunska sredstva Grada Benkovca EU fondovi	Provedeno istraživanja godišnje (arheološka, povijesna i etnografska)	3-4 i
- Uključiti studente i volontiste (arheološke radionice i kampovi) - Izraditi godišnji plan radionica i kampova	Prioritet 1	4Q 2019/1Q 2020 Godišnji planovi i provedba		30.000 kn godišnje	Kotizacije za radionice i kampove	- obrađeno 500-700 predmeta godišnje - Izrađen godišnji plan programa - Održane barem 2 radionice i jedan ljetni kamp godišnje	

Strateški cilj 2. Uspostaviti kontinuiranu zaštitu, očuvanje, valorizaciju i interpretaciju materijalne i nematerijalne kulturne baštine

Mjera 2.2. Razvoj tematskih kulturno turističkih ruta i proizvoda

2.2.1. Priprema i provedba edukativnih programa za škole i vrtiće

- U suradnji sa TZGB, vrtićima i školama te drugim ključnim dionicima (udruge, fakulteti, pojedinci, povjesničari...) osmisliti i interpretirati priče ovisno o uzrastu djece i mladih. - Za starije uzraste povezati sadržaje	Prioritet 1 (prva faza izrada Plana edukacije) nakon toga kontinuirana provedba i ažuriranje plana.	2Q 2019 Kontinuirano	Zavičajni muzej Benkovac	30.000 kn godišnje	Proračunska sredstva Grada Benkovca EU fondovi (ESF, Erasmus +, Kreativna Europa, INTERREG i drugi)	- Izrađen godišnji program za škole i vrtiće - Osmišljeno barem 1-2 nova programa i radionice	
---	---	-------------------------	--------------------------	--------------------	--	--	--

sa sportsko-rekreativnim aktivnostima u prirodi (poveznica sa biciklističkim rutama, npr. Via Magna).	Prioritet 2	2020/2021 Kontinuirano		30.000-50.000 kn		
- Povezati se sa ključnim turističkim agencijama, ponuditi lokalnim i regionalnim edukativnim institucijama. - Angažirati tvrtku ili stručnjake za marketing/digitalni marketing za promociju ponude.	Prioritet 3 (nakon izrade Plana i uspostavljanja suradnje sa Turističkim agencijama i drugim dionicima)	2020 Kontinuirano		30.000 kn		
2.2.2. Razvoj biciklističkih ruta						
- Mapiranje i ucrtavanje svih ruta na kartu - Izrada Plana za benkovačko područje - Postavljanje signalizacije i info tabli - Integracija sa drugom ponudom, smještajima i sadržajima - Jačanje kapaciteta ZMB i TZGB u smislu interpretacije i promocije biciklističkih	Prioritet 1-2 (fazno)	Provedba akcijskog plana u okviru dokumenta; „Programsko rješenje za tematske rute i odmorišne točke za Projekt „Razvoj tematskih ruta starih antičkih i srednjovjekovnih gradova na prostoru Grada Benkovca – od mora do Velebita preko	Turistička zajednica Grada Benkovca u suradnji sa Gradom Benkovcem i Zavičajnim muzejem Benkovac te drugim dionicima (Biciklistički klubovi i stručnjaci na području Šibensko-kninske županije)	10 mil. kn EU projekt Grada Benkovca	EU projekt za izradu tematskih ruta. Financirano iz sredstava ERDF-a, 2018. Proračunska sredstva Grada Benkovca TZGB/Hrvatska turistička zajednica	- Uređeno 18 odmorišnih točaka i označeno preko 200 km staza. - Uređena biciklistička odmorišta – postavljeni kameni stolovi i klupe, info table sa QR kodovima na tematskim rutama, biciklistički stalci i

ruta			Ravnih kotara i Bukovice”,			Zadarska županija	osnovni biciklistički alati (bike self service). Izrađena aplikacija za benkovačko područje sa bitnim informacijama za korisnike, ali i sa mogućnošću unošenja podataka od strane korisnika („user generated content“).
2.2.3. Razvoj drugih tematskih kulturno-turističkih ruta i proizvoda							
- Valorizacija i razvoj ili unaprjeđenje tematske rute (radionice izrade kulturno turističkih ruta). - Izrada suvenira, online mapa i publikacija - Izrada godišnjeg plana radionica (kamenoklesarstvo, keramika, suhozid...prijedlozi u Tablici 24. Prijedlozi kulturno-turističkih ruta i proizvoda). - Osiguranje proračunskih i	Prioritet 1 i 2	2019/2020 Kontinuirano tijekom provedbe Plana Kontinuirani razvoj tijekom perioda provedbe Plana upravljanja do 2024		Zavičajni muzej Benkovac – koordinator TZGB Drugi dionici u kulturi i turizmu	100.000 kn godišnje	Proračunska sredstva Grada Benkovca TZGB/HTZ Zadarska županija EU fondovi - INTERREG Adrion ili MED; Kreativna Europa, Erasmus +. Istražiti koji su projekti prošli, u koje se projekte Zavičajni muzej ili Grad Benkovac mogu uklopiti.	- Izrađen godišnji plan radionica - Ponuđeno barem 1-2 radionice godišnje iz raznih područja (suhozid, kamenoklesarstvo, ožkanje, nijemo kolo...)

drugih sredstava				Kotizacija za radionice i kampove			
2.2.4. Razvoj volonturizma i aktivacija volonturističke kulture							
- Definirati prioritetna područja i izraditi program - Povezati sa drugim kreativnim radionicama - Promovirati kroz turističke agencije i online	Prioritet 2 i 3	2020/2021 Kontinuirana provedba	Zavičajni muzej Benkovac – koordinator	20.000 godišnje	TZGB/HTZ EU fondovi (ESF, Erasmus +, drugi) Kotizacija od radionica	Izrađen godišnji program za volonturizam	
Strateški cilj 2. Uspostaviti kontinuiranu zaštitu, očuvanje i valorizaciju materijalne i nematerijalne kulturne baštine							
Mjera 2.3. Jačanje stručnih kapaciteta djelatnika u kulturi i turizmu							
2.3.1. Edukacija djelatnika u kulturi i turizmu							
Definirati potrebe i koordinirati izradu i provedbu godišnjeg programa edukacije u suradnji sa drugim dionicima (Fakulteti, TZGB)	Prioritet 1 i 2 (fazno)	3Q 2019 Kontinuirano tijekom perioda provedbe Plana upravljanja do 2024	Grad Benkovac TZGB ZMB	20.000 kn godišnje	Proračunska sredstva Grada Benkovca Zadarska županija	Izrađen godišnji plan edukacije i jačanja kapaciteta djelatnika	
2.3.2. Uspostavljanje službe muzejskih povjerenika u mjesnim odborima							
Opisati i ponovo uvesti ulogu	Prioritet 1 i 2 (fazno)	1Q 2019 uspostavljanje muzejskih povjerenika	Zavičajni muzej Benkovac – koordinator	5.000 kn godišnje	Zavičajni muzej Benkovac	Uspostavljeno muzejsko	

muzejskih povjerenika pri mjesnim odborima (izabrati članove povjerenstva)		Kontinuirano				Mjesni odbori TZGB Poduzetnici Sponzorstva	povjerenstvo; pripremljeni službeni akti za rad povjerenstva i izabrani članovi
2.3.3. Uspostaviti mrežu lokalnih partnera							
- Definirati ključne dionike i uspostaviti suradnju za provedbu zajedničkih projekata i manifestacija - Izraditi plan suradnje	Kontinuirano	Kontinuirano	Zavičajni muzej Benkovac	5.000 kn	Zavičajni muzej Benkovac Mjesni odbori TZGB Poduzetnici Udruge Sponzorstva	- Organizirana barem 1-2 zajednička projekta i manifestacije godišnje - Izrađen plan suradnje	
SC3. Razviti svijest i promociju kulturne baštine Grada Benkovca							
Mjera 3.1. Jačanje svijesti lokalnog stanovništva o skrbi za baštinu							
3.1.1. Edukacija lokalne zajednice							
Organizirati i koordinirati provedbu raznih predavanja, radionica za djecu i mlade i ostale članove lokalne zajednice (izrada suvenira, razvoj i ko-kreiranje novih proizvoda...)	Prioritet 2 i 3 (fazno)	3Q 2019-2020 Kontinuirano	Zavičajni muzej Benkovac – koordinatorski	20.000 kn godišnje	Proračunska sredstva Grada Benkovca Sponzori Građani	- Provedene barem 1-2 radionice godišnje - Provedeno barem jedno natjecanje i nagrađene barem 3 osobe	

- Pokretanja natjecanja za mlade u domeni inovacija u kulturnom i kreativnom turizmu

3.1.2. Uključivanje lokalnog stanovništva u interpretaciju kulturne baštine

• Kontinuirano razvijati radionice „storytelling-a“ i oživljene povijesti sa lokalnom zajednicom i drugim dionicima (udruge, umjetnici...) • Promocija	Prioritet 2 i 3	3Q 2019-2020
Kontinuirano | Zavičajni muzej Benkovac
TZGB | 10.000. kn godišnje | Proračunska sredstva Grada Benkovca
Sponzori
Građani | <ul style="list-style-type: none"> • Provedene barem 1-2 radionice godišnje |
|---|-----------------|------------------------------|----------------------------------|---------------------|--|--|

3.1.3. Uspostavljanje programa „adopt heritage“ (usvoji baštinu)

	Prioritet 3	2020	Zavičajni muzej Benkovac – koordinator	10.000 kn	Zavičajni muzej Benkovac	• Izrađene smjernice za pokretanje programa •

SC3. Razviti svijest i promociju kulturne baštine Grada Benkovca

Mjera 3.2. Jačanje promocije i diseminacije

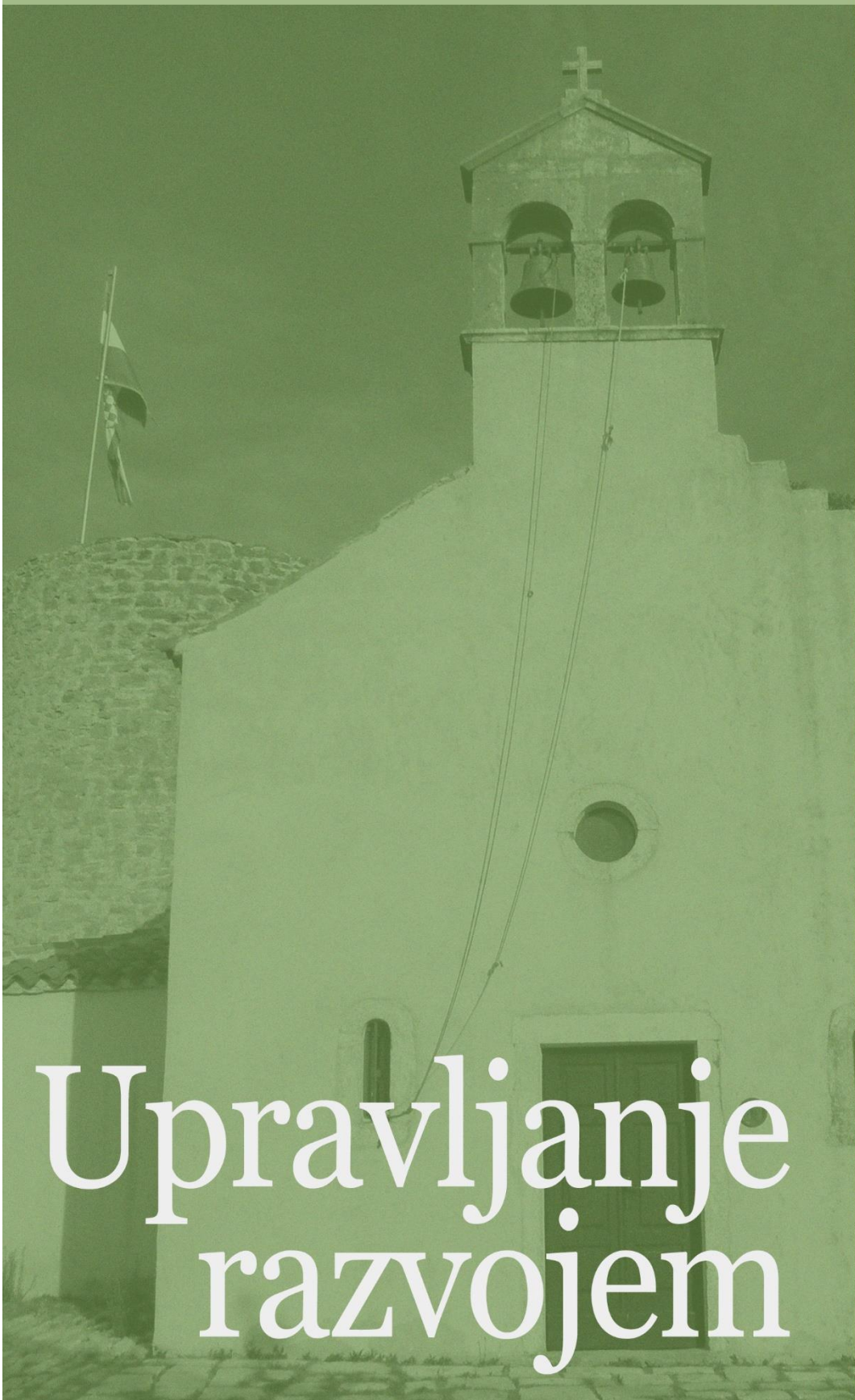
3.2.1. Uspostavljanje alata za informiranje i komunikaciju

• Postavljanje info tabli i signalizacije u suradnji sa	Prioritet 2	3Q 2019
Kontinuirano | Turistička zajednica grada Benkovca | 100.000 kn | EU projekt-ERDF (Tematske rute i odmorišne točke) | <ul style="list-style-type: none"> • Postavljene info table sa QR kodovima, |
|---|-------------|-------------------------|-------------------------------------|------------|---|--|

- izvođačem TZGB - Osigurati proračunska sredstva						Proračunska sredstva Grada Benkovca Ministarstvo kulture TZGB/HTZ	signalizacija na ključnim lokalitetima (prema planu za izradu tematskih kulturnih ruta, ali i na drugim relevantnim lokalitetima)
3.2.2. Izrada mrežne stranice Zavičajnog muzeja Benkovac i optimizacija mrežne stranice TZGB							
- Izrada javnog natječaja - Angažman izrađivača - Izrada i optimizacija mrežnih stranica - Izrada i provedba natječaja za zapošljavanje osobe na stručno usavršavanje za ažuriranje mrežnih stranica i praćenje društvenih mreža	Prioritet 1	1Q 2019 Kontinuirano ažuriranje i interpretacija	Zavičajni muzej Benkovac TZGB	Oko 20.000 kn		Proračunska sredstva Grada Benkovca	- Izrađene i optimizirane mrežne stranice - Uspostavljen sistem za kontinuirano ažuriranje (angažman osobe na stručnom usavršavanju...)
3.2.3. Izrada i provedba Marketinškog i plana komunikacije							
- Proveden javni natječaj za izrađivača - Izrađeni planovi - Provedba i kontinuirano	Prioritet 2	3Q 2019 Kontinuirana provedba	Zavičajni muzej Benkovac – koordinator provedbe	Oko 1500.000 kn		Proračunska sredstva Grada Benkovca	- Izrađen Marketinški i plan komunikacije - Izrađena mrežna stranica Zavičajnog muzeja

3.2.4. Promocija i brendiranje proizvoda i destinacije

- Izrađen i proveden javni natječaj za vizualni identitet - Definirani i razvijeni proizvodi - Izrađen brend destinacije - Izrađen plan promocije destinacije	Prioritet 3	2021-2024	Turistička zajednica grada Benkovca Zavičajni muzej Benkovac Grad Benkovac Drugi dionici u kulturi i turizmu	Oko 100.000 kn	TZGB Proračunska sredstva Grada Benkovca Zadarska županija	Izrađen vizualni identitet i zajednički brend destinacije
--	-------------	-----------	---	----------------	--	---

Upravljanje razvojem

5. Upravljanje razvojem

Provedena analiza stanja pokazala je kako se trenutno kulturnom baštinom ne upravlja na sustavan i organiziran način. Dio kulturnih dobara je zapušten i zarastao, a projektna dokumentacija za konzervaciju ili eventualnu obnovu velikog dijela baštine nije pripremljena. Tim više, nisu provedena niti arheološka istraživanja. Zavičajni muzej Benkovac, premda kadrovski i financijski podkapacitiran, inicijator je različitih projekata obnove baštine kao i arheoloških istraživanja. Neki od značajnijih prepreka upravljanju baštinom nalaze se u neriješenim imovinsko-pravnim odnosima, nedostatku financijskih sredstava za provedbu istraživanja (preduvjet konzervacije i obnove), rijetko naseljenim kao i minski sumnjivim područjima.

Prije definiranja optimalnog modela upravljanja, nužno je podsjetiti na ulogu Vijeća Europe u definiranju politika vezanih uz baštinu. Vijeće Europe kao međunarodna, međuvladina organizacija sa 46 država članica (RH članica od 1996.), djelokrug svog rada fokusira na jačanje demokracije, zaštite ljudskih prava i pravne države na europskom kontinentu. Međutim, osim navedenih tema, Vijeće Europe je vrlo aktivno i u zaštiti zajedničke europske kulturne baštine, te promiče koncepte kao što su „integrirano očuvanje“ (s Poveljom iz Amsterdama i Konvencijom iz Granade) i „uloga baštine za društvo“ (Faro Konvencija). Upravo za definiranje modela upravljanja važna su načela promovirana **Faro konvencijom**⁴⁰. Osim promocije multikulturalnosti, dijaloga i suradnje s ciljem postizanja kulture mira, obrazovanja i širenja informacija o kulturnoj baštini, u Faro Konvenciji se ističe **važnost** (i obveza) **uključenja zajednice** kao jednog od ključnih aktera **u proces zaštite i očuvanja kulturne baštine**.

Uključenjem lokalne zajednice i stručnjaka stvara se preduvjet za održiv razvoj i korištenja kulturne baštine. Kao najadekvatniji pristup uspostavljanju ovakvog modela upravljanja je primjena „*bottom-up*“ metode, kroz jačanje svijesti i poticanje na djelovanje i međusobnu suradnju lokalnih dionika iz područja kulture.

Dodatno, implementacija **participativnog upravljanja** baštinom zastupa se i kroz Program kulturnih ruta Vijeća Europe prema kojem su od 1987. do 2018. godine u Europi razvijene 33 kulturne rute te certificirane oznakom izvrsnosti „Cultural Route of the Council of Europe“.

Participativni model upravljanja baštinom podrazumijeva uspostavljanje mreže partnera između kojih se jasno definira upravljačka politika, kao i uloge i odgovornosti svakog pojedinog partnera.

Uspostava participativnog modela upravljanja kulturnom baštinom grada Benkovca zahtjeva fazni pristup, budući da je osnovna analiza pokazala da lokalni dionici još uvijek nemaju izgrađene kapacitete za skrb o baštini. U nastavku se navode i opisuju 2 faze za uspostavu sustava za održivo upravljanje kulturnom baštinom.

Tablica 23. Faze za uspostavu sustava za održivo upravljanje kulturnom baštinom

FAZA I	Zavičajni muzej Benkovac, preuzima ulogu upravitelja kulturnom baštinom Grada Benkovca. Kako bi se stvorili preduvjeti za učinkovito upravljanje baštinom nužno je: • Ojačati kapacitete (kadrovske, tehničke, stručne i financijske) Zavičajnog muzeja Benkovac kao upravitelja i koordinatora upravljanja kulturnom baštinom grada Benkovca • Razviti bazu podataka sa svim informacijama o kulturnim dobrima Grada Benkovca (imovinsko stanje, dokumenti zaštite, projektna dokumentacija, itd.)
--------	---

⁴⁰ NN 5/2007 Zakon o potvrđivanju Okvirne konvencije Vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za društvo https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2007_05_5_68.html

	• Kontinuirano jačati svijesti lokalne zajednice o važnosti baštine za lokalni razvoj. • Provoditi arheološka istraživanja i pripremati projektnu dokumentaciju prema financijskim mogućnostima • Uspostaviti mehanizam redovnog održavanja kulturne baštine (posebno one spremne za posjećivanje), postavljanjem smjerokaza i info ploča • Provoditi kontinuirano osmišljavanje programa valorizacije kulturne baštine (radionice, manifestacije, festivali, znanstveni skupovi, programi za djecu predškolske i školske dobi i dr.) • Promovirati baštinu i kulturnu ponudu Grada Benkovca na sustavan način i ovisno o ciljanim posjetiteljima
FAZA II	U Fazi II, nakon što je svijest lokalnih dionika ojačana i pobuđen interes za sudjelovanje u procesima zaštite, očuvanja i valorizacije kulturne baštine i nakon što su ojačani kapaciteti Zavičajnog muzeja Benkovac, muzej preuzima ulogu koordinatora partnerstva za upravljanje kulturnom baštinom Grada Benkovca. U slučaju potrebe definiranja pravnog oblika partnerstva, može se koristiti pravni oblik udruge koji je reguliran Zakonom o udrugama (NN 74/14, 70/17) ili potencijalno neki drugi oblik modela partnerstva⁴¹. Uspjeh ove faze ovisi o kontinuiranoj komunikaciji između članova partnerstva. Zavičajni muzej kao koordinator u ovom slučaju djeluje u ulozi svojevrsnog referentnog i administrativnog centra iz kojeg koordinira partnerstvom i nadzire provedbu aktivnosti na terenu. Podršku u njegovom radu osiguravaju partneri radom kroz dogovorene sekcije (npr. promocija, organizacija kulturnih i edukativnih manifestacija, razvoj kulturno turističke ponude i sl.). Kako bi se uspostavila i provela ova druga faza nužno je provesti slijedeće aktivnosti: • Identifikacija i uspostava mreže lokalnih dionika / partnera (vlasnici kulturnog dobra, kulturno umjetnička društva, udruge, Turističke zajednice, lokalni proizvođači, ugostiteljski i turistički sektor i dr.) • Zajednički razvoj programa zaštite i valorizacije kulturne baštine Grada Benkovca. • Širenje mreže partnerstva

⁴¹ Prema institucionalnom pluralizmu: Razvoj društveno–kulturnih centara, Zaklada Kulturna Nova, 2015 • **Model hibridizacije** – partnerstvo javnog i civilnog sektora u suosnivanju i suupravljanju novom zajedničkom institucijom koja preuzima ulogu upravljanja javnim resursom • **Model zajedničkog upravljanja** – formiranje zajedničkog tijela upravljanja javnim resursom u kojemu je jednak broj predstavnika javnog i civilnog sektora • **Model suradničkog upravljanja** – partnerstvo javne ustanove s određenim brojem organizacija civilnog društva u svrhu zajedničkog upravljanja korištenjem prostora u javnoj infrastrukturi koja je u nadležnosti javne ustanove • **Model proširene suradnje** – suradnja javnog i civilnog sektora uspostavljena je isključivo na razini davanja javnog resursa civilnom sektoru na upravljanje i korištenje na određeno vrijeme bez naknade uz obavezu javnog sektora da pokriva dio materijalnih troškova korištenja infrastrukture, a civilni sektor osigurava javnu namje–nu (kulturnu i društvenu) prostornog resursa • **Model nove javne kulture** – transformacija postojećeg centraliziranog modela upravljanja javnim kulturnim ustanovama prema uspostavljanju demokratizirane strukture upravljanja. Uključivanjem predstavnika organiziranog civilnog društva i građana u članstvo upravnih vijeća osiguralo bi se sudjelovanje različitih dionika u upravljačkoj strukturi.

Pretpostavka **održivosti** ovakvog participativnog (partnerskog) modela upravljanja kulturnom baštinom Grada Benkovca može se osigurati kroz različite načine prikupljanja financijskih sredstava:

- naplatom ulaznica
- naplatom sudjelovanja u kulturnim programima
- provizijom na prodaju suvenira i lokalnih proizvoda i dr.
- donacijama i sponzorstvima
- sufinanciranjem kroz EU i nacionalne programe (za projekte unaprjeđenja rute)
- uspostavljanjem programa „*adopt heritage*“ (usvoji baštinu)
- članarinom (ukoliko se dogovori formiranje udruge u Fazi II)

Poseban potencijal za ostvarivanje veće održivosti nalazi se u razvoju edukativnih programa i programa posjeta za djecu predškolske i školske dobi. Prilikom kreiranja takvih programa važno je iste i promovirati turističkim agencijama koje su specijalizirane za školske ekskurzije. S tim u vezi u nastavku se donosi popis nekih od značajnijih nacionalnih turističkih agencija. Zbog trenutnog nereguliranog i u može se reći zastarjelog pristupa školskom turizmu, bitno je pronaći turističke agencije koje su usmjerene na inovativne aranžmane i novi pristup u promociji ove ponude .

U Prilogu III daje se popis turističkih agencija specijaliziranih za dječje ekskurzije.

Drugi potencijal za osiguranje prihoda je kroz razvoj ponude kulturnog i naročito kreativnog turizma te volonturizma. Zavičajni muzej Benkovac kao koordinator partnerstva zakonski ne smije obavljati usluge organiziranja, prodaje i provedbe paket-aranžmana za obilazak kulturnih dobara, već te usluge (sukladno Zakonu o pružanju usluga u turizmu NN130/2017) mogu pružati turističke agencije. Članovi partnerstva mogu očekivati povećanje prihoda od pružanja vlastitih usluga (naplata ulaznica, pružanje usluga vođenja, pružanja usluga smještaja, hrane i pića, i dr.) ili prodaje proizvoda kao sastavnog dijela paket aranžmana. U samo partnerstvo je poželjno uključiti lokalnu turističku agenciju koja bi na korist i u suradnji svih partnera definirala paket aranžmane za različite ciljane skupine, ali i druge stručnjake koji bi se uključili u interpretaciju kulturne baštine kroz suvremene metode i alate.

Međutim, pri formiranju ponude kulturnog turizma, nužno je posvetiti pozornost prihvatnim kapacitetima kulturne baštine grada Benkovca kako bi se spriječio negativni utjecaj turizma na samu baštinu, ali i lokalnu zajednicu.

Dodatni potencijal leži u integriranim turističkim proizvodima koji povezuju kulturnu i prirodnu baštinu. Tu se prvenstveno misli na ponudu vezano uz biciklističke rute te druge oblike ponude koji se mogu promovirati na mrežnim stranicama i društvenim mrežama Zavičajnog muzeja Benkovac i Turističke zajednice Grada Benkovca, ali i na drugim relevantnim stranicama i mrežama Zadarske i Šibensko-kninske županije s ciljem privlačenja šireg kruga posjetitelja.

Monitoring i izvještavanje

6. Monitoring i izvještavanje

Za provedbu i kontinuirano praćenje provedbe plana formirat će se Provedbeno tijelo – koordinator provedbe koje će biti sastavljeno od ključnih predstavnika iz Zavičajnog muzeja Benkovac, Grada Benkovca (Upravni odjel za gospodarstvo, društvene i komunalne djelatnosti), Turističke zajednice Grada Benkovca te nekolicine stručnih predstavnika. Struktura, način djelovanja i nadležnosti definirat će se posebnim aktom koji se predlaže Gradonačelniku.

Provedbeno tijelo će po načelima integriranog upravljanja razvojem biti odgovorno tijelo za koordinaciju provedbe Plana upravljanja, monitoring i periodično izvještavanje. Provedba i nadzor Plana vršit će se na temelju strateškog okvira - ciljeva i mjera, odnosno na temelju operativnog, akcijskog plana koji definira ključne aktivnosti/projekte s nositeljima, troškovnikom, izvorima financiranja i indikatorima provedbe. Benchmark je utvrđen ovim Planom naročito za kulturna dobra odnosno lokalitete koji su podijeljeni u tri stupnja prema razini zatečenosti, ali i za trenutnu kulturnu ponudu te smještajne i druge kapacitete te će služiti kao osnova za procjenu uspješnosti i ostvarivanje konkretnih rezultata i *outputa*.

Tijekom provedbe osigurat će se i način informiranja o provedenim aktivnostima s podacima o nositeljima provedbe, uključenim financijskim sredstvima (i njihovim izvorima) te ostvarenim ili očekivanim rezultatima.

Praćenje provedbe obavljat će se kontinuirano tijekom čitavog razdoblja provedbe (od 2019 – 2024 godine), a o rezultatima provedbe jednom godišnje će se izvijestiti Gradonačelnik i Gradsko vijeće osim ako to nije Aktom drukčije navedeno. Osim službenog izvješća, podnositi će se i kraća periodična ili polugodišnja izvješća sa rezultatima rada i prijedlogom koraka/financiranja u sljedećem periodu. Ova se izvješća podnose Gradonačelniku.

Na kraju provedbenog razdoblja provest će se nezavisna evaluacija Strateškog i akcijskog plana koju će provesti nezavisni evaluatori, stručnjaci iz relevantnih struka vezanih uz kulturu i turizam. Evaluatori će se birati na temelju javnog natječaja.

7. Literatura

Ustav RH

Zakoni:

- Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, NN 151/03; NN 157/03 Ispravak, NN 87/09, NN 88/10, NN 61/11, NN 25/12, NN 136/12, NN 157/13, NN 152/14 i 44/17)

Pravilnici:

- Pravilnik o iskaznici i znački inspektora zaštite kulturnih dobara te načinu vođenja očevidnika o obavljenim pregledima (NN 117/12, NN 124/12- Ispravak)
- Pravilnik o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 74/03, NN 44/10)
- Pravilnik o postupku i načinu izdavanja dopuštenja za obavljanje podvodnih aktivnosti u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske u područjima gdje se nalaze kulturna dobra (NN 22/09, NN 36/11, NN 58/14)
- Pravilnik o arheološkim istraživanjima (NN 102/10)
- Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske (NN 89/11, NN 130/13)
- Pravilnik o stručnim zvanjima u konzervatorsko-restauratorskoj djelatnosti te uvjetima i načinu njihova stjecanja (NN 59/09, 117/12, NN 57/13)
- Pravilnik o određivanju kulturnih predmeta koji se smatraju nacionalnim blagom država članica Europske unije (NN 38/04)
- Pravilnik o sadržaju, obliku i načinu izdavanja službene iskaznice službenika Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i službene iskaznice službenika Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu (NN 110/04)
- Pravilnik o mjerilima za utvrđivanje vrijednosti pokretnina koje imaju kulturnu, umjetničku ili povijesnu vrijednost (NN 77/04)
- Pravilnik o označavanju nepokretnih kulturnih dobara i objekata u kojima su smještene zbirke kulturnih dobara (NN 12/06)
- Pravilnik o uvjetima za davanje dozvole radi izvoza i iznošenja kulturnih dobara iz Republike Hrvatske (NN 75/13)
- Pravilnik o upisniku koncesija na kulturnom dobru (NN 77/15)
- Pravilnik o načinu vođenja i sadržaju upisnika i evidencije o prometu pokretnim kulturnim dobrima i drugim kulturnim predmetima koji imaju umjetničko, povijesno, arheološko i drugo značenje (NN 77/15, 110/16)
- Pravilnik o uvjetima, načinu i postupku čuvanja i korištenja dokumentacijske građe (NN 77/15)
- Pravilnik o dokumentaciji za izdavanje prethodnog odobrenja za radove na kulturnom dobru (NN 134/15)
- Uredba Vijeća (EZ) br. 116/2009 od 18. prosinca 2008. o izvozu kulturnih dobara
- Provedbena Uredba Komisije (EU) br. 1081/2012 od 9. studenoga 2012. godine za potrebe Uredbe Vijeća (EZ) br. 116/2009 o izvozu kulturnih dobara (kodificirani tekst)

Međunarodni pravni propisi:

- Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti podvodne kulturne baštine, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 10/04
- Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba i Protokol u vezi sa zabranom izvoza kulturnih dobara s okupiranih teritorija, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 12/93 i 6/02 objava

- Konvencija Vijeća Europe o zaštiti arhitektonskog blaga Europe, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 6/94
- Zakon o potvrđivanju UNIDROIT-ove Konvencije o ukradenim ili nezakonito izvezenim kulturnim dobrima, sklopljen u Rimu 24. lipnja 1995, Narodne novine ,Međunarodni ugovori, 5/00, 6/02 objava
- Zakon o ratifikaciji Europske konvencije o zaštiti arheološke baštine (revidirana) iz 1992. godine sastavljene u Valetti 16. siječnja 1992. godine, Narodne novine , Međunarodni ugovori, 4/04 i 9/04 objava
- Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, Narodne novine, Međunarodni ugovori br. 5/05,5/07-objava
- UNESCO-va Konvencija o mjerama zabrane i sprečavanju nedozvoljenog uvoza, izvoza i prijenosu vlasništva kulturnih dobara, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 12/93
- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine, Narodne novine Međunarodni ugovori 12/93
- Uredba o objavi Sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Sjedinjenih Američkih Država o zaštiti i očuvanju određenih kulturnih dobara Narodne novine, Međunarodni ugovori 9/06, 2/07-objava
- Zakon o potvrđivanju drugog Protokola uz Konvenciju za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (NN Međunarodni ugovori, br.11/05)
- Zakon o potvrđivanju Okvirne konvencije Vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za društvo (NN Međunarodni ugovori 5/07)
- Zakon o potvrđivanju Konvencije o europskim krajobrazima (NN; Međunarodni ugovori, br. 12/02)

Relevantne strategije i drugi strateški dokumenti i planovi:

- Europa 2020, Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast, Europska komisija
- 2030 Agenda for Sustainable development, Europska komisija
- Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, Ministarstvo turizma, travanj 2016
- Vodič za volonturistička putovanja, Inovacije u održivom turizmu, Vodič je nastao u sklopu projekta "Otvorite granice za pustolovine i nove mogućnosti putovanja" koji se provodi na području Dubravačko neretvanske županije i priobalja Crne Gore i Cetinja.
- Županijska razvojna strategija Zadarske županije do 2020, ZADRA; Zadarska županija, 2016. god.
- Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije 2013.-2023.
- Operativni plan razvoja cikloturizma Šibensko-kninske županije, 2018. - 2020., 2018. god.
- Plan prostornog uređenja Grada Benkovca, 4. izmjene i dopune, 2017. godina
- Strateški program ukupnog razvoja Grada Benkovca 2012-2016, Grad Benkovac, lipanj 2012.
- Plan razvoja turizma destinacije Benkovac, Institut za turizam, 2005
- Intervencijski plan Grada Benkovca, Grad Benkovac, Ministarstvo regionalog razvoja i fondova EU
- Relevantni dokumenti Zavičajnog muzeja Benkovac, <http://www.benkovac.hr/ustroj/ustanove-i-poduze%C4%87a/zavi%C4%8Dajni-muzej>
- Relevantni materijali Turističke zajednice grada Benkovca, <http://www.tz-benkovac.hr/>

PRILOG I

PRIJEDLOZI ZA IZRADU TEMATSKIH KULTURNO - TURISTIČKIH RUTA I PROIZVODA SA PRIMJERIMA DOBRE PRAKSE U HRVATSKOJ I EUROPI

Tablica 24. Prijedlozi kulturno-turističkih ruta i proizvoda

KULTURNO-TURISTIČKI PROIZVODI	OPIS AKTIVNOSTI	NIVO VAŽNOSTI	LINKOVI – PRIMJERI
Asseria Nuova kao jedan od najznačajnijih kulturno povijesnih lokaliteta benkovačkog područja	• Valorizacija • Brendiranje • Promocija • Suveniri, mape, online marketing • Programi za vrtiće i škole		• Rimski vojni logor Tilurium (selo Gardun u blizini Cetine) - analogno je jer je i Aserija u jedno vrijeme bila visinska rimska vojna utvrda https://www.facebook.com/Arheolo%C5%A1ki-lokalitet-Tilurij-Gardun-593932817428261/ • Muzej triljskog kraja – Facebook objave na teme: npr. "Što je nosio rimski vojnik?" ili pričanje priča o rimskom žabcu iz logora koji vodi djecu u razgledavanje logora danas. Također, brendirali su cijelo područje projektom "TRILJSKI KRAJ - ARHEOLOŠKI RAJ". Prošle je godine u njihovom muzeju održano i predavanje pod naslovom "3LJ: destinacija arheološkog turizma – perspektiva i pogledi", https://www.facebook.com/events/246943472464011/ • Sličan je i rimski logor Burnum iako nije dobro prezentiran i brendiran. Međutim, i Asseria i Burnum i Tilurij i Nezakcij su lokaliteti slične namjene: u prapovijesti utvrde, tzv. „hillforts“, nastanjivali ih ilirska plemena (Histri, Liburni itd.), a život su nastavili i u antici kada su ih Rimljani zapravo i jače utvrdili i kada su bili gradovi/logori

		na tadašnjim bitnim prometnicama. Iz toga bi se moglo povezati barem ta 4 lokaliteta sa sličnom funkcijom i sličnom sudbinom u projekt oživljavanja Ilira i Rimljana, gdje bi mogla sudjelovati i Asseria – potencijalni projekt za EU fondove. Projekt "Danube Limes Brand - Extension of the Danube Limes World Heritage in the Lower Danube" (Aus, Slo, Mađ, Srb, Bug, Rum) - zanimljivo jer osim što promoviraju zajedničko nasljeđe dunavske regije, održavaju i zasebna događanja na nacionalnom nivou. http://danubelimesbrand.org/links/
Kulturno-turističke rute: 1. <i>Tematska ruta „Starih antičkih i srednjovjekovnih gradova na prostoru Grada Benkovca – od mora do Velebita preko Ravnih Kotara i Bukovice“</i> 2. <i>Nova Tematska ruta na temu: „Knez Branimir i srednji vijek ili Srednjovjekovnim putevima ili Putevima iz vremena kneza Branimira“, - ostalu ponudu bazirati na ovoj temi.</i>	• Valorizacija i razvoj tematske rute • Brendiranje • Promocija • Suveniri, mape, online marketing • Programi za vrtiće i škole Nacionalni Europski	• <i>Glagoljica - U Baškoj razvijena i interpretirana staza glagoljice koja se koristi i promovira na razne načine – od radionica učenja glagoljičkog pisma do suvenira i nakita sa glagoljicom pa do šetnica sa glagoljaškim kamenim skulpturama...http://www.tz-baska.hr/en/otkrijite-basku/bascanska-staza-glagoljice/</i> • Tematska ruta „<i>Putevima Frankopana</i>“ u koje su uključene brojne utvrde iz toga vremena, pješačke i biciklističke staze, slično kao i Benkovac. http://frankopani.eu/en/. Utvrde su označene i prezentirane, a nude i suvenire kao npr. majice s logom Frankopana, zatim „frankopanski čaj“ od lokalnog bilja s Kvarnera i dr.

3. Nova Tematska ruta na temu <i>igara i zabave na fortifikacijama</i> -	• Mogućnost interpretacije kroz različite igre koje na zabavan način doprinose s jedne strane upoznavanju s poviješću, a jedinstvenom turističkom doživljaju s druge strane. U tom smislu moguće ih je povezati u europskom kontekstu i kroz različite itinerare – detaljniji primjeri u Prilogu I. Npr. – Hohenwerfen dvorac – Utvrda Königstein; Utvrda Olomouc
Kreativne radionice i kampovi koji se mogu povezati sa nematerijalnom kulturnom baštinom – primjeri dole..	Regionalni Nacionalni EU
Suhozid • Održati sljedeće prvenstvo Hrvatske u izgradnji suhozida u Benkovcu ili na drugim adekvatnim lokalitetima. • Organizirati međunarodni kamp za izradu suhozida po uzoru na Mallorcu	Regionalni Nacionalni EU Međunarodni <u>Hrvatska</u> Hrvatsko prvenstvo na Murteru u izgradnji suhozida i druge radionice u organizaciji udruge ARGONAUTA i 4 GRADA DRAGODID. • http://www.dragodid.org/radionica-olipski • http://www.suncanavura.hr/site/stranice/hrvatska/aktivnosti/HR_suhozid.php?lang=HR&vi=C&oi=C-3&si=3suhozidi/ • http://www.dragodid.org/dogadaj/?event=38 • http://www.pp-ucka.hr/kamp-suhozida-petrebisca-2018/ • http://www.dragodid.org/najava-obnova-suhozida-u-paklenici/ • <u>Mallorca</u> • http://www.dragodid.org/najava-medunarodni-suhozidni-kamp-na-mallorci/

Keramika (povijesna)	Povezati sa povijesnom tradicijom izrade keramike	Regionalni Nacionalni	https://www.studiainitalia.com/en/courses/study-abroad-https://www.studiainitalia.com/en/study-in-italy/craft-courses/in-florence/sculpture-course-in-florence/
Kamenklesarstvo	- Povezati sa povijesnom tradicijom kamenoklesarstva koje potječe još iz Asserie (izrada cipusa, vrste liburnskog nadgrobnog spomenika te drugih kamenih spomenika: portretne stele, dekorativni ukrasi s javnih zdanja, žrtvene are i brojni drugi. - Povezati temu Branimira (Šopot) i uklopiti okolne lokalitete i crkve, zajedno sa klesarstvom i suhozidima u priču o ranom srednjem vijeku u Hrvatskoj (npr. klesarstvo, suhozidi, pečenje, izrada nakita iz tog vremena), radionice i degustacija srednjevjekovne hrane i pića, radionice folklor	Regionalni Nacionalni EU Međunarodni	- Praktična nastava o kamenu organizirana u Posušju: http://www.eu-kamen.com/Novosti/tabid/63/articleType/ArticleView/articleId/142/U-Posusju-otvorena-klesarska-radionica-za-prakticnu-nastavu-i-prezentirana-analiza-stanja-u-sektoru-kamena.aspx. - U Arheološkom Muzeju u Zagrebu već se godinu dana održava projekt vezan za kneza Branimira i njegovo doba, na temelju jednog jedinog natpisa s imenom Branimira i godinom 888. – cijela godina predavanja, radionica za djecu i odrasle, http://www.amz.hr/naslovnica/branimirova-godina.aspx Drugi primjeri: https://www.youtube.com/watch?v=ZknJp0I49K4 http://stoneinspain.org/page2.htm https://www.studiainitalia.com/en/courses/study-abroad-https://www.studiainitalia.com/en/study-in-italy/craft-courses/in-florence/sculpture-course-in-florence/ - Razni tečajevi: https://www.craftcourses.com/categories/stone-

	(ples i ožkanje). • Pripremiti program sa Srednjom školom Kneza Branimira, ali i srednjom klesarskom školom (Puščišća, Splitsko-dalmatinska županija) koji bi mogli sudjelovati kao predavači, mentori, ali i sudionici. • Pripremiti godišnji program		carving-lettering-walling/stone-carving - razni tečajevi po raznim cijenama (od 60 – 400 EUR) • https://westcorkstonesymposium.com/event/stone-carving-workshops-day-tickets/
Arheološki kampovi i radionice – eksperimentalna arheologija (npr. utvrda Kličevica-Rašević, idealan lokalitet za arheološka istraživanja)	• Jednostavne i atraktivne radionice i ljetni, po mogućnosti međunarodni kampovi koji bi ugostili stručnjake, arheologe i druge te oživjele lokalite u off sezoni (moguće su radionice od travnja do studenog). • Potrebna atraktivna i vizualna online promocija te ponuda kroz škole te turističke i druge mreže. • Pripremiti interaktivna i atraktivna izdanja za djecu – male arheologe (u suradnji sa školama, Fakultetima)	Regionalni Nacionalni EU Međunarodni	• http://www.arheofakt.si/eksperimentalna-arheologija/ • http://www.street-archaeology.com/ • http://www.arheofakt.si/eksperimentalna-arheologija/ • Utvrda Kličevica – Rašević kod Benkovca – idealan lokalitet za arheološka istraživanja • http://www.amz.hr/naslovnica/izdavastvo/izdanja-za-djecu.aspx

Ojkanje	- radionice ojkanja su već održavane, potencijalno gurati u reklamne materijale Dalmacije i zaleđa kako bi se digla vidljivost - Ojkanje - http://www.057info.hr/vijesti/2016-08-25/naradionicu-ojkanja-dolaze-sudionici-iz-5-drzava	Nacionalni EU	https://tribalingual.com/ Zanimljiva platforma koja valorizira, štiti i promovira zaboravljene tradicije, običaje i nematerijalnu kulturnu baštinu na nov i atraktivan (i komercijalan) način kroz online radionice. Moguće je ponuditi razne običaje od glazbe i veza do kuhanja, mode, jezika i dr. - Jodlanje, Austria - populariziralo se je kroz reklame i filmove
Nijemo kolo	narodni ples koji se najčešće izvodi u dalmatinskoj Zagori. U studenom 2011. UNESCO je uvrstio nijemo kolo u svoj popis nematerijalne kulturne baštine.	Nacionalno Europsko	- Lado electro 2.0 –tradicionalno kolo popularizirano kod mlađe generacije http://www.lado.hr/novosti/novi-album-lado-electro-2.0-memorabilum-u-prodaji/ - Drugi tradicionalni plesovi popularizirani kroz medije, filmove i popularne „sapunice“ (flamenco, Turski trbušni ples)
Manifestacije - Benkovački sajam - Dani vranskih vitezova - Dani Benkovačkog prasnaca - Benkovac fest, - Večer klapske pisme, - Smotra folklora „Benkovac u susret Božiću“ - Benkovački karneval	Objediniti manje manifestacije u jednu prepoznatljivu koja će privući veći broj posjetitelja iz šire regije – nadogradnja na Benkovački sajam sa novim sadržajima i ponudom (kombinacija gastro-eno, kreativnih radionica, sportsko-rekreativnog sadržaja - biciklističke, trail ili	Regionalni Nacionalni	Benkovac ima desetke manjih sajмова i manifestacija koje može ujediniti u jedan ili dva veća događaja godišnje ili sjediniti više gastro manifestacija u jednu, s obzirom na godišnja doba održavanja.

	triatlon/alternaton utrke)		
Autohtoni suveniri Primjeri: • Četverokuki vez • Replike staklenih posuda s Aserije punjene vinom Benkovački rose • Benkovački prsnac (prodaje se u Zagrebu u renomiranim restoranima)⁴²	• Jačanje vidljivosti i prodaja u prepoznatljivim restoranima i na drugim prodajnim mjestima u Zadru, Šibeniku, Splitu, Dubrovniku, Zagrebu i šire • Sajmovi • Online prodaja • Povezivanje sa lancima i/ili tvrtkama kao Croatia Airlines – sudjelovanje na javnim natjecajima		• http://www.paprenjak.hr/ tradicionalni kolačići od cimeta i meda, jako dobar vizualni identitet i priča - prodaje se i u DM-u, kroz Croatia Airlines, ima potencijala za daljnje širenje i brendiranje • http://pasteisdebelem.pt/en/ - poznati portugalski kolačić od jaja i cimeta, jednostavna proizvodnja, odlično brendiran i lako dostupan. • https://www.sava-hotels-resorts.com/en/sava-hoteli-bleed/gastronomy/the-original-bleed-cream-cake - brendirana od strane hotelskog lanca i na taj je način stekla popularnost. (Samoborska kremšnita – sličan proizvod).
Storytelling	• Osmišljavanje i uprizorenje priča, legendi i mitova na zanimljiv i interaktivan način – kroz izvedbe ali i kroz digitalnu interpretaciju.	Regionalni Nacionalni EU	„Istra inspirit“ - model brendiranja destinacije - model uprizorenja povijesnih događaja na raznim istarskim lokalitetima http://istrainspirit.hr/en/
Interpretacija priča o povijesnim ličnostima	• Prikupljanje materijala • Interpretacija (<i>living history</i> i digitalna) • Izrada turističkih proizvoda i suvenira (npr. ponuda sladoleda)	Lokalni Regionalni	Udruga CroCultour, Osijek u suradnji s tvrtkom Pointers Travel u ambijentalnom krajoliku barokne osječke Tvrđe pomoću kamere koja snima 360 stupnjeva zabilježila je scene iz scenarija „Zaboravljena Tvrđa“. Posjetitelj pomoću VR naočala može uživati u kadrovima u kojima

⁴² <https://www.jutarnji.hr/dobrahrana/price/benkovacki-prsnac-pucko-jelo-dalmatinskog-zaleda-ponovno-postaje-popularno/5709407/>

	carice Sissy u lokalnim slastičarnicama); druge priče o znamenitim osobama benkovačkog kraja		se susreće s povijesnim ličnostima. https://crocultour.com/zaboravljena-tvrda/
Programi za vrtiće, osnovne i srednje škole	Primjer interpretacije legendi TZGB (Vila u Velešovu): http://www.tz-benkovac.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=95&Itemid=78	Lokalni Regionalni Nacionalni	Primjer Istra Inspirit - izvedbe prilagođene djeci vrtićke i školske dobi. Zabavne predstave na razne teme (mitovi, legende, povijesne priče) uključuju i interaktivne radionice u kojima djeca sudjeluju u svakom koraku realizacije te komuniciraju međusobno i s animatorima, razvijajući pritom društvene i komunikacijske vještine. <i>Cilj je zainteresirati djecu za istarsku kulturu i baštinu te pobuditi u njima maštu i želju da i sami nastave otkrivati čari Istre.</i> http://istrainspirit.hr/za-koga/skole-i-vrtici/ Primjer radionica u prirodi koje se također mogu uklopiti sa kulturnim izvedbama i predstavama – cilj je iskustveno učenje, https://www.google.hr/search?q=outwardbound+croatia&oq=outward&aqs=chrome.1.69i57j69i59.2287j0j1&sourceid=chrome&ie=UTF-8
Biciklističke rute (do sada obilježeno 124 km biciklističkih ruta) 1. Ruta Putevima baštine od antičke luke do liburnsko-rimskog grada Asseria i benkovačkih kamenoloma:	• Mapiranje i ucrtavanje svih ruta na kartu • Vizualnija i jednostavnija/interaktivnija interpretacija • Signalizacija i info table • Promocija • Integracija sa drugom ponudom, smještajima i	Regionalni – županijski Nacionalni Europski (Eurovelo)	Ucrtano do sada za staze za područje Benkovca: • http://www.dinaridestrails.org/mapa/ • http://www.dinaridestrails.org/staze/stankovci-benkovac/ • http://www.dinaridestrails.org/staze/ravni-kotari-bike-wine/ • http://www.dinaridestrails.org/staze/stankovci-

2. Ruta Po „Via Magni“ uz srednjevjekovne crkve i gradine do kanjona Karišnice i najmanjeg hrvatskog mora	sadržajima	mtb-maraton-2014/
3. Ruta U potrazi za srednjevjekovnim utverdama Karin, Nadin, Kličevica i kanjonom rječice Karišnice:		
4. Ruta Kroz kanjon rijeke Karišnice		

Primjeri dobre prakse:

1. Zadarska županija

<http://www.zadarbikemagic.com/>

- Podjela na MTB, Cestovni i za obitelj. Po dužini i težini terena. Sveukupno 48 različitih staza.
- Detaljan GPX log i informacije o stazi i terenu. Brendirane i kroz kratku priču (prekratku) <http://www.zadarbikemagic.com/price/>
- Manji popis smještaja hotelskih lanaca i kampova. Nema apartmana i ostalih manjih privatnih smještaja. Nema obilježja odredišta, navedenih kulturnih znamenitosti niti gastro ponude.
- Zanimljiva informativna brošura na svakoj od staza sa elementima staze ali nema interaktivne mape niti popisa obilježja pokraj kojih se prolazi. Sve staze su kružne i sve počinju i završavaju u županiji.
- (Ne vidi se hoće li se stranica još nadograđivati, ali je bila dio plana koji je 2017. završio)

2. Šibensko-kninska županija

Imaju detaljan Operativni plan razvoja cikloturizma Šibensko-kninske županije 2018. - 2020.

http://sibensko-kninska-zupanija.hr/upload/natjecaji/919/OP_cikloturizma_Sibensko-kninske_zupanije.pdf

Portali za promociju cikloturizma:

<http://www.bikeandhike.hr/stranice/staze/4.html>

Staze su podjeljene na lagane, srednje i teške. Na blizinu gradova i na cestu i makadam. Ima upisane informacije visinske, težine terena i GPX log.

Na izborniku prema lokacijama (gradovima) kratko je, ali dobro opisano što se može vidjeti, od kulturnih spomenika, crkvice do hrane i pića. Također i

ponuda smještaja prema odabranoj lokaciji (ima apartmana koji su najčešći izbor na jadranskoj obali) i ponuda agencija za biking.

<http://www.bikeandhike.hr/stranice/primosten/32.html>

Nema interaktivnih mapa staza gdje je na mapi ucrtana i kulturna baština, gastronomska ponuda i smještaj.

Nema slika sa lokacija koje su na popisu zanimljivog za svaku destinaciju (npr slika kulturnih znamenitosti, vidikovaca, plaža, vinarija, agroturizma)

Drugi primjeri:

Slovenija - odličan primjer raznih detaljno razrađenih tura (od self-guided do guided) ovisno o interesima (cestovni, makadam, MTB)

<https://www.cyclingslovenia.com/self-guided>

Službena stranica slovenskog TZ-a koji ima interaktivni pristupi i interaktivnu mapu i brzo se dođe do svih informacija. Ovdje konkretno se može vidjeti kako su sve stvari za 'biking' na jednom mjestu. Hotelski smještaji koji su bike friendly, paketi vezani za sport i biking koje nude određeni smještaji tj hotelske kuće. Svi povezuju lokalno rekreaciju-outdoor i ostale znamenitosti.

<https://www.slovenia.info/en/things-to-do/active-holidays/biking>

Istra – jedina tvrtka za destinacijski menadžment u Hrvatskoj koja je osmislila raznoliku ponudu u domeni *outdoor* turizma i uspjela podići cikloturizam, ali i outdoor ponudu na svjetski nivo. <http://www.istria-bike.com/en> i <http://www.istria-outdoor.com/en/> Ulaganja u infrastrukturu osim od strane Istarske županije su primarno od strane privatnih ulagača, Valamar Group.

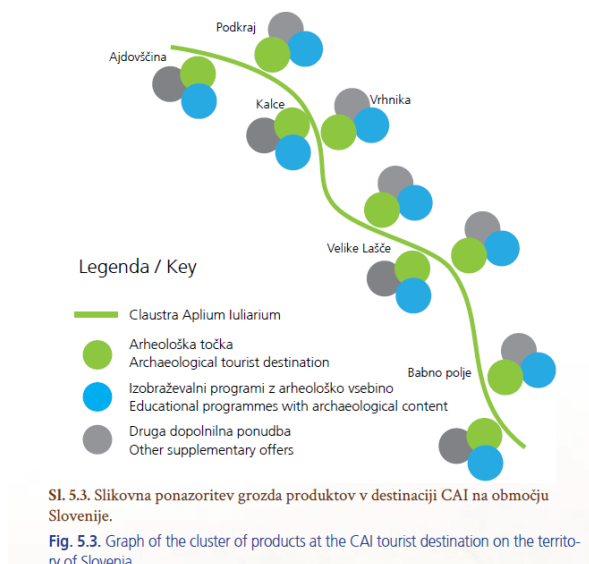
PRILOG II

DODATNI PRIMJERI DOBRE PRAKSE

1. HRVATSKA I SLOVENIJA

Claustra Aplium Iuliarum

- Naziv za skup od 20-ak utvrda i kaštela koji su u razdoblju kasne antike (4. st.) služile kao „kopneni limes“ ili granica za obranu Rimskog Carstva od naježda barbara, te se utvrde protežu kroz Sloveniju i nešto manje kroz Hrvatsku (npr. Rijeka-Trsat). Neke su od utvrda bolje istražene, neke lošije a neke su nedostupne za javnost uopće zbog lošeg očuvanja — slična situacija kao sa lokalitetima na području Benkovca
- U izvještaju o planovima revitalizacije Claustre, napisali su da i oni, kao što se navodi u strateškom planu za Benkovac, namjeravaju podijeliti područje Claustre u nekoliko zona, a na Slici 1. može se vidjeti kako oni predlažu prezentirati pojedine točke na lokalitetu gdje bi se nudila i gastronomska ponuda, suveniri, radionice itd. – što se sve može primijeniti i na Benkovac i rute koje su navedene u izvještaju („Via Magna“, „Uz rijeku Karišnicu“ itd), ali jednako tako i na potencijalne rute po gradu. (Na str. 153-154 u ovome izvještaju nalazi se detaljan plan razvoja i upravljanja ovim projektom po godinama). Dostupno na: https://www.academia.edu/9466289/Construction_of_the_Claustra_Aplium_Iuliarum_fortifications_historical_archaeological_and_numismatic_sources. In J. Kusetić ed. *Claustra Aplium Iuliarum - between Research and Management*. Ljubljana 2014. - pp. 112-132

Slika 6. Preuzeto iz Kusetić, J., Kos, P., Breznik, A., Stokin, M., *Claustra Aplium Iuliarum – Between Research and Management* (Ljubljana, 2014).

- u Hrvatskoj je nedavno pokrenut projekt CLAUSTRA+ (Hrvatski restauratorski zavod i slovenske institucije), s ciljem revitalizacije kasnoantičkom sustava kaštela, a nakon završetka projekta rezultati su im bili sljedeći: izložba, dokumentarni film, vodič po sustavu utvrda (za arheologe i ne-arheologe), arheološka istraživanja. Više o tome na: <http://www.h-r-z.hr/index.php/djelatnosti/razvojni-i-medjunarodni-projekti/projekt-claustra>

- Svake se godine na jednom dijelu Claustre (zida u Istri u sklopu Claustre) održavaju „Rimski dani“ – standardno kao i srednjovjekovni/viteški dani/Zmajurjevo u Zagrebu: ponuda je piće i hrana, rimski zanati, igre i radionice izrade odjeće, oružja, predstave i edukacija za djecu. Više na: <https://www.mojarijeka.hr/kultura/dva-zanimljiva-rimsko-prirodoslovna-događanja-za-vikend-u-studen-i-na-gumancu/>

2. SREDNJA EUROPA (arheološki parkovi: MAĐARSKA, NJEMAČKA I AUSTRIJA)

UTVRDE I FORTIFIKACIJE- razni sadržaji namijenjeni prvenstveno djeci i obiteljima (zabave i igre na temu utvrda)

Hohenwerfen dvorac – nalazi se u Austriji u blizini Salzburga, a nudi jedinstveno upoznavanje sa srednjovjekovnim životom i poviješću dvorca kroz revitalizaciju i interpretaciju viteških turnira, mačevanja, žonglerstva i obrta. Osim toga moguće je pogledati i doživjeti uprizorenje fantastične mistične bajke, a posebna atrakcija je dnevna predstava sa sokolima. Višestoljetna tradicija sokolarstva iskorištena je na način da se kroz posebnu predstavu gdje sokoli imaju glavnu ulogu, te zajedno sa obučenim trenerima izvode uigrane trikove iznad litica. Također se organiziraju zabavna sudjelovanja u lovu sa sokolima za djecu.

Cijene ulaznica kreću su od 12 do 15,50 eura (ovisno da li je karta kupljena on line ili u dvorcu) za odraslu osobu ili 30,50 odnosno 36,50 eura za obiteljsku ulaznicu. Ciljana publika su prvenstveno djeca i obitelji.

Utvrdä Königstein – u Njemačkoj blizu Dresdena, jedna je od fascinatnih planinskih utvrda. Nudi posebno osmišljen zabavni program za djecu, a uključuje avanturističku igru u kojoj mrzovoljni zapovjednik ne može naći ključeve dvorca, a zabavni lopov bježeći zajedno s djecom vodi ih na ekspediciju po dvorcu obavijenom i uronjenom u mističnu i bajkovitu atmosferu. Osim toga, moguće su i vođene ture u kojoj glavni ključar dvorca priča zabavne priče o životu vojnika u prošlosti, a za specijalne događaje poput dječjih rođendana u ponudi je posebna igra pod nazivom „Velika utvrda za male istraživače“.

Cijene ulaznica kreću se u sezoni (ljetu) od 10 eura za odrasle i djecu iznad 6 godina do 25 eura za obitelj, dok su van sezone nekih 10% jeftinije. Ponuda obiluje i specijalnim događanjima poput festivala, izložbi, koncerata i slično i posebno se plaćaju (cijena ulaznica za festival za odrasle kreće se oko 17 eura i sl.). Ponuda je prvenstveno namijenjena obiteljima i djeci.

Olomouc – fantastična utvrda u današnjoj Češkoj koja je za vrijeme revolucije 1848. godine i sukoba između pruske i habsburške dinastije služila kao sklonište za carsku obitelj. Kao posebna turistička ponuda na raspolaganju je besplatna digitalna aplikacija Olomouc Labyrinth – koja svim ljubiteljima igrice i aplikacija nudi da na nov način istraže i nauče više o povijesti utvrde. Radi se o 3D putovanju kroz labirint dizajniran prema modelu gradu lociranom na Gornjem Trgu. Cilj igre je skupiti zvijezdice u labirintu izbjegavajući detoniranje bombi koje su postavljene po putu. Igrica ima 16 različitih nivoa koji se nadovezuju jedan iza drugog. Nakon svakog uspješno završenog nivoa, prikazuju se interesantne fotografije grada.

Keszthely Fenekpuszta - kasnoantička i ranosrednjovjekovna utvrda-logor na Balatonu. Zahvaljujući dobroj očuvanosti lokaliteta nije bilo potrebno previše ulagati u konzervaciju i restauraciju – pretvorena u arheološki kamp

http://www.fenekpusztacastrum.com/park_en.html#section_02_jump

ARHEOLOŠKI PARKOVI

Takvi arheološki parkovi, pogotovo oni iz Rimskog doba, jako su popularni i uspješno interpretirani u Europi:

Szazhalombatta u Mađarskoj (doduše željeznodobna gradina sa rekonstrukcijom kuća) (https://www.tripadvisor.com/Attraction_Review-g3339651-d12502956-Reviews-Archaeological_Park-Szazhalombatta_Pest_County_Central_Hungary.html, ne mogu naći službenu stranicu)
Xanten u Njemačkoj (http://www.apx.lvr.de/en/lvr_archaeologischer_park/archaeologischer_park.html)
Saalburg u Njemačkoj (http://www.saalburgmuseum.de/english/sb_en_home.html) i
Carnuntum u Austriji (<https://www.carnuntum.at/de>)

- Često imaju razna događanja npr. kao i Andautonija u Zagrebu i temelje se na organizaciji arheoloških iskopavanja i arheoloških škola (za ne-arheologe ali i arheologe), radionica i edukacija za školske „dane u prirodi“.
- Također svaki lokalitet ima **gift-shop** — svakako bi se moglo uklopiti u Benkovac, moglo bi se ponuditi lokalno izrađeni nakit iz doba srednjega vijeka, proizvode lokalnih OPG-ova, čipku, smokve (ima ih 50 vrsta) (koje bi se onda prezentirale kao nešto posebno jer ih je iz Ravnih Kotara donio Hrvat u Kaliforniju po prvi put sredinom 20. st.), suveniri od benkovačkog kamena

3. VELIKA BRITANIJA

HADRIAN'S WALL COUNTRY

- Rimski zid koji je branio od barbarskih provala sa sjevera Velike Britanije, dosta je dijelova zida i utvrda i zgrada uz njega restaurirano i u odličnom stanju.
<http://hadrianswallcountry.co.uk/>
- Na stranicama nude posebne rute na kojima se uglavnom mogu istražiti rimske utvrde, ali su ucrtni i ostali objekti na karti (srednjovjekovne utvrde itd). Ponuda za pješačke ture stazama uz Zid je isto odlična, nude se različite outdoor aktivnosti (bicikliranje, golf), posjete zanimljivim gradićima i selima u okolici, ugostiteljska i smještajna ponuda – slično kao i TZ Benkovac.
- Od smještajnih kapaciteta nude se kampovi ili renovirane stare kuće (barns) – koje pružaju okus i dojam prošlosti (slično tradicionalnoj pučkoj gradnji Benkovca).
- Nude „*itineraries*“ koje su predviđene posebno za djecu, koje su više za one aktivnijeg duha, neke koga više zanima rimska povijest itd.
<http://hadrianswallcountry.co.uk/visit/itineraries>.
- Volontiranje igra veliku ulogu u arheološkim istraživanjima na više lokaliteta na Hadrijanovom zidu.

ANTONINE'S WALL

- Jako slično kao i Hadrijanov zid, ali i bolje prezentirano
- Predložene su rute za walking, cycling ali i vožnju autom (mogu se downloadirati u pdf-u) – odlična ideja za Benkovac, naročito za lokalitete „Razine 1“ očuvanosti koji su pristupačniji.
<http://www.antoninewall.org/world-heritage/managing-antonine-wall>,
http://www.antoninewall.org/system/files/documents/494733_283836_Antonine_Wall_MP_WEB_20131125134011.pdf - mangement plan 2014-19

PRILOG III

Popis turističkih agencija specijaliziranih za dječje ekskurzije

Tablica 25. Popis turističkih agencija

NAZIV AGENCIJE	KONTAKT
Orion Tours	Pavićeva 39, 31400 Đakovo Telefon: +385 31 812 336; +385 31 822 336 Fax: +385 31 812 337 E-mail: info@orion-tours.hr orion-tours@os.t-com.hr orion.tours.doo@gmail.com
A.T.I. Pula	Zadarska 15 Pula 52100, Hrvatska Telefon: +385 (52)223 400 Fax: +385 (52)217 644 Email: info@ati-pula.com
APP Turizam	Trg Sv. Terezije 2, 34000 Požega Telefon: +385 34 274345 Fax: +385 34 273201 E-mail: turist@app.hr
BAN Tours	Kaptol 11, Zagreb Telefoni: +385 (0)1 48 14 808 Fax: +385 (0)1 48 14 677 bantours@bantours.hr
Collegium putovanja d.o.o.	Jarunska 2/12 10000 Zagreb Email: infohr@collegium.eu
Eklata d.o.o.	Osječka 11, 21 000 Split Telefon: +385 21 544 232 E-mail: info@eklata.com
F-Tours d.o.o.	Trg Hrvatske bratske zajednice 2, 21000 Split Telefon: 021 344 842, fax: 021 339 609 E-mail: desk@f-tours.hr
Hrvatski ferijalni i hostelski savez	Savska 5, 10000 Zagreb Tel.+385 1 48 29 294, 48 29 296

	fax.+385 1 48 70 477 e-mail: info@hicroatia.com
Integral putovanja Zagreb	Pothodnik Gl. Kolodvora Tel: 01 4577 233, 01 4577 210 Fax: 01 4577 258 E-mail: upit@integral-zagreb.hr
KA Travel d.o.o.	Gundulićeva 3, Karlovac Tel: + 385 47 495 495 Fax: + 385 47 495 497 E-mail: info@katravel.hr
Kontakt Tours d.o.o.	Gundulićeva 3, 10000 Zagreb Tel: +385 1 4830 737 E-mail: kontakt@kontakttours.hr
Marbis d.o.o.	Tarašćice 15; 48000 Koprivnica Telefon: 048-240-520 E-mail: rezervacije@marbis.hr
Mare Panonium Tours	Hrvatskih kraljeva 16, 32100, Vinkovci Telefon: +385 32 333644; +385 99 2149988 E-mail: agencija@mare-panonium-tours.hr
Media Turist	Trg Nikole Šubića Zrinskog 17; 10000 Zagreb Telefon/Fax: +385 1 4873 061, +385 1 4873 128, +385 1 4922 056 E-mail: agencija@media-turist.hr
Petro d.o.o.	Božidara Adžije 34; 10000 Zagreb Telefon: +385 1 3646 600; +385 1 3646 777; +385 (0) 91 6006-876 Fax: +385 (0)1 3646-465 E-mail: petros@petros.hr
Terra Travel d.o.o.	Matije Gupca 2a, 23000 Zadar Telefon: 023/337-770; 023/337-294; +385 (0)99 205 9393 fax:023/337-295, 337-771 E-mail: tom@terratravel.hr
Gulliver travel d.o.o.	Obala Stjepana Radića 25; 20000 Dubrovnik Telefon: +385 (0)20 410888 Fax: +385 (0)20 410890 E-mail: gulliver@gulliver.hr

Pražen putovanja d.o.o.	Obala Roka Španje 29, Brodarica 22010 Tel: +385 (0)22 350 015 Fax: +385 (0)22 351 916 E-mail: info@prazen.hr
Spektar putovanja	Strossmayerov Trg br. 8, Zagreb Telefon: +385 1 4897 999 Fax: +385 1 49 222 97 E-mail: spektar.putovanja@zg.t-com.hr
Speranza.hr	Krapinska ulica 14, Zagreb Telefon: 01/ 3098539 Fax: 01/ 3098540 E-mail: ured@speranza.hr
Trakostyan Tours	Gornja Voća 91 42245 Donja Voća Telefon: + 385 42 20 55 55; + 385 42 63 31 01 Fax: + 385 42 20 55 65 E-mail: trakostyan.tours@vz.t-com.hr
Varaždin Tours	A. Stepinca 1; 42000 Varaždin Telefon: +385 (0) 42 320 400; +385 (0) 42 320 401 Fax: +385 (0) 42 320 402 E-mail: vztours@varazdintours.hr info@varazdintours.hr
Vip Travel	Amruševa 10, 10000 Zagreb Telefon: +385 1 5635 501; +385 1 5635 505 E-mail: vip-travel@vip-travel.hr
Zea Tours	Dobricheva 24, 52100 Pula, Hrvatska Telefon: + 385(0)52 215 202 Fax: + 385(0)52 215 630 E-mail: info@zeatours.hr
Eridan	Fuležina 12, 21216 Kaštel Stari Telefon: +385 (0)21 231 977; +385 (0)21 231 655 Fax: +385 (0)21 231 397 E-mail: eridan@eridan.hr

